

Skæve uddannelseschancer polariserer Danmark

Fordeling & Levevilkår 2013

Skæve uddannelseschancer polariserer Danmark

Fordeling & Levevilkår 2013

Udgivet af**AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd****Reventlowsgade 14, 1. sal****1651 København V.****Telefon: 33 55 77 10****E-mail: ae@ae.dk****www.ae.dk**

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Kommunikationschef **Mikkel Harboe** - Kommunikationsmedarbejder **Sarah Steinitz Andersen** - Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfattere

Senioranalytiker **Mie Dalskov Pihl** - Senioranalytiker **Sune Enevoldsen Sabiers**

Derudover har følgende bidraget

Stud. polit **Andreas Mølgaard** - Stud. polit **Samira Nawa Amini** - Stud. polit **Helene Regitze Lund Wandsøe** -Cand.mag. **Inger Helle-Nielsen**Omslag: **Kristian Eskild Jensen** og **Jan Rasmussen** - **Tombola**

Indhold

Rapportens hovedkonklusioner	5
-------------------------------------	----------

TEMA 1 - ULIGHED I DANMARK **7**

1 Indkomsterne i Danmark har udviklet sig skævt	9
De fattigste danskere har fået lavere indkomst	9
Indblik i indkomstudviklingen: Løn og kapitalafkast var de drivende kræfter	13
Store geografiske forskelle i indkomster	15
Uligheden er steget	18
Hvad ligger bag udviklingen i uligheden?	19
En stigende polarisering i indkomstuligheden	20
2 Fordobling af fattige danskere på 10 år	23
Fordobling af fattigdommen i Danmark siden 2001	23
Fattigdommen er steget mest på Sjælland	25
Fattigdom er ikke kun et storbyfænomen	28
Kraftig stigning i børnefattigdom	31
Flere fattige indvandrere og efterkommere i Danmark	33
Den stigende fattigdom gennem 00'erne ramte særligt børn og indvandrere	37
3 Stor forskel i danskernes medicinforbrug	39
Mere end hver 10. ufraglært har købt antidepressiv medicin	39
Kvinder køber mest medicin	41
Op imod hver 10. enlig uden børn er på angstdæmpende medicin	42
Type2 diabetesmedicin mest udbredt blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande	43
FOA-medlemmer indløser oftest en recept blandt a-kasserne tilknyttet LO	44
Hver 3. kontanthjælpsmodtager er på antidepressiv medicin	45
Medicinforbrug blandt personer over 65 år	46
Den enkeltes helbredstilstand har stor betydning	48

TEMA 2 - UDDANNELSESMÆSSIGE AFSTANDE I DANMARK **49**

4 De danske skoler polariseres i øget grad på Sjælland	51
Fyn: Overklassens børn går i klasse med ligestillede	51
De jyske skoler modstår landstendensen med øget opdeling	52
De sjællandske skoler er de mest opdeltede i landet	54
På Fyn og på Sjælland er der sket en øget opdeling af skolerne	55
Overklassens børn klumper sig sammen	57
Privatskoler er blevet mere populære	59
Fyn og Sjælland er mere klassedelt end Jylland	59

5 Færre får en ungdomsuddannelse, når der er langt til uddannelserne	63
Unge med svag baggrund har svært ved at få en uddannelse, når vejen er lang	66
Lang skolevej værst for sjællandske unge	69
6 Stor forskel på oddsene for at få en ungdomsuddannelse	73
Karakteristik af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse	75
Unge uden uddannelse har mange ansigter	77
Afbrudte uddannelsesforløb kendetegner mange unge i restgruppen	78
Variierende faglighed blandt unge uden ungdomsuddannelse	79
Restgruppens forskellige udgangspunkter	79
Hvad har betydning for at få en ungdomsuddannelse?	80
Styrkefaktorer: Genveje til ungdomsuddannelse	80
Risikofaktorer: Barrierer for at få en ungdomsuddannelse	82
Modellens forklaringskraft og andre faktorerers betydning	84
Unge med mange risikofaktorer har ringe chancer for uddannelse	85
Ulige chancer for at få en ungdomsuddannelse	87
Frafaldet grundlægges allerede i indskolingen	89

TEMA 3 - OPKVALIFICERING PÅ ALLE NIVEAUER GIVER GEVINSTER **93**

7 Erhvervsuddannelse til unge uden uddannelse betaler sig	95
Gevinsten af at give unge uden uddannelse en faglært uddannelse	96
Særligt store gevinster af at uddanne de unge med de dårligste odds	100
Selv en dyrere pris for uddannelsen betaler sig	102
Uddannelse til alle	106
8 Det dobbelte uddannelses-løft er en god forretning	111
Gevinster af at give voksne ufaglærte en faglært uddannelse	112
Store gevinster af at videreuddanne faglærte	119
God musik i det dobbelte uddannelsesløft	123

Rapportens hovedkonklusioner

Fordeling & Levevilkår 2013 er delt op i tre forskellige temaer: 'Ulighed i Danmark', 'Uddannelsesmæssige afstande i Danmark' og 'Opkvalificering på alle niveauer giver gevinster'.

Tema 1: Ulighed i Danmark

Det første kapitel under temaet Ulighed i Danmark retter fokus mod danskernes indkomstudvikling op gennem 00'erne. Siden 2002 er den gennemsnitlige dansker blevet 37.000 kroner rigere. Indkomst-stigningen er imidlertid ikke ligeligt fordelt. Jo højere indkomst man har, des større har indkomstfrem-gangen været. Mens de 10 pct. rigeste således har oplevet en real stigning på 2,6 procent, har de 10 pct. fattigste haft et svagt fald i deres indkomst gennem 00'erne. Kapitel 1 viser videre, at indkomstudviklingen også geografisk set er ulige fordelt. Mens nogle af de københavnske forstadskommuner sammen med kommunerne omkring de større jyske byer har oplevet de største indkomststigninger, er indkomsterne særligt i udkantsområderne og på Københavns vestegn steget mindre end gennemsnittet.

Den stigende indkomstulighed har påvirket, hvordan fattigdommen har udviklet sig i Danmark gennem det sidste årti. Med afsæt i regeringens nye fattigdomsgrænse kan kapitel 2 vise, at der gennem 00'erne er sket en fordobling i antallet af økonomisk fattige. Der er nu ca. 47.000 fattige personer i Danmark, og den markante fattigdomsstigning har især ramt børn samt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande hårdt.

Lige muligheder i levevilkår handler ikke kun om økonomiske vilkår, det handler også om eksempelvis lige adgang i sundhedssystemet og muligheden for at leve med et ordentligt helbred. Kapitel 3 kigger nærmere på danskernes medicinforbrug. Det viser sig, at der er store forskelle på, hvilke grupper i samfundet der køber medicin, og hvilken slags de køber. Tendensen peger i retningen af, at jo højere uddannelsesniveaue er, des lavere er andelen af personer, som har købt bl.a. antidepressive lægemidler og antipsykotisk medicin.

Tema 2: Uddannelsesmæssige afstande i Danmark

Temaet Uddannelsesmæssige afstand i Danmark handler om både sociale og geografiske afstande i uddannelsessystemet, der i høj grad påvirker de unges chancer for at få en uddannelse.

Kapitel 4 kigger nærmere på de danske folkeskoler landet over. Her kan det konstateres, at der blandt de 14-årige elever generelt er en tendens til øget polarisering. Det dækker dog over regionale forskelle. Børn fra overklassen går i oftere i børn med andre overklasse- eller højere middelklassebørn, hvis de bor på Fyn og Sjælland, end hvis de bor i Jylland. Ligeledes er de fynske og sjællandske underklassebørn i højere grad kammerater med børn fra underklassen sammenlignet med børn fra underklassen i Jylland.

Uanset om de danske unge bor på Sjælland eller i Jylland, så kan den geografiske afstand mellem den unges bopæl og den nærmeste uddannelsesinstitution have betydning for den unges chancer for at få en uddannelse, det viser kapitel 5. 25-årige, der er vokset op i områder med lang afstand, dvs. 11-23 km, til nærmeste uddannelse, har sværere ved at få en ungdomsuddannelse end unge, der har kortere afstand, 3-10 km. Særligt de unge, som er opvokset i en risikogruppe – f.eks. hos enlige, ufaglærte forældre, i familie med lav indkomst eller i almene boliger – har dårligere chancer for at få en ungdomsuddannelse, hvis de har langt til nærmeste uddannelsessted, end andre unge.

Kapitel 6 afrunder temaet om uddannelsesmæssige afstande i Danmark med en analyse af unges odds for at få en ungdomsuddannelse. Her vises det bl.a., at den såkaldte "restgruppe" af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse, ikke er en ensartet gruppe. Det er således ikke kun unge med dårlige resultater fra grundskolen og svag hjemmebaggrund, der i dag ikke får en uddannelse.. I kapitlet er der set på mere end 40 forskellige baggrundsoplysninger og der peges på, hvilke faglige og sociale faktorer der specifikt har betydning for at få en ungdomsuddannelse i Danmark. En af de største barrierer for at få en ungdomsuddannelse er at være blevet mor i en ung alder. Det reducerer pigernes chancer for at få en ungdomsuddannelse med op til 40 procentpoint. Der vil for mange unge altid være en række styrke- og risikofaktorer til stede. Analysen viser, at unge med faglige og sociale udfordringer har op til tre gange så dårlige odds for at få en ungdomsuddannelse som unge med stærk baggrund.

Tema 3: Opkvalificering på alle niveauer giver gevinster

Det tredje tema adresserer nogle af de fremtidige udfordringer, som det danske arbejdsmarked står overfor. Nemlig, at der kommer til at mangle 30.000 faglærte og mere end 100.000 med en videregående uddannelse i 2020.

Kapitel 7 slår fast, at det i dén grad betaler sig for unge at tage en erhvervsuddannelse. Hvis de unge, der i dag ikke har en uddannelse, tager en faglært uddannelse, vil de opnå markant højere indkomster og bedre beskæftigelseschancer, end de har som ufaglærte i dag. Også for samfundet er der milliongevinster forbundet med at uddanne den uddannelsesmæssige restgruppe. Selv hvis det skulle blive markant dyrere at give en faglært uddannelse til de unge, der i dag står uden en uddannelse, er der stadig milliongevinster at hente for samfundet.

At samfundet kan høste store gevinster ved at poste penge i at uddanne unge virker logisk, fordi de unge netop har mange år foran sig på arbejdsmarkedet til at betale uddannelsesinvesteringen tilbage. Kapitel 8 viser imidlertid, at gevinsterne af uddannelse ikke kun gælder for unge. At løfte voksne ufaglærte til faglærte eller faglærte til et kort- eller mellemlang videregående niveau er en rigtig god forretning – både for staten og for den enkelte. Derfor er der god musik i det dobbelte uddannelsesløft, hvor flere ufaglærte bliver faglærte og flere faglærte får en kort eller mellemlang videregående uddannelse.

TEMA 1 - ULIGHED I DANMARK

KAPITEL 1

Indkomsterne i Danmark har udviklet sig skævt

KAPITEL 2

Fordobling af fattige danskere på 10 år

KAPITEL 3

Stor forskel i danskernes medicinforbrug

1 KAPITEL

Indkomsterne i Danmark har udviklet sig skævt

Siden 2002 er den gennemsnitlige dansker blevet 37.000 kr. rigere. Indkomststigningen er dog ikke ligeligt fordelt. Mens de 10 pct. rigeste har oplevet en real stigning på 2,6 procent, har de 10 pct. fattigste haft et svagt fald i deres indkomst. Fra kommune til kommune er der store forskelle på indkomstudviklingen, og på landsplan er uligheden i dag større end før krisen.

Gennem det meste af 00'erne oplevede vi store indkomstfremgange i Danmark. Dette kapitel ser nærmere på, hvordan indkomsterne i det danske samfund har fordelt sig gennem det sidste årti og hvilke forklaringer der ligger bag.

De fattigste danskere har fået lavere indkomst

Den gennemsnitlige disponible indkomst (indkomsten efter skat) for hele den danske befolkning lå i 2011 på 238.000 kr. Det er en stigning på godt 37.000 kr. siden 2002, hvilket svarer til en årlig real vækstrate på 1,9 procent. I boks 1 er der forklaret nærmere om, hvordan den disponible indkomst opgøres.

⓪ Den gennemsnitlige dansker har en indkomst på ca. 238.000 kr. om året efter skat

Hvis man alene ser på personer i den erhvervsaktive alder, er den gennemsnitlige disponible indkomst lidt højere end for hele befolkningen. Tabel 1 viser, hvordan den disponible indkomst har udviklet sig siden 2002. Det ses, at den gennemsnitlige disponible indkomst er omkring 254.000 kr. for personer i den erhvervsaktive alder, og at denne gruppe har oplevet en realstigning på 1,8 procent årligt siden 2002.

⓪ Personer i den erhvervsaktive alder har en indkomst efter skat på 254.000 kr.

	Gennemsnitlig årlig realvækst fra 2002-2011	Stigning i disponibel indkomst fra 2002-2011	Disponibel indkomst i 2011
	Pct.	1.000 kr.	1.000 kr.
25-59-årige	1,8	36,9	253,9
Hele befolkningen	1,9	37,2	237,7

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 1. Opgørelse af den disponible indkomst

I dette kapitel er det udviklingen i - og fordelingen af - den disponible indkomst, der er i fokus, dvs. indkomsten efter skat. I den disponible indkomst indgår et beregnet afkast af ejerbolig, som skal opfange de forhold, at boligejere besidder et formueaktiv i kraft af ejerboligen, som giver et afkast, der består i, at ejeren frit kan bo i ejendommen uden at betale husleje. I modsætning hertil skal lejere betale husleje af den disponible indkomst.

For at gøre indkomsterne mellem ejere og lejere sammenlignelige beregnes derfor et såkaldt imputeret afkast af ejerboligen, som tillægges ejerens øvrige indkomster. Afkastet beregnes efter Danmarks Statistiks metode til beregning af imputeret afkast af ejerboliger, og det er Danmarks Statistiks officielle definition af disponibel indkomst, der anvendes.

For at kunne sammenligne de disponible indkomster mellem individer er det hensigtsmæssigt at korrigere indkomsterne for forskelle i familiernes størrelse og sammensætning. Det skyldes, at det er økonomisk fordelagtigt at bo som par, fordi en række udgifter som f.eks. boligudgifter kan deles. De disponible indkomster er derfor korrigeret med ækvivalensfaktoren, der grundlæggende er et mål for, hvor mange 'enlige' voksne en familie indkomstmæssigt svarer til. Ækvivalensfaktoren beregnes som $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. En familie bestående af 2 voksne og ingen børn har således en ækvivalensfaktor på 1,52. Den disponible indkomst for et familiemedlem beregnes som den samlede familieindkomst divideret med ækvivalensfaktoren. Alle familiemedlemmer - herunder eventuelle børn - får således tildelt samme disponible indkomst. I en familie med to voksne, der hver har en disponibel indkomst på henholdsvis 100.000 og 200.000 kr., vil de begge i fordelingsanalysen optræde med en disponibel indkomst på $(100.000+200.000)/1,52=197.900$ kr. Den familiemæssige ækvivalering af indkomster medfører således en omfordeling inden for familien.

Opgørelsen foretages på baggrund af meget detaljerede data, der først er tilgængelige med nogle års forsinkelse. Nyeste dataår er derfor 2011. For at kunne sammenligne med dagens priser er niveauet kørt frem med lønudviklingen, uden at det påvirker fordelingen.

Indkomstudviklingen varierer meget alt afhængigt af, hvilken indkomstgruppe man ser på. I tabel 2 er de 25-59-årige inddelt i 10 lige store grupper efter indkomstens størrelse. Det fremgår af tabel 2, at de fattigste 10 procent i 2011 havde ca. 90.000 kr. i disponibel indkomst, hvilket er et reelt fald i forhold til, hvad gruppen havde i 2002. Samtidig fik de 10 procent rigeste derimod godt 100.000 kr. mere i disponibel indkomst, således at niveauet i 2011 var på godt 540.000 kr.

⊙ Mens de 10 pct. rigeste er blevet over 100.000 kr. rigere siden 2002, er de 10 pct. fattigste blevet fattigere

Tabel 2. Udvikling i disponible indkomster opdelt på indkomstgrupper fra 2002-2011

	Gennemsnitlig årlig real vækst	Stigning i disponibel indkomst	Disponibel indkomst 2011
	Pct.	1000 kr.	1000 kr.
10 pct. fattigste	-0,2	-1,3	89,2
2	0,7	9,4	145,2
3	1,1	16,1	174,3
4	1,4	22,9	199,0
5	1,5	28,5	221,5
6	1,7	34,0	244,6
7	1,8	40,1	270,8
8	1,9	47,8	302,9
9	2,1	59,1	349,7
10 pct. rigeste	2,6	112,6	541,3
Gennemsnit	1,8	36,9	253,9

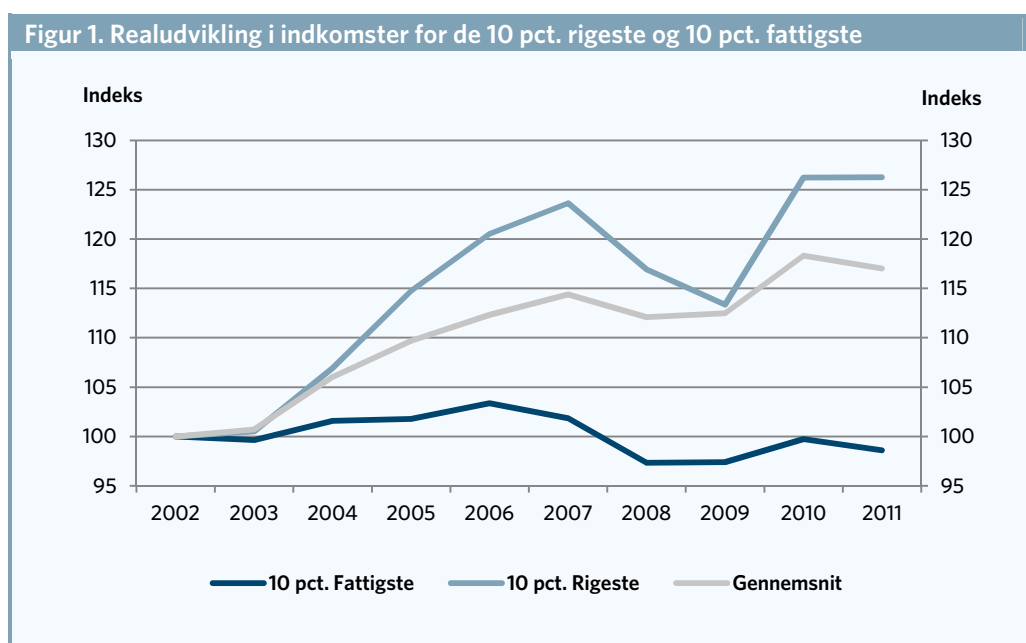
Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59 årige indgår i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Kigger man nærmere på, hvordan indkomstudviklingen er foregået over de ni år, ses det, at svingninger i konjunkturerne har haft stor indvirkning på indkomsterne. Figur 1 viser udviklingen i indkomsterne op gennem i 00'ernes for de 10 procent rigeste, de 10 procent fattigste og gennemsnittet. Tallene er indekseret således, at sammenligninger af indkomstgruppernes udviklinger er mulig, hvorimod procentniveauerne ikke kan sammenlignes.

For alle erhvervsaktive er indkomsten i gennemsnit steget frem til 2007. Ved krisens indtræden i 2008 oplevede Danmark rekordstor negativ vækst, og det ses også, at der her var et fald i indkomsterne. I 2010 er gennemsnitsindkomsten steget igen, således at tabet under krisen er indhentet, men i 2011 ses et nyt fald.

⊙ Indkomstudviklingen har fulgt konjunkturerne, og på trods af et fald under krisen, er de samlet set steget siden 2002.

Anm: Figuren viser den reale udvikling i indkomsterne for de pågældende indkomstgrupper. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59-årige indgår i beregningerne. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Som det fremgår af figur 1, er der stor forskel på indkomstudviklingen for de 10 pct. rigeste og de 10 pct. fattigste. Indkomsten for de 10 procent rigeste var støt stigende indtil omkring krisens begyndelse, hvor der var et markant fald i indkomsten for denne gruppe. I 2010 er indkomsten for de 10 procent rigeste dog steget markant igen, således at realindkomsten nu er højere end før krisen for denne gruppe. I 2011 har udviklingen været konstant.

⊙ Indkomstniveauet for de 10 pct. rigeste er nu højere end før krisen

Mens de rigeste altså er blevet rigere, ser billedet anderledes ud for de fattigste. De 10 procent fattigste har oplevet et indkomstfald set over hele perioden. Fra 2003 til 2006 steg indkomsten for denne gruppe moderat for herefter at falde en smule igen. Selv om grafen slår et mindre knæk opad i 2010, byder 2011 på et nyt fald for de fattigste.

Tabel 3 viser de procentuelle ændringer i disponible indkomster i forskellige perioder, og det ses, at der er markant forskel på udviklingen for hhv. de rigeste og fattigste.

De 10 pct. fattigste er den eneste indkomstgruppe, der har oplevet et fald i deres indkomster

Samlet set er indkomsterne gået frem til og med 2007 med 2,7 procent. Herefter har der været et moderat fald på 0,8 procent årligt fra 2007-2009 – altså under krisen. Fra 2009 til 2010 var der igen en stigning på over 5 pct., og endelig ses et fald på 1,1 procent fra 2010 til 2011.

Tabel 3. Udvikling i disponible indkomster i op- og nedgangsperioder					
	Årlig realvækst 2002-2007	Årlig realvækst 2007-2009	Årlig realvækst 2009-2010	Årlig realvækst 2010-2011	Årlig realvækst 2002-2011
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
10 pct. fattigste	0,4	-2,2	2,4	-1,1	-0,2
2	1,8	-0,7	1,1	-1,8	0,7
3	2,0	-0,2	1,7	-1,7	1,1
4	2,2	0,2	2,3	-1,6	1,4
5	2,4	0,4	2,9	-1,5	1,5
6	2,4	0,5	3,5	-1,5	1,7
7	2,5	0,4	4,2	-1,4	1,8
8	2,6	0,3	4,9	-1,3	1,9
9	2,7	0,1	5,9	-1,1	2,1
10 pct. rigeste	4,3	-4,3	11,4	0,0	2,6
Gennemsnit	2,7	-0,8	5,2	-1,1	1,8

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59 årige indgår i beregningerne. Tallene er korrigeret for inflation.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den overordnede stigning i indkomsterne er især tydelig for de 10 procent rigeste, for hvem den gennemsnitlige disponible indkomst i perioden 2002-2007 steg med 4,3 procent årligt. Indkomsten faldt fra 2007 til 2009, hvorefter den steg markant med over 11 procent i 2010. I 2011 har de 10 procent rigeste som de eneste oplevet et konstant indkomstniveau, mens samtlige

⊙ Indkomsten for de 10 pct. rigeste er steget over halvanden gang mere end for de øvrige grupper

andre indkomstgrupper har oplevet indkomstfald. Over hele perioden steg indkomsten for de 10 procent rigeste med 2,6 procent årligt, hvilket er omkring halvanden gang mere end den gennemsnitlige vækst for alle indkomstgrupperne.

Med hensyn til de 10 pct. fattigste har indkomsten fra 2002 til 2011 generelt været faldende, på trods af en beskedent real stigning på 0,4 procent i den første periode. Altså er de 10 procent fattigste reelt blevet fattigere – målt på indkomst. Set over hele perioden er de 10 procent fattigste faktisk den eneste gruppe, der har oplevet et fald i deres disponible indkomster – alle andre indkomstgrupper har i gennemsnit haft indkomstfremgang.

⊙ De 10 pct. fattigste er den eneste indkomstgruppe, der har oplevet et fald i deres realindkomst fra 2002 til 2011

Indblik i indkomstudviklingen: Løn og kapitalafkast var de drivende kræfter

Udviklingen i indkomster har i store træk fulgt 00'ernes økonomiske opsving og nedture. Det skyldes, at indkomst som mål bl.a. spænder over meget konjunkturfølsomme størrelser som løn, boligpriser og aktiekurser.

⊙ Lønstigninger og høj beskæftigelse var bærende kræfter i indkomstforøgelsen frem til krisen

I tabel 4 ses både udviklingen i den disponible indkomst i 1000 kr. og udviklingen af de forskellige indkomstkompener. Det bør bemærkes, at alle tal er angivet i procentvise ændringer fra periode til periode, og tabellen siger derfor ikke noget om, hvor stor en del af den disponible indkomst, der reelt udgøres af eksempelvis overførsler eller indtægter fra jobmarkedet.

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2010-2011	Vækst 2002-2011 i alt
Alle			1.000 kr.		
Disponibel indkomst	31,2	-4,1	12,7	-2,8	36,9
Markedsindkomst	25,4	-7,7	1,1	-4,9	13,9
Overførsler	-1,8	2,8	2,9	-0,5	3,4
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv,*	12,4	-8,3	8,4	1,6	14,1
Skat	-4,8	9,1	1,2	-1,0	6,5

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59-årige indgår i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Det fremgår af tabel 4, at den disponible indkomst i perioden 2002-2007 steg med godt 30.000 kr. for så at falde med 4.000 kr. fra 2007-2009. I 2010 steg indkomsterne igen kraftigt med over 12.000 kr. for herefter at falde med knap 3.000 kr. i 2011.

Før krisen var en af de bærende kræfter i indkomstfremgangen stigningen i **markedsindkomsten**. Det skyldes dels lønstigninger, og dels at beskæftigelsen var stigende i perioden. Fra 2007 til 2009 var der derimod et fald i markedsindkomsten, som bl.a. skyldtes faldet i beskæftigelsen.

⊙ Markedsindkomsten var en af de bærende kræfter i indkomstfremgangen op til 2007

Omvendt ses det, at **overførslerne** faldt i 2002-2007, men steg i de efterfølgende perioder for igen at falde i 2011. At overførslerne bidrog positivt til indkomstfremgangen fra 2007 til 2010 skyldes, at flere efter krisen får overførsler.

① Overførsler bidrog til indkomstfremgangen under krisen

Udviklingen i lønninger og kapital- og boligafkast har haft stor betydning for den polarisende indkomstudvikling

Kapitalindkomsten samt afkast af ejerbolig påvirker også den disponible indkomst. Som det fremgår af tabellen, svinger dette bidrag meget med konjunkturerne. Frem til 2007 kom der et stort positivt bidrag herfra, da boligpriser og aktiekurser steg. I perioden 2007-2009 var bidraget negativt, da boligpriserne og aktiekurser faldt dramatisk. I 2010 og 2011 var bidraget igen positivt, bl.a. fordi aktiekurserne rettede sig igen.

① Boligpriser og aktiekurser er meget konjunkturfølsomme og var med til at påvirke indkomstudviklingen.

Endelig ses det af tabel 4, at **skatterne** samlet set bidrog med godt 6.000 kr. til fremgangen i den disponible indkomst. Det er bemærkelsesværdigt, at skatterne bidrog positivt til indkomstudviklingen (dvs. skatterne er reelt faldet) i en periode, hvor indkomsterne er steget markant. Det skyldes bl.a. skattereformerne, der blev gennemført i 00'erne.

Sammenligner man udviklingen i den disponible indkomst for de 10 procent rigeste med de 10 procent fattigste, ses det i tabel 5 og 6, at de 10 procent rigestes indkomst svinger væsentligt mere end indkomsten for de 10 procent fattigste. Dette er især båret på vej af store gevinster for de rigeste i første og tredje periode samt tab i kapitalindkomst (aktier) og afkast af ejerbolig i anden periode. Selvom indkomsten steg kraftigt for de rigeste, så faldt skattebetalingen i første og tredje periode.

① Indkomstudviklingen for de 10 pct. rigeste svinger mere end for de 10 pct. fattigste.

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2010-2011	Vækst 2002-2011 i alt
Alle			1.000 kr.		
Disponibel indkomst	101,3	-44,1	55,2	0,2	112,6
Markedsindkomst	50,8	-24,0	57,5	-5,9	78,5
Overførsler	-0,6	0,2	-0,3	-1,1	-1,8
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	74,1	-60,9	21,1	4,7	39,1
Skat	-23,0	40,6	-19,4	2,6	0,7

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59-årige indgår i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 6. Udvikling af indkomstkomponenter for de fattigste 10 pct.

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2010-2011	Vækst 2002-2011 i alt
Alle	1.000 kr.				
Disponibel indkomst	1,7	-4,0	2,1	-1,0	-1,3
Markedsindkomst	7,2	-6,3	-10,8	-3,8	-13,7
Overførsler	-5,0	2,5	4,5	0,0	2,0
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	-0,7	-3,1	7,4	2,7	6,3
Skat	0,0	2,9	1,5	0,2	4,6

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun de 25-59-årige indgår i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De fattigste 10 procent oplevede derimod et fald i indkomsten set over hele perioden. Det skyldes især et markant fald i markedsindkomsten efter krisen. Det skyldes, at flere røg ud af beskæftigelse i kølvandet på krisen. Samtidig har offentlige overførsler dog hjulpet til at afbøde faldet i markedsindkomst.

Store geografiske forskelle i indkomster

Foruden store skel i indkomstudviklingen mellem rig og fattig, er der også store forskelle på den geografiske indkomstfordeling og -udvikling i de danske kommuner. Tabel 7 viser, hvilke 15 kommuner, der har hhv. de største og mindste disponible indkomster. Heraf ses det, at der er over 200.000 kr. til forskel på top- og bundindkomsterne.

⊙
Der er over 200.000 kr. til forskel på indkomstniveauerne i top- og bundkommunerne

Tabel 7. Gennemsnitlig disponibel indkomst for top og bund 15 kommuner

Top 15 kommuner	1000 kr.	Bund 15 kommuner	1000 kr.
Gentofte	413,8	Langeland	201,5
Rudersdal	389,4	Lolland	203,2
Hørsholm	384,8	Bornholm	209,7
Lyngby-Taarbæk	316,5	Guldborgsund	211,1
Dragør	315,9	Morsø	212,1
Allerød	312,4	Ishøj	212,3
Furesø	310,3	Tønder	212,4
Solrød	284,7	Albertslund	213,5
Fredensborg	283,3	Vesthimmerlands	215,2
Egedal	278,9	København	215,6
Greve	269,1	Odsherred	217,1
Hillerød	267,3	Brøndby	217,9
Vallensbæk	267,2	Vordingborg	218,1
Roskilde	263,7	Brønderslev	218,1
Lejre	263,4	Haderslev	218,2

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Læsø, Ærø og Fanø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

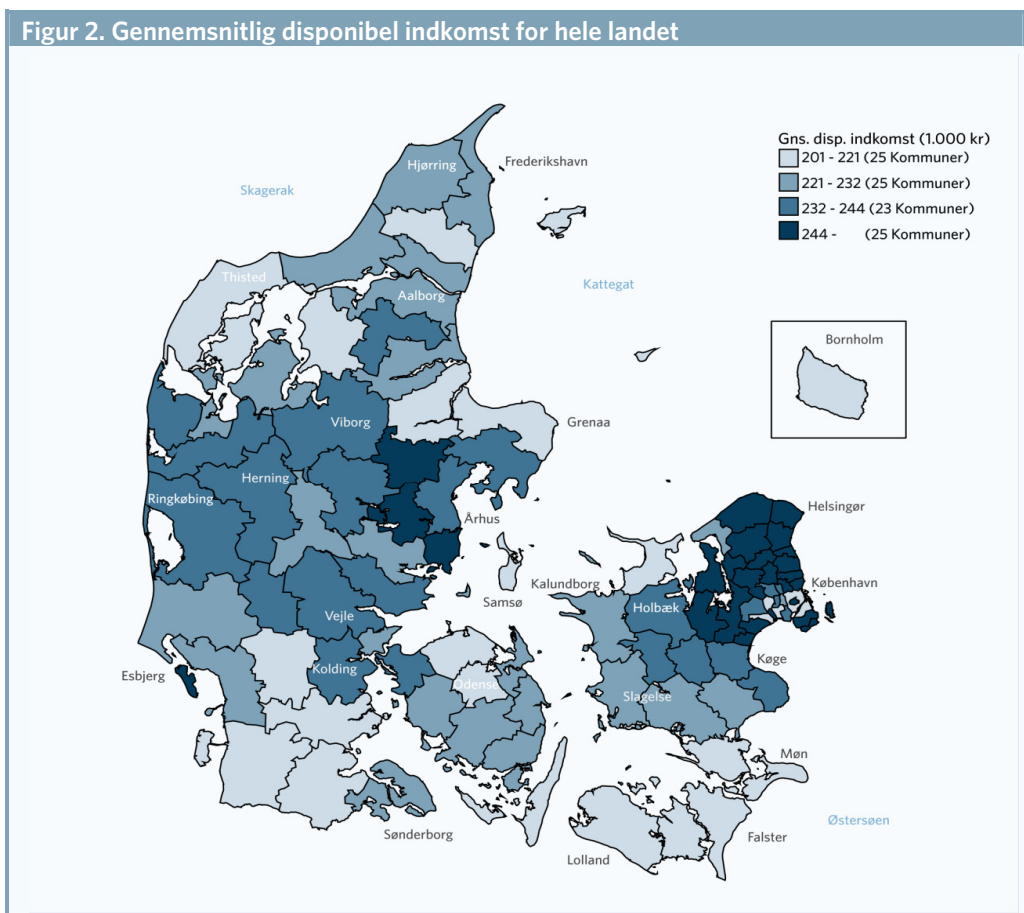
I de tre bedst placerede kommuner - Gentofte, Rudersdal og Hørsholm - har indbyggerne i gennemsnit disponible indkomster på mellem 380.000-413.000 kr. Af de 15 kommuner med de gennemsnitligt højeste indkomster, er det stort set kun kommuner omkring hovedstaden, der er repræsenteret.

I den anden ende af den geografiske indkomstfordeling ligger Langeland, Lolland og Bornholm med gennemsnitlige indkomster på lidt over 200.000 kr. Blandt kommunerne i denne ende af skalaen ligger de fleste i udkantsdanmark, men man finder også vestegnskommunerne Ishøj, Albertslund og Brøndby.

Afbildedes den disponible indkomst for hele landet, som i figur 2, ses det, at personer med de højeste gennemsnitlige indkomster bor i kommuner omkring hovedstadsområdet. Der er dog også tre jyske kommuner omkring Århus - nemlig Odder, Favrskov og Skanderborg, som også ligger blandt de kommuner med de højeste gennemsnitlige disponible indkomster. Det ses videre, at personer med de laveste disponible indkomster i stor udstrækning bor i nogle af Danmarks udkantsområder.

⓪ De kommuner, hvor indkomsterne er lavest, er udkantskommuner og kommuner på den Københavns vestegn

⓪ Tendensen er, at kommuner med de højeste indkomster samler sig i Nordsjælland og omkring København og Århus

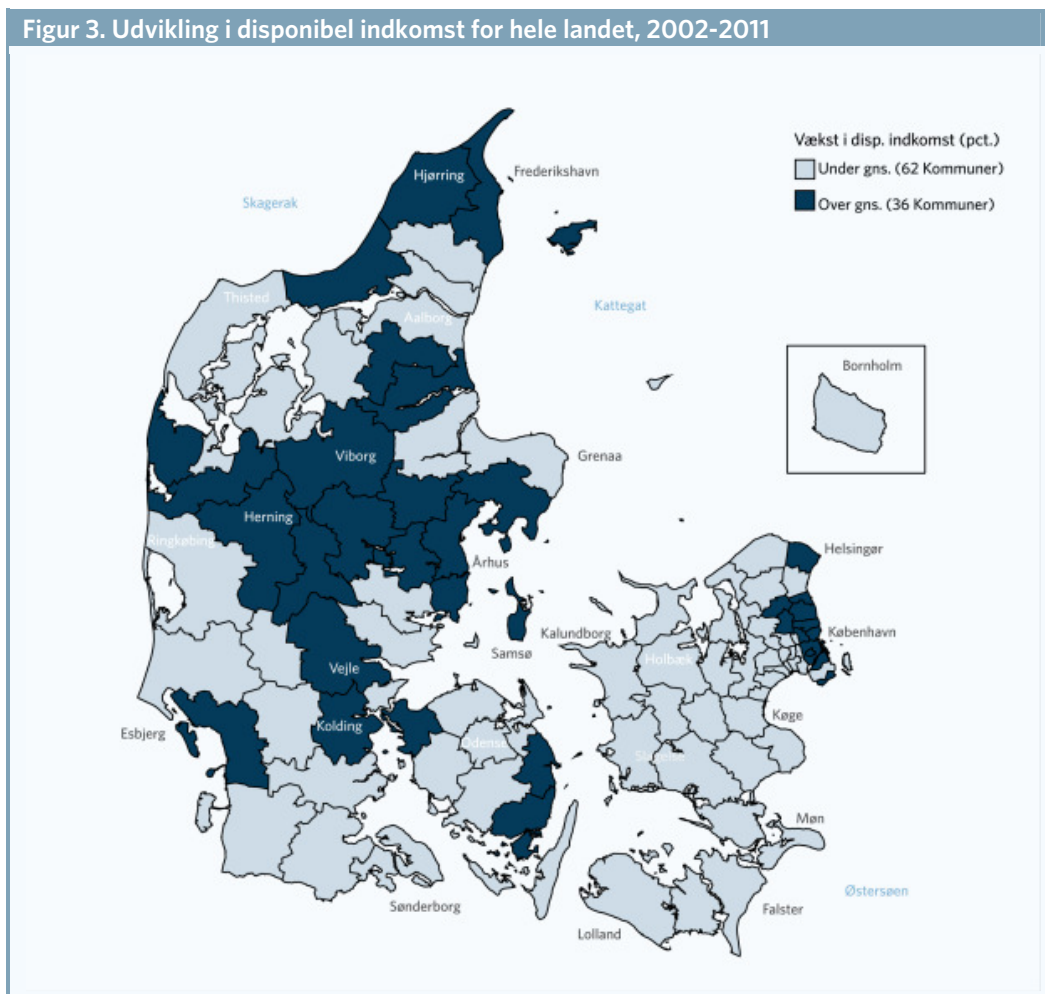

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I figur 3 er indkomstudviklingen fra 2002 til 2011 illustreret på et Danmarkskort. De mørke felter illustrerer de kommuner, som har haft indkomststigninger over gennemsnittet i perioden 2002-2011, og de lyse felter illustrerer de kommuner, der har haft vækst i den gennemsnitlige indkomst under gennemsnittet.

⊙ De største indkomststigninger har været omkring de større jyske byer

Af figur 3 fremgår det, at mens det meste af Sjælland og Fyn har haft indkomststigninger under gennemsnittet, er det især områderne omkring de store jyske byer, der har oplevet de største indkomstfremgange. Derudover har kommunerne med de i forvejen laveste gennemsnitlige indkomster haft vækstrater under gennemsnittet i perioden 2002-2011.

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kilde: Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ser man på den procentvise årlige vækst i den disponible indkomst, som er illustreret i tabel 8, ses det, at der i gennemsnit over alle kommuner har væksten været på 1,9 procent. Gentofte's indbyggere har haft den største stigning i indkomsten, nemlig 3,7 procent. I top 5 over størst fremgang i indkomsten ligger også Rudersdal, Dragør, Hørsholm og Lyngby-Taarbæk kommuner. I den anden ende af skalaen ligger vestegnskommunerne Ishøj, Albertslund, Vallensbæk, Brøndby og Høje-Taastrup med vækstrater på lige godt 1 procent.

⊙ Kommuner med høje indkomster har også haft den største vækst i indkomsterne

Tabel 8. Vækst i disponibel indkomst 2002-2011 for top og bund 10 kommuner

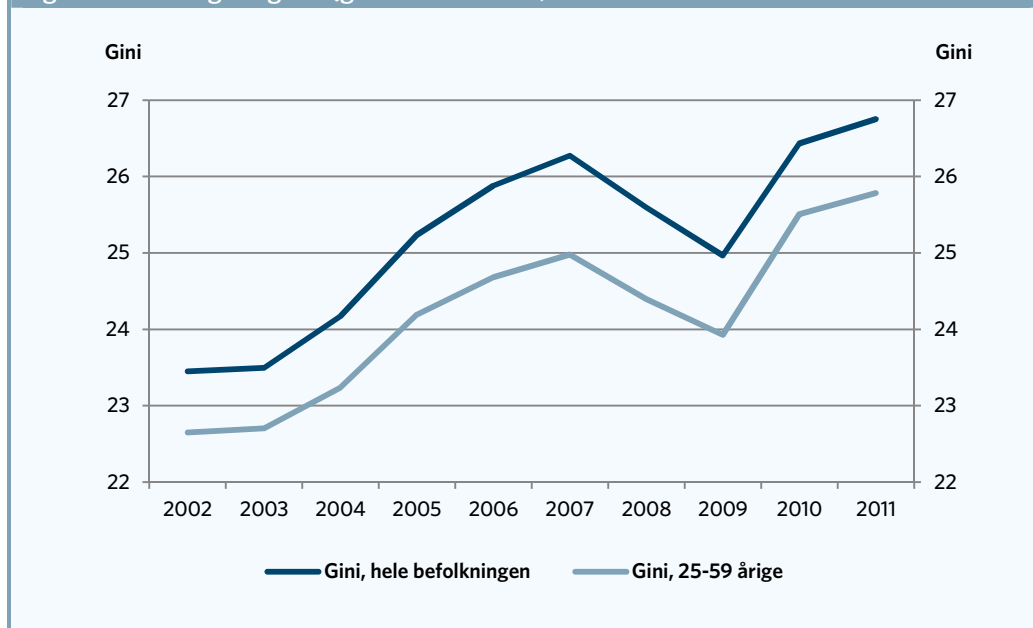
Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
Gentofte	3,7	Ishøj	1,1
Rudersdal	2,7	Albertslund	1,1
Dragør	2,6	Vallensbæk	1,2
Hørsholm	2,4	Brøndby	1,3
Lyngby-Taarbæk	2,4	Høje-Taastrup	1,3
Allerød	2,4	Aabenraa	1,3
Skanderborg	2,4	Odsherred	1,5
Rebild	2,2	Lejre	1,5
Furesø	2,2	Køge	1,5
Århus	2,2	Guldborgsund	1,5
Gennemsnit alle kommuner	1,9	Gennemsnit alle kommuner	1,9

Anm: Seneste dataår er 2011, og indkomster er kørt frem til 2013-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2013. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Læsø, Ærø og Fanø er udeladt. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Uligheden er steget

Når man ønsker at undersøge udviklingen i uligheden, kan det være en hjælp at benytte et overordnet mål for uligheden. Den såkaldte gini-koefficient er et sådant mål. Gini-koefficienten er et indeks mellem 0 og 100, hvor 0 svarer til, at alle personer har samme indkomstniveau, mens en koefficient på 100 svarer til, at hele indkomstmassen er koncentreret hos en enkelt person. En stigning i gini-koefficienten er således udtryk for, at indkomstfordelingen er blevet mere ulige.

Figur 4. Udvikling i ulighed (gini-koefficienten)

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Af figur 4, der viser udviklingen i ulighed, ses det, at gini-koefficienten steg med omkring 2,5 point fra 2002 til 2007 for herefter at falde med ca. 1,5 point frem mod 2009. Frem til 2011 kom der dog igen en stigning i koefficienten på knap 2 point, så uligheden var over 2007-niveau. Som det ses af figuren, følger udviklingen i gini-koefficienten for 25-59-årige personer udviklingen for den samlede befolkning på nær, at koefficienten for den samlede befolkning ligger over koefficienten for de 25-59-årige. For hele befolkningen var gini-koefficienten i 2011 på 26,8, og for de 25-59-årige var koefficienten i 2011 på 25,8.

⊙
Uligheden er steget siden 2002. På trods af et fald i uligheden under krisen, er den i dag større end før krisen

Hvad ligger bag udviklingen i uligheden?

For at forstå udviklingen i gini-koefficienten, kan man se på udviklingen af de enkelte komponenter af den disponible indkomst. Disse er opstillet i tabel 9 og forklaret i det følgende.

Tabel 9. Bidrag til ændringen i uligheden					
	2002-2007	2007-2009	2009-2010	2010-2011	I alt
Markedsindkomst	-3,6	0,2	0,5	0,1	-2,8
Overførsler	1,0	-0,1	-0,1	0,0	0,8
Kapitalindkomst	2,7	-2,8	0,3	0,1	0,2
Afkast af ejerbolig	1,7	-0,2	0,1	0,3	1,9
Andet	-0,2	0,0	0,4	-0,1	0,1
Skat	1,4	1,6	0,3	0,0	3,2
I alt	2,8	-1,3	1,5	0,3	3,3

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Markedsindkomsten bidrog med et markant fald i uligheden frem til 2007. Herefter bidrog denne delkomponent i de efterfølgende perioder til en moderat stigning i uligheden. Udviklingen kan forklares ved, at beskæftigelsen steg i opgangsperioden fra 2002-2007, og flere opnåede derfor en markedsindkomst. Omvendt betød krisen, at mange mistede deres job, og derfor steg uligheden i de efterfølgende perioder.

⊙
Markedsindkomsten gav samlet et fald i ulighed, fordi flere fik et job og en indkomst i opgangstiden

Udviklingen i skatterne gennem 00'erne har været stærkt bidragende til den øgede ulighed

Overførslerne bidrog med et lille fald i uligheden gennem krisen. Det skyldes, at statens udgifter til overførsler er steget efter krisen.

⊙ Overførslerne har haft en lille indvirkning på udviklingen i ulighed

Kapitalindkomsten bidrog endvidere til en betragtelig stigning i uligheden fra 2002-2007. Herefter trak indkomstkomponenten uligheden i den modsatte retning fra 2007 til 2009 for så småt at trække uligheden op igen i 2010 og 2011. Forklaringen er her, at store aktiegevinster hos de rigeste i den første del af perioden har øget uligheden, mens store tab i forbindelse med krisen har medvirket til en øget lighed.

⊙ Kapitalindkomsten har i form af aktiegevinster for de rigeste bidraget til ulighed

Afkast af ejerbolig bidrog på samme måde til en stigning i uligheden fra 2002-2007, hvorefter det indvirkede med et lille fald i uligheden. Det kan forklares med, at boligpriserne for de rigeste, især i hovedstadsområdet, steg markant før krisen. Omvendt faldt boligpriserne under krisetiden i disse områder.

⊙ Afkast på ejerbolig er den næststørste bidrager til ulighed

Skatterne har bidraget til en stor stigning i uligheden set over hele perioden, og det er den eneste komponent, der ikke på et tidspunkt bidrog til et fald i uligheden. Det er bemærkelsesværdigt, at skatterne er blevet mindre omfordelende både i opgangstider (frem til 2007) og i nedgangstider (efter 2007). Det skyldes bl.a. de skattelettelser, der er givet af flere omgange i perioden. Skatterne har ikke påvirket uligheden fra 2010 til 2011.

⊙ Skatter er den største bidrager til uligheden. Selv om skatter i sig selv er omfordelende, har flere skattelettelser bidraget til større ulighed

En stigende polarisering i indkomstuligheden

Siden 2002 er ni tiendedele af de erhvervsaktive mellem 25-59 blevet rigere. Samtidig er den sidste tiendedel blevet fattigere.

I gennemsnit har der været tale om en real indkomstfremgang på ca. 2 procent – svarende til 37.000 kr., hvilket dog dækker over store forskelle mellem kommunerne. Mens kommunerne omkring de større jyske byer har oplevet de største indkomststigninger, er indkomsterne særligt i udkantsområderne og på Københavns vestegn steget mindre end gennemsnittet.

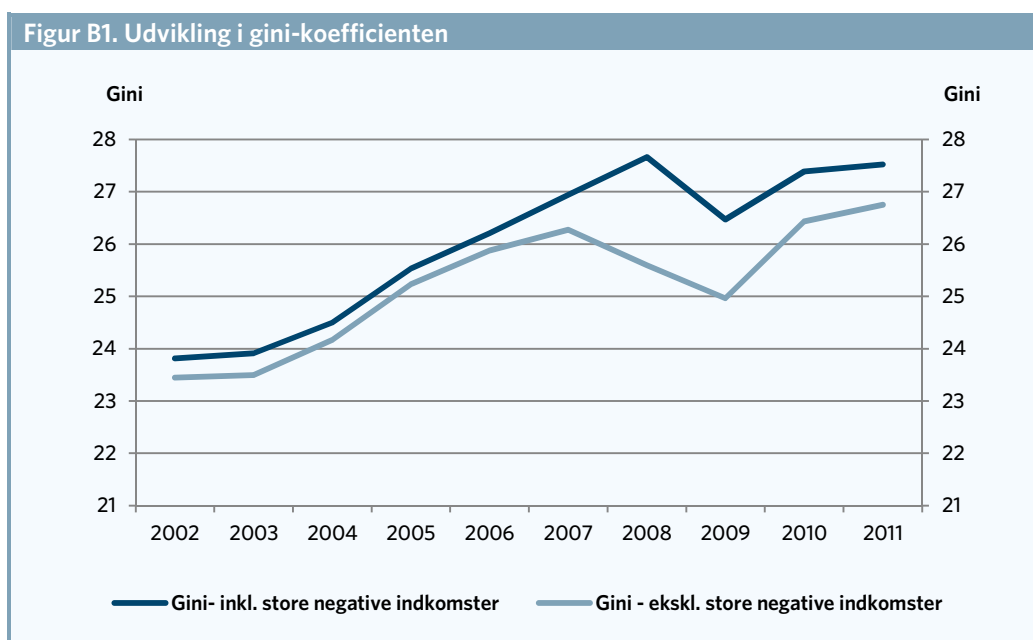
Samlet set er der tale om, at det danske samfund er blevet mere polariseret over de sidste ti år. Skattelettelser og høje afkast på ejerboliger er de faktorer, der især har bidraget til den stigende ulighed.

⊙ Det danske samfund er blevet mere polariseret over de sidste ti år

Bilag 1. Personer med store negative indkomster

I analysen af uligheden er personer med store negative indkomster udeladt. Årsagen til dette er, at denne gruppe påvirker udviklingen i gini-koefficienten meget på trods af en lille volumen. Dette skyldes, at antallet af disse personer er steget over perioden, nemlig fra omkring 6.000 i starten af perioden til godt 10.000 i 2011 - herunder 25.000 i 2008. Personer med negative indkomster kan være selvstændige eller familie til selvstændige, som har haft store underskud.

I figur B1 nedenfor ses effekten af gruppen på udviklingen i gini-koefficienten. Det ses, at gini-koefficienten inkl. den omtalte gruppe stiger hele perioden 2002-2008 fra knap 24 til knap 28. Herefter falder uligheden til godt 26 for så på ny at stige til 2008-niveua frem mod 2011. Den forholdsvis lille gruppe af personer med store negative indkomster påvirker altså uligheden uforholdsmæssigt meget og er derfor udeladt af analysen.

Anm: Personer med store negative indkomster er defineret som personer med en disponibel indkomst, der er mindre end minus halvdelen af medianindkomsten, jf. også "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag".

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

2 KAPITEL

Fordobling af fattige danskere på 10 år

På baggrund af regeringens nye fattigdomsgrænse viser tal fra AE, at antallet af økonomisk fattige er vokset betydeligt gennem de seneste 10 år. Der er nu ca. 47.000 økonomisk fattige, hvilket er mere end dobbelt så mange som for 10 år siden. Den stigende fattigdom rammer især børn og indvandrere/efterkommere fra ikke-vestlige lande.

Med den nye fattigdomsgrænse, som blev udarbejdet af ekspertudvalget for fattigdom under regeringen, har vi i Danmark fået et konkret mål for, hvem der kan betegnes som økonomisk fattige. I dette kapitel bliver det undersøgt, hvordan fattigdommen i Danmark har udviklet sig siden 2001.

Der er tale om en meget markant stigning, som særligt rammer storbyer og udkantsområder. Samtidig går øgede fattigdom særligt hårdt ud over børn, idet markant flere børn er blevet fattige i løbet af 00'erne. Derudover er indvandrere og efterkommere betydeligt mere udsatte for at havne i økonomisk fattigdom end etniske danskere – et billede, der har forandret sig meget gennem de sidste 10 år.

Fordobling af fattigdommen i Danmark siden 2001

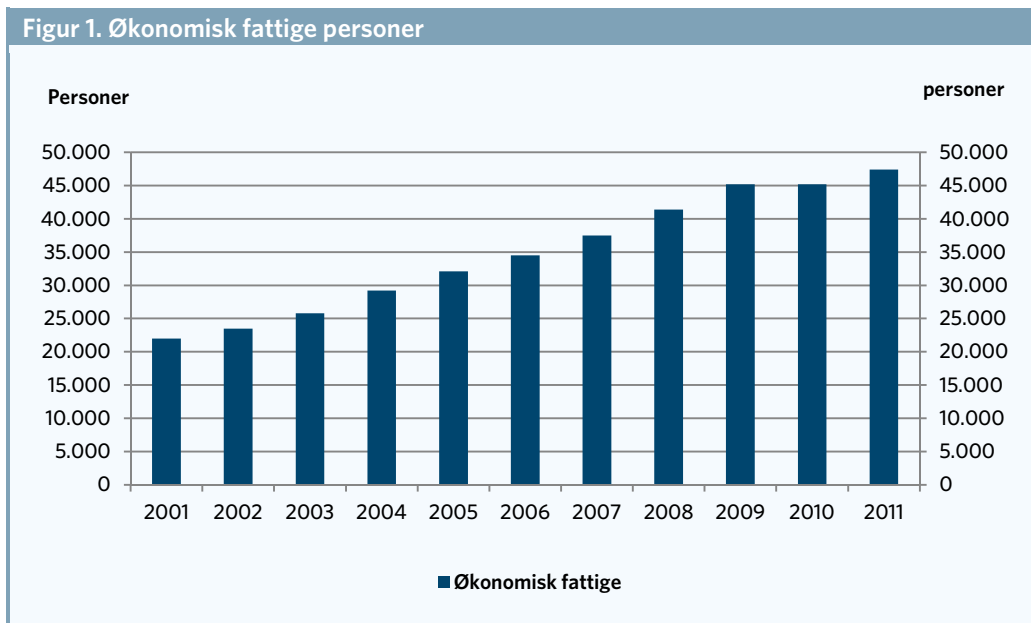
Antallet af økonomisk fattige personer i Danmark er vokset markant gennem det seneste årti. De nyeste tal viser, at der i 2011 var omkring 47.400 økonomisk fattige i Danmark. Der er tale om en stigning på 2.200 personer i forhold til året før og om mere end en fordobling (115 pct.) set over en 10-årig periode. Det fremgår af figur 1, der viser udviklingen i økonomisk fattige i Danmark.

⊙ I 2011 var der 47.400 økonomisk fattige i Danmark, hvilket er mere end en fordobling på 10 år

Økonomisk fattigdom betragtes her ud fra den fattigdomsgrænse, som regeringens ekspertudvalg om fattigdom har udarbejdet. Det er personer og familier, der i tre år i træk har en indkomst under 50 pct. af medianindkomsten, med en formue under 100.000 kr. pr. voksen, og som ikke er studerende. Se mere om, hvordan de økonomisk fattige er defineret i boks 1.

Som det ses af figuren, er det kun fra 2009 til 2010, at gruppen af fattige har ligget relativt stabilt. Faktisk var der her et lille fald på 100 personer. Faldet er dog igen fra 2010 til 2011 blevet afløst af en stigning i antallet af økonomisk fattige.

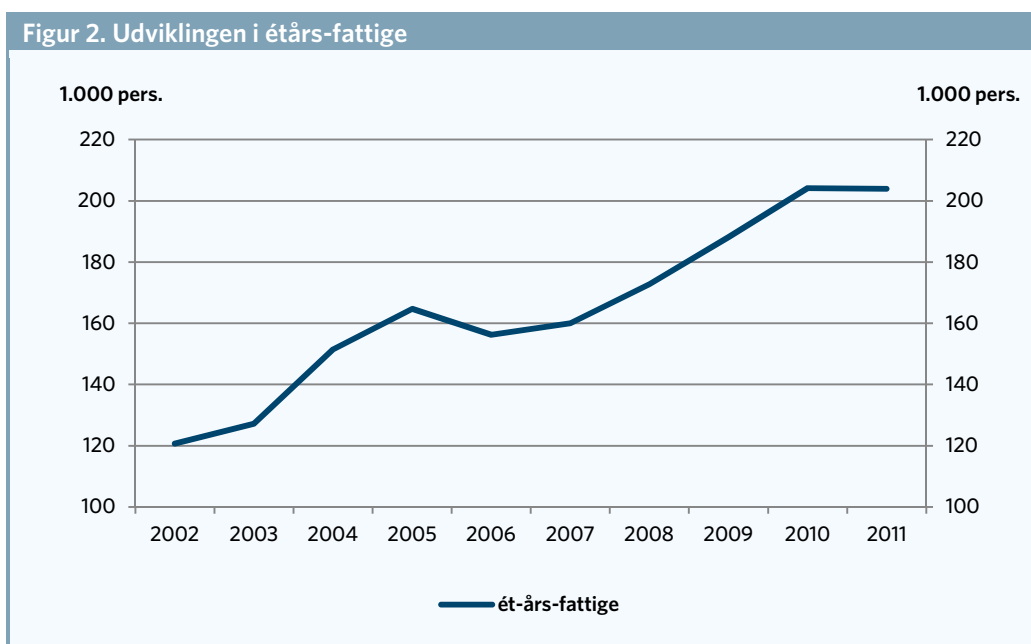

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Hvis man i stedet for at betragte fattigdom ud fra en 3-årig periode, ser på gruppen af personer, som har været fattige i løbet af det seneste år – de étårs-fattige – viser tallene ligeledes en markant stigning i fattigdom siden 2001. Definitionen af étårs-fattige kan læses i boks 1. Udviklingen i étårs-fattigdom over en 10-årig periode fremgår af figur 2.

⊙
For étårs-fattige er der også sket en stor stigning over de seneste 10 år

Anm: Antallet af fattige beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks definition af disponible indkomster.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I 2011 var der 204.000 étårs-fattige i Danmark, svarende til omkring 3,5 pct. af befolkningen. Det ses, at kurven for antallet af étårs-fattige flader ud fra 2010 til 2011.

⊙ I 2011 var der 204.000 étårs-fattige i Danmark

Boks 1. Sådan opgøres fattigdom

Økonomisk fattigdom

Personer, der gennem tre år har haft en indkomst, som er mindre end halvdelen af medianindkomsten, en formue på mindre end 100.000 kr. og ikke er studerende, er efter regeringens ekspertudvalg økonomisk fattige.

Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten og nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer.

For en enlig person er fattigdomsgrænsen på 103.200 kr. efter skat om året eller 8.600 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til f.eks. bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv. Af tabel B1 fremgår fattigdomsgrænserne for forskellige familier.

Tabel B1. Fattigdomsgrænse for forskellige familier

Antal personer i familien	Grænse pr. familie pr. år	Grænse pr. person pr. år	Grænse pr. person pr. måned
1	103.200	103.200	8.600
2	156.400	78.200	6.517
3	199.400	66.500	5.542
4	237.000	59.300	4.942
5	271.000	54.200	4.517
6	302.300	50.400	4.200

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Beregninger af økonomisk fattige er foretaget på detaljerede registre fra Danmarks Statistik, og opgørelsen af den disponible indkomst og husstandsækvivaleringen her svarer til Økonomi- og Indenrigsministeriets definition.

Étårs-fattigdom

Personer, der har mindre end halvdelen af medianindkomsten, en formue på mindre end 100.000 kr. og ikke er studerende, betegnes som étårs-fattige.

Forskellen på økonomisk fattige og étårs-fattige er således, at økonomisk fattigdom opgøres over et 3-årigt sigte, mens étårs-fattige optælles for året.

Ved beregninger af de ét-års-fattige er anvendt Danmarks Statistiks definition af disponibelindkomst. Opgøres antallet af ét-års-fattige ved hjælp af Danmarks Statistiks definition af disponibel indkomst, er der omkring 204.000 ét-års-fattige i Danmark i 2011. Anvendes Økonomi- og Indenrigsministeriets definition af disponibelindkomst er der omkring 187.400 ét-års-fattige i Danmark i 2011.

Fattigdommen er steget mest på Sjælland

I 2001 var fattigdommen på Fyn, Jylland og Sjælland relativt set omtrent den samme, men i perioden frem til 2011 er fattigdommen steget hurtigere på Sjælland end på Fyn og i Jylland. Det viser figur 3.

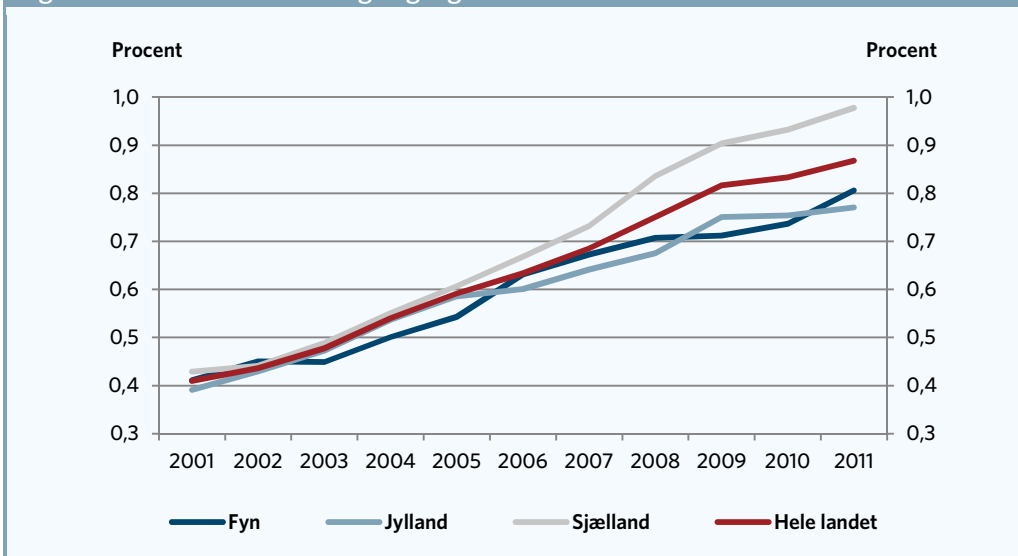
⊙ På Sjælland er fattigdommen steget med 2½-gang siden 2001.

Fattigdommen er vokset med 2½-gang på Sjælland over de sidste 10 år

Over de 10 år blev fattigdommen på Fyn og i Jylland fordoblet, mens fattigdommen på Sjælland voksede med 2½-gang. I 2011 var der godt 24.000 økonomisk fattige på Sjælland og godt 19.000 fattige i Jylland.

⊙
I 2011 var der godt 24.000 økonomisk fattige på Sjælland

Figur 3. Andel økonomisk fattige - geografisk

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

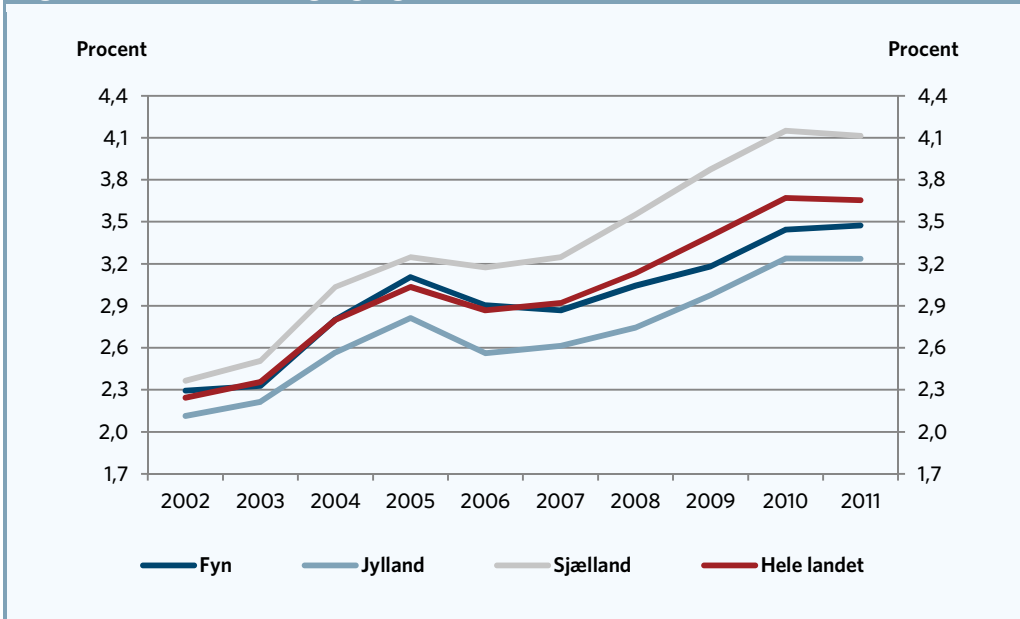
Der er dog væsentlig flere danskere, der har været fattige i en kortere periode end tre år, som betegnelsen *økonomisk fattigdom* kræver. I 2011 var mere end 200.000 fattige i løbet af året.

Både når man ser på økonomisk fattige og étårs-fattige, har udviklingen været størst på Sjælland

Blandt de étårs-fattige har der ligeledes været en kraftig stigning i fattigdommen i perioden 2001 til 2011, dog ikke helt så kraftig som blandt de økonomisk fattige. Geografisk set ligner fordelingen af étårs-fattige danskere i 2011 fordelingen af de økonomisk fattige; et relativt flertal af dem bor på Sjælland.

⊙
Også blandt de étårs-fattige er stigningen særligt stor på Sjælland.

Figur 4. Andel ét-års-fattige -geografisk

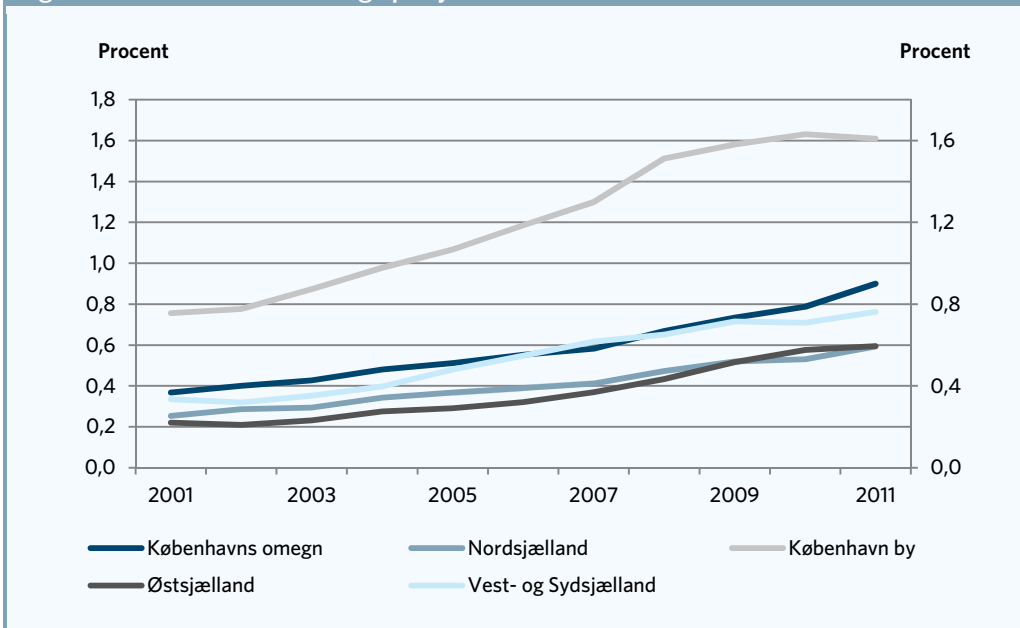

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Går man nærmere ind i, hvor på Sjælland fattigdommen er stor, viser det sig, at særligt Københavns by trækker Sjælland op på fattigdomslisten. Således er andelen af fattige i Københavns by mere end dobbelt så stor som i de øvrige dele af Sjælland. Det fremgår af figur 5. Vækstprocenten i Københavns by følger dog landsgennemsnittet med en fordobling af fattige fra 2001 til 2011.

⓪ Andelen af fattige i København er mere end dobbelt så stor på Sjælland i øvrigt

Figur 5. Andel økonomisk fattige på Sjælland

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Nord- og Østsjælland har den laveste andel af fattige på Sjælland, svarende til 0,6 procent. Det ses dog på figur 5, at andelen af fattige er steget for alle områder på Sjælland.

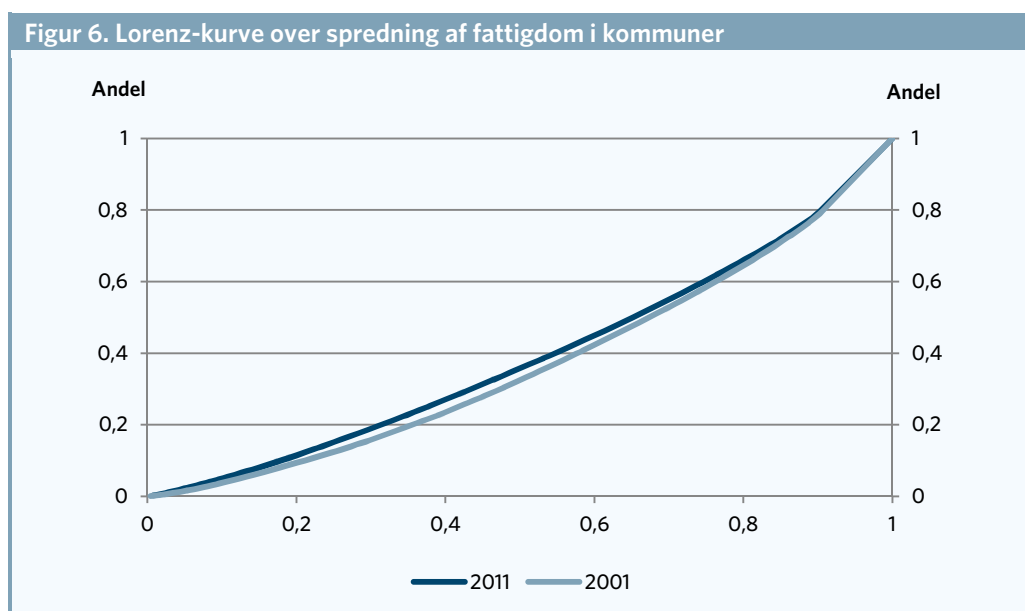
⓪ Nord- og Østsjælland har de laveste andele af fattige på Sjælland

Fattigdom er ikke kun et storbyfænomen

Det er ikke kun på Sjælland og i København, at fattigdommen i stigende grad er steget. Bortset fra en øget isolering af fattige inden for enkelte kommuner i ghettoområder, er de fattige i dag mere spredt over hele landet.

⓪ Fattigdommen er blevet mere spredt i alle landets kommuner i løbet af det seneste årti

Figur 6 viser en Lorenz-kurve over fordelingen af fattige på kommuner i henholdsvis 2001 og 2011. Jo mere ret kurven er, des mere ligeligt fordelt er fattigdommen mellem kommunerne. Hvis andelen af fattige var ens i alle kommuner, ville Lorenz-kurven være en ret linje. Det fremgår af figur 6, at fattigdommen i Danmark har bevæget sig mod at være mere spredt på alle kommuner.

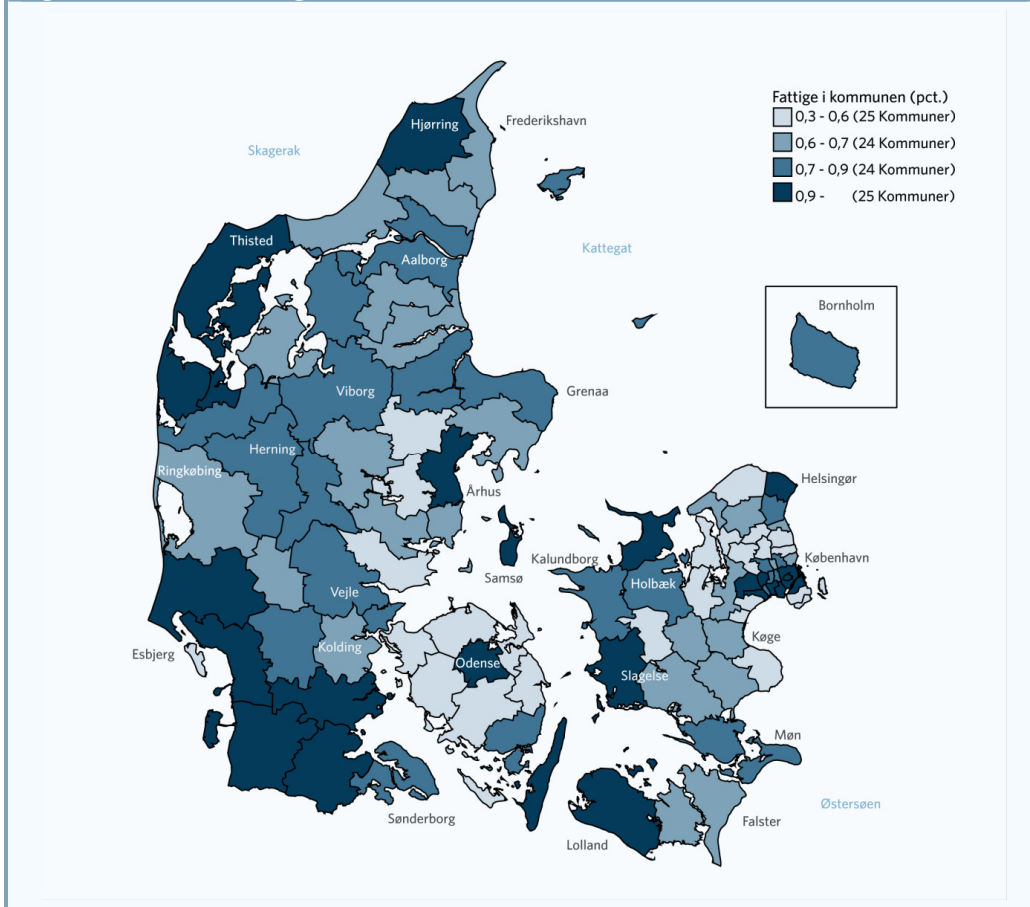
Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Den øgede fordeling af fattige over hele landet skyldes blandt andet, at mange fattige bor i udkantskommuner. Det er dog stadig i de store byer, at koncentrationen af fattige er størst. Af figur 7 fremgår det, hvilke kommuner der har de største andele af økonomisk fattige i 2011. Det ses, at særligt storbyerne København, Odense og Århus har en høj andel fattige.

Faktisk er København den kommune i landet, hvor der er den største andel fattige. I alt er knap 1,8 procent af alle københavnere fattige, svarende til godt 9.600 personer. København er efterfulgt af tre store kommuner i københavnsområdet, Brøndby, Albertslund og Høje-Taastrup.

⓪ Knap 10.000 københavnere er fattige - svarende til 1,8 pct.

Figur 7. Økonomisk fattigdom i 2011

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Samtidigt med den høje koncentration af fattigdom i de store byer, er der også mange fattige i en række udkantsområder, som eksempelvis Lolland, Thisted og flere af de sønderjyske kommuner.

Struer udgør den sjette største kommune, når der måles efter andelen af fattige, og samtidigt den kommune uden for de store byområder, med størst andel fattige.

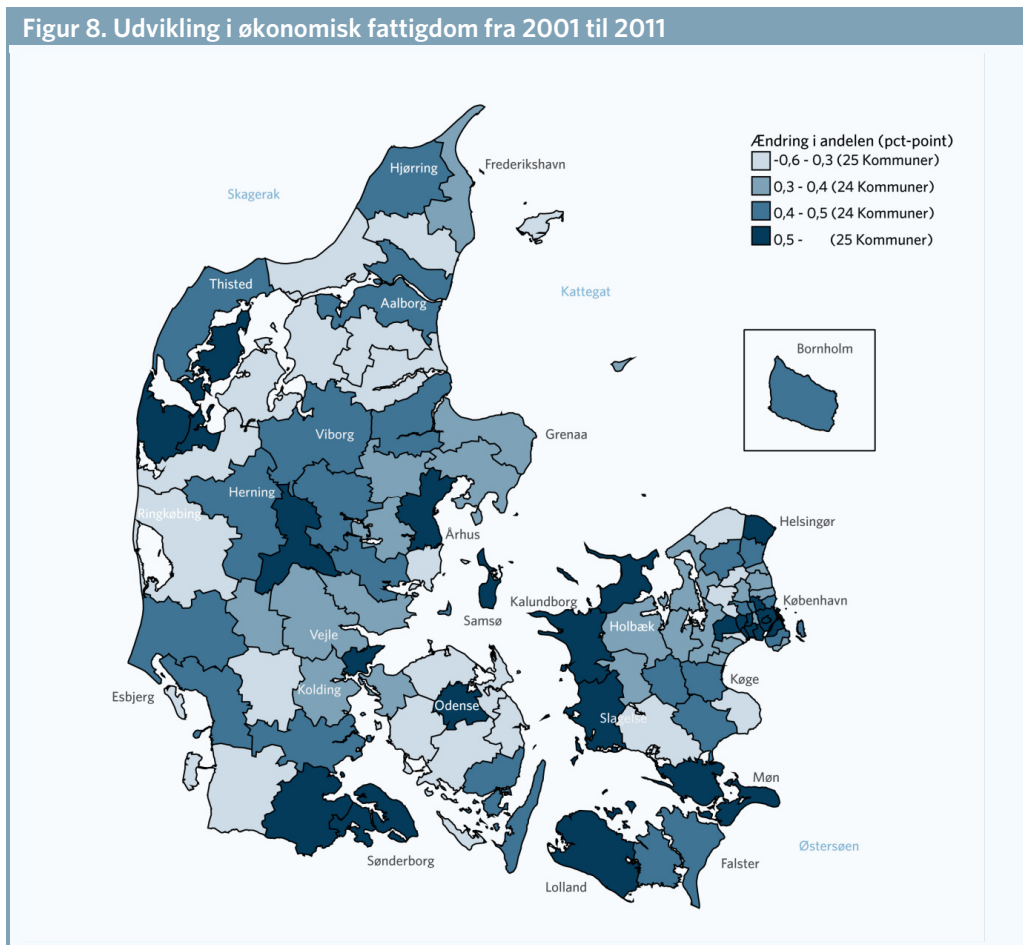
①
Struer er den kommune, som har den største andel fattige ud over storbykommunerne

Kommunerne på Vestsjælland og Lolland er sammen med storbykommunerne blandt de områder, hvor stigningen i fattigdom har været størst

Ét er, hvordan fordelingen af fattige i landets kommuner ser ud anno 2011. Noget andet er, hvordan fattigdomsudviklingen i de forskellige kommuner har set ud over en 10-årig periode. Figur 8 viser, hvordan andelen af fattige i de enkelte kommuner har udviklet sig over årrækken. Det ses, at storbyerne igen ligger i den høje ende – her har været de største stigninger i fattigdom.

①
Stigningen i fattigdom har været størst i storbyerne samt i en række udkantskommuner

Også på Vestsjælland og Lolland er andelen af personer i økonomisk fattigdom vokset hurtigere end i resten af landet.

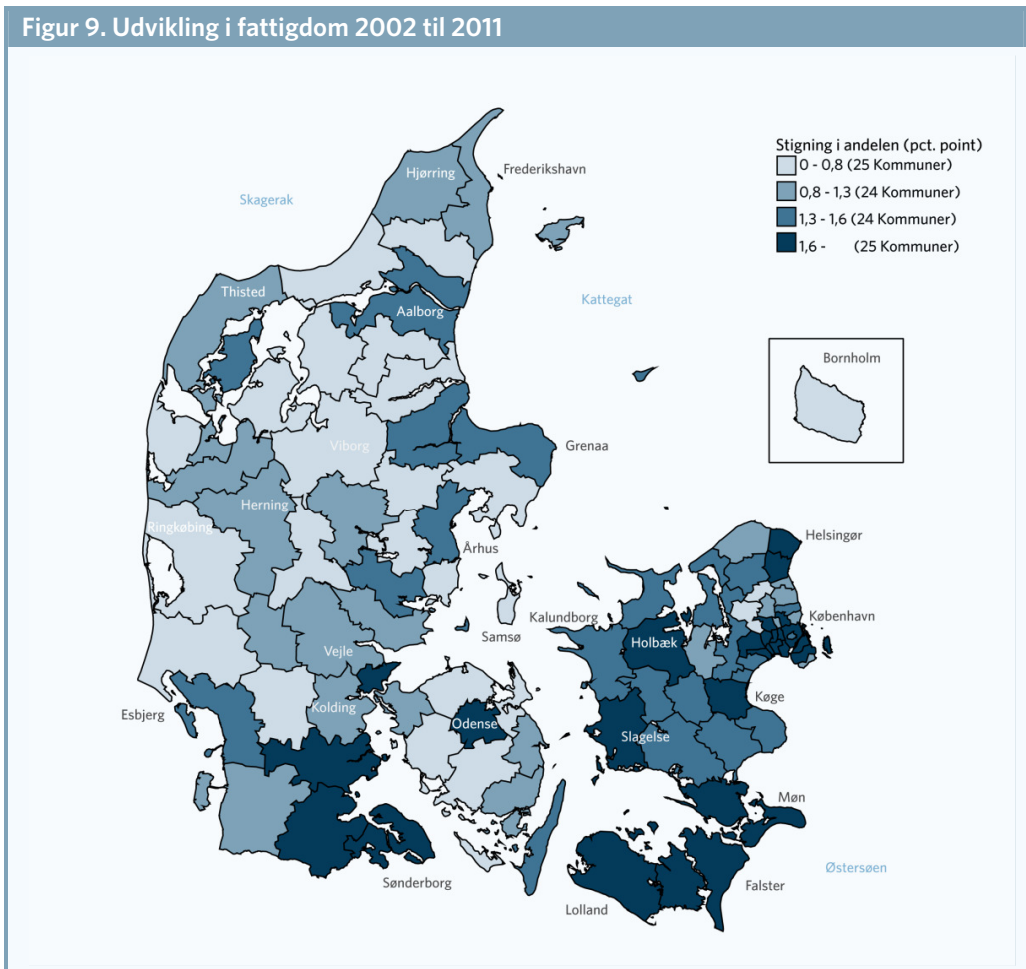
Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Ser man på, hvordan udviklingen af étårs-fattigdom har været siden 2001, springer det i øjnene, at andelen af étårs-fattige har været klart mest stigende på Sjælland og i det sydlige Danmark. Det ses af figur 9. Derimod er stigningerne meget små i midt- og nordjylland.

⊙ Andelen af étårs-fattige har været klart mest stigende i det sydøstlige Danmark

Stigningen i andelen af étårs-fattige har særligt ramt Sjælland

Figur 9. Udvikling i fattigdom 2002 til 2011

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi og indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi og indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Kraftig stigning i børnefattigdom

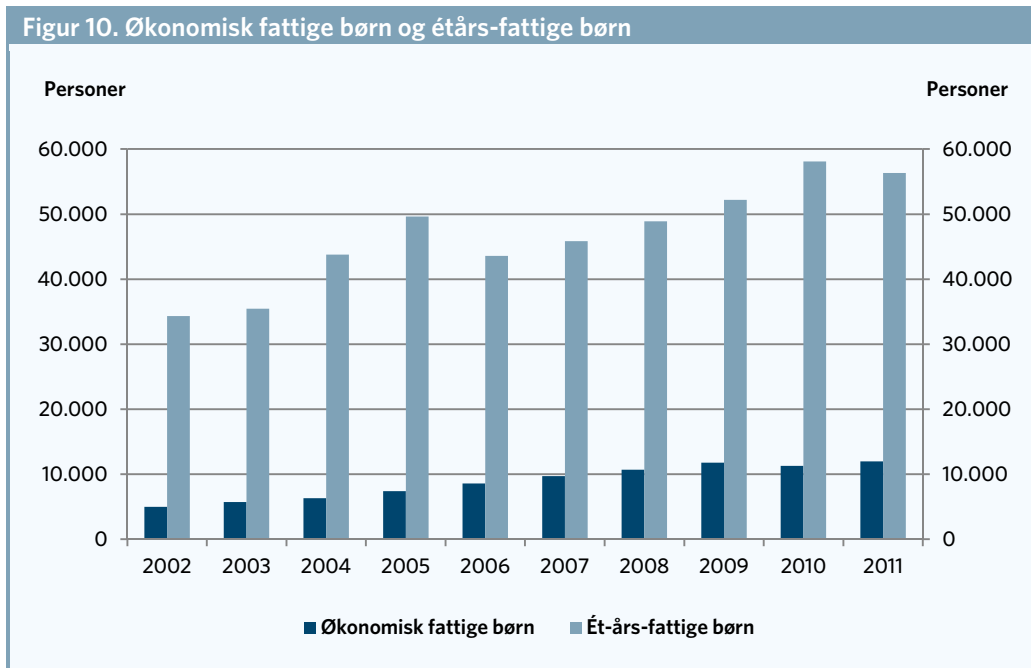
Børn er i høj grad ramt af den store stigning i fattigdommen - faktisk er der sket knap en tredobling på 10 år. I 2001 var der 4.500 økonomisk fattige børn i Danmark, mens antallet i 2011 var helt oppe på 12.000. Det ses af figur 10, der viser udviklingen i antallet af økonomisk fattige børn i hele landet.

⊙
Der er sket knap en tredobling af antallet af økonomisk fattige børn på 10 år

Andelen af økonomisk fattige børn er vokset endnu hurtigere end andelen af økonomisk fattige som helhed

Figur 10 viser også, hvordan antallet af børn, der været fattige i et år, har udviklet sig over perioden. Også her er sket en markant stigning. I 2011 var der således mere end 50.000 fattige børn.

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Tabel 1 sammenholder udviklingen i antallet af økonomisk fattige børn med udviklingen i antallet af økonomisk fattige i befolkningen som helhed. Det fremgår, at fattigdommen blandt børn er steget mere end fattigdommen i den øvrige befolkning. Mens fattigdommen for befolkningen er lidt mere end fordoblet, er antallet af økonomisk fattige børn vokset med 170 pct.

Ⓜ Antallet af økonomisk fattige børn er på ca. 12.000

Tabel 1. Udviklingen i økonomisk fattige i Danmark

	Alle fattige	Vækst i pct.	Fattige børn	Vækst i pct.
2001	22.000	-	4.500	-
2002	23.500	7	5.000	13
2003	25.800	17	5.700	29
2004	29.200	33	6.300	42
2005	32.100	46	7.400	66
2006	34.500	57	8.600	93
2007	37.500	70	9.700	118
2008	41.400	88	10.700	140
2009	45.200	105	11.800	165
2010	45.200	105	11.300	154
2011	47.400	115	12.000	170

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Langt de fleste børn lever i familier med to voksne, men blandt de enlige har der været store stigninger siden 2001. I perioden fra 2001 til 2011 steg antallet af fattige børn med kun én forælder med næsten mere end 4 gange, mens antallet af fattige børn, der bor med to voksne,

Ⓜ Stigningen i børnefattigdom er særligt markant for børn, der vokser op hos enlige

steg med 2,4 gange. Det fremgår af tabel 2, der viser fattige børn fordelt på familietyper i hhv. 2001 og 2011.

	Par		Enlig	
	Fattige børn	Vækst i pct.	Fattige børn	Vækst i pct.
2001	3.800	-	700	-
2011	9.100	139	2.900	270

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Der er stor forskel på, hvor de fattige børn bor. Tabel 3 viser, hvordan de fattige børn fordeler sig i forskellige dele af landet. Som det ses, bor der rigtig mange fattige børn i København – en overrepræsentation i forhold til resten af Danmark på 60 pct. Dernæst er der også relativt mange fattige børn på Bornholm, i Syddjylland og på Fyn. Nordsjælland er det område, som har den kraftigste underrepræsentation af fattige børn.

Ⓞ Der en overrepræsentation af fattige børn i København på 60 pct.

	Økonomisk fattige børn	Andel	Overrepræsentation ift. landet, pct.
Bornholm	80	1,1	8
Fyn	1.070	1,08	5
København by	2.020	1,64	60
Københavns omegn	1.150	1	-3
Nordjylland	1.250	1,06	3
Nordsjælland	680	0,66	-36
Syddjylland	1.690	1,09	6
Vest- og Sydsjælland	1.070	0,91	-11
Vestjylland	1.030	1,06	3
Østjylland	1.590	0,88	-14
Østsjælland	380	0,7	-32
Hele landet	12.000	1,02	0

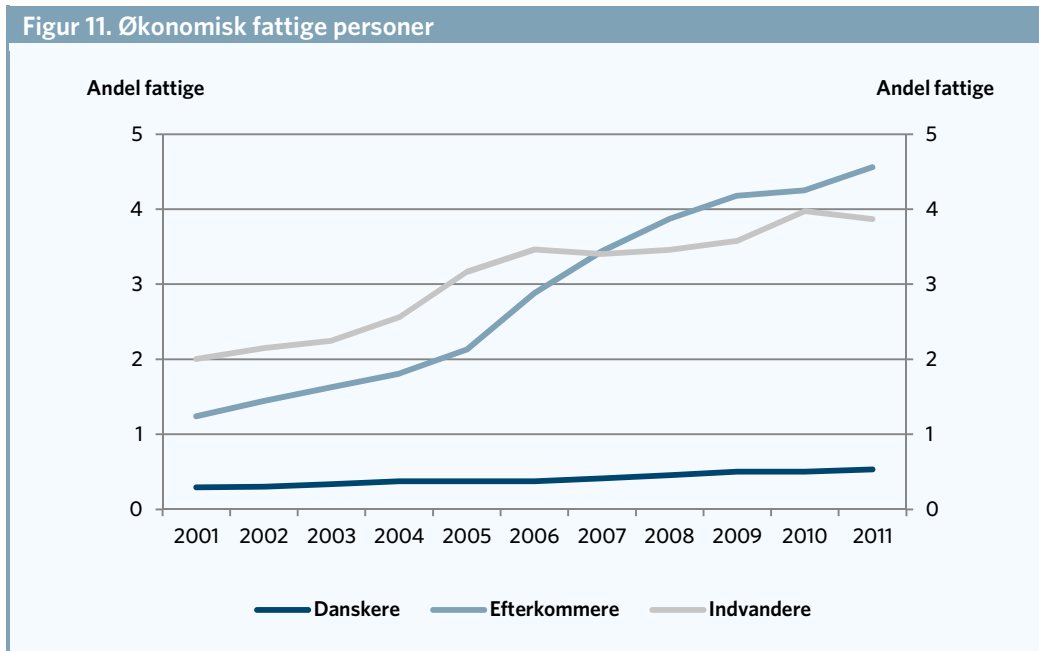
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Flere fattige indvandrere og efterkommere i Danmark

Udover at den stigende fattigdom er gået hårdt ud over børn, er det især blandt indvandrere og efterkommere, at fattigdommen er vokset markant. I 2011 var næsten 4 pct. af alle indvandrere og godt 4½ pct. af alle efterkommere økonomisk fattige. Det er en markant større andel end blandt etniske danskere – her hører til sammenligning kun omkring ½ pct. til gruppen af økonomisk fattige.

Figur 11 viser andelen af økonomisk fattige i Danmark. Som det ses, har stigningen i fattigdom siden 2001 var stærkt opadgående for indvandrere og efterkommere, mens der kun øjnes en svag stigning for personer med dansk oprindelse. I 2001 var omkring 1,2 pct. af efterkommerne økonomisk fattige, mens det i 2011 drejede sig om 4,6 procent.

⊙ Stigningen i fattigdom har været meget markant for indvandrere og efterkommere

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra de officielle fattigdomstal offentliggjort af Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Ser man på det faktiske antal økonomisk fattige, er der stadig flest danskere. Der er således 26.100 fattige med dansk baggrund, mens der er 21.200 fattige, der er enten indvandrere eller efterkommere.

⊙ I absolutte tal er der dog stadig flest fattige med dansk oprindelse

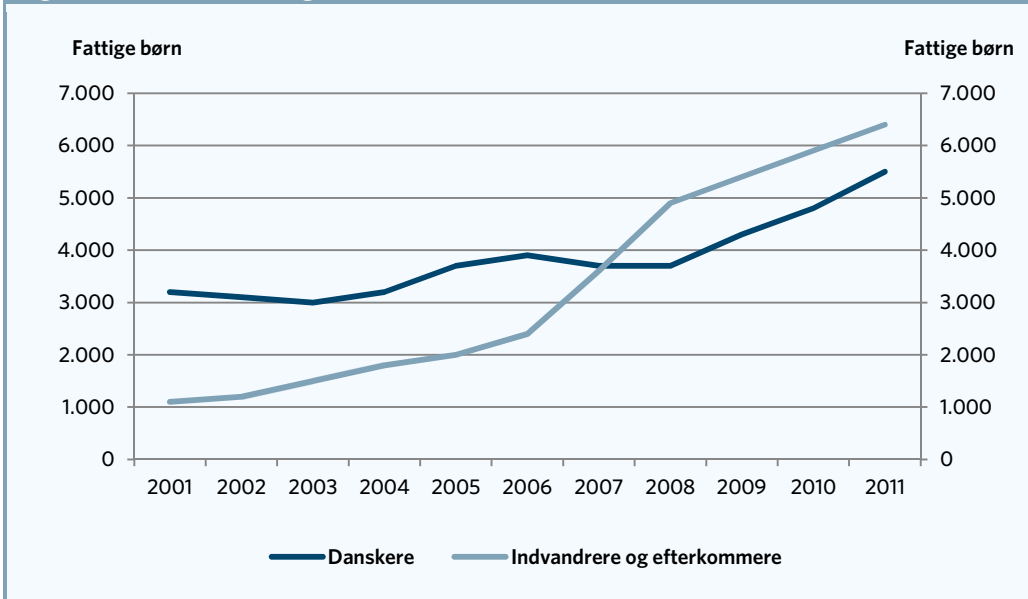
Den store stigning i andelen af økonomisk fattige blandt indvandrere og efterkommere skyldes hovedsageligt, at der er sket en stor stigning i andelen af fattige børn.

Af figur 12 ses udviklingen i antallet af økonomisk fattige børn for hhv. etniske danskere og indvandrere/efterkommere. Det fremgår, at der over perioden fra 2001 til 2011 er sket et skift, sådan børnefattigdommen er gået fra primært at ramme etniske danskere til at være blevet mere udbredt blandt indvandrere og efterkommere end blandt danskerne.

⊙ Børnefattigdom er blevet mere udbredt blandt indvandrere/efterkommere end blandt etniske danskere.

I 2001 var der ca. tre gange så mange fattige danske børn som indvandrere/efterkommer-børn. Men i 2007 tipper fordelingen, sådan at der nu er flere fattige børn med anden etnisk baggrund end børn med etnisk dansk baggrund.

Figur 12. Økonomisk fattige børn fordelt efter herkomst

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra de officielle fattigdomstal offentliggjort af Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Mens der i 2001 var lidt mere end 1.000 økonomisk fattige børn blandt indvandrere/efterkommere, var der i 2011 ikke færre end 6.400, hvilket må siges at være en ret drastisk udvikling. Dermed er der i absolutte tal flere børn med anden etnisk baggrund, der er fattige end danske børn.

⓪ I 2011 var der 6.400 fattige indvandrere/efterkommerebørn og 5.500 fattige danske børn

Også blandt personer med dansk baggrund er der sket en stigning i børnefattigdommen, men ikke nær så markant som blandt indvandrere og efterkommere. Tabel 4 sammenholder andelen af fattige børn og voksne med andelen af fattige som helhed. Andelene er yderligere opdelt på personernes herkomst. Som det ses, er andelen af fattige børn omtrent dobbelt så høj, som den er for voksne blandt indvandrere og efterkommer. Andelen af fattige danske børn er derimod lavere end blandt danske voksne.

⓪ Andelen af fattige børn er omtrent dobbelt så høj, som den er for voksne blandt indvandrere og efterkommere

Tabel 4. Andel økonomisk fattige, 2001 og 2011

	Danskere			Efterkommere			Indvandrere		
	Voksne	Børn	Alle	Voksne	Børn	Alle	Voksne	Børn	Alle
2001	0,29	0,28	0,29	1,03	1,30	1,24	2,09	1,30	2,00
2011	0,54	0,49	0,53	2,31	5,58	4,56	3,68	6,72	3,87

Anm: Beregningerne af økonomisk fattige afviger på enkelte punkter fra Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvilket blandt andet skyldes, at datagrundlaget ikke er helt ens. AE finder, at der var 45.200 økonomisk fattige i 2010, mens Økonomi- og Indenrigsministeriet finder 42.200 personer.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

For børn og voksne isoleret set er andelen af fattige højere hos indvandrere end hos efterkommere. Samlet set er andelen af fattige dog højere hos efterkommere end hos indvandrere. Det skyldes, at der er stor forskel på størrelsen af grupperne. Der er således markant

flere indvandrere end efterkommere i Danmark, og mens efterkommere primært er børn, er indvandrere primært voksne.

Hver femte efterkommer fra et ikke-vestligt land hørte i 2011 til gruppen af étårs-fattige

Ser man i stedet på gruppen af étårs-fattige – så var der i 2011 i alt omkring 204.000 fattige personer i Danmark. Det fremgår af tabel 5, der viser antallet af étårs-fattige fordelt efter herkomst. Også her ses, at der er markant højere andele blandt indvandrere og efterkommere end blandt etniske danskere, der er fattige. Særligt for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande er gruppen af étårs-fattige stor.

① Særligt blandt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande er der mange étårs-fattige

	Antal	Pct. af befolkningsgruppe
Dansk	131.000	2,7
Indvandrere, vestlige lande	11.000	8,3
Indvandrere, ikke-vestlige lande	37.000	16,1
Efterkommere, vestlige lande	2.000	9,7
Efterkommere, ikke-vestlige lande	22.000	19,4
I alt	204.000	3,8

Anm.: Beregningerne af étårsfattige er lavet på baggrund af Danmarks Statistiks definition af disponibel indkomst.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

At der i 2011 var 131.000 etniske danskere, som var fattige, svarer til, at omkring 2,7 pct. af den etnisk danske befolkning lå i gruppen af étårs-fattige. For efterkommere fra ikke-vestlige lande var der 22.000 fattige personer, hvilket svarer til, at omkring hver femte af disse hørte til gruppen af étårs-fattige. For indvandrere fra ikke-vestlige lande er det 16 pct. – altså ca. hver sjette.

① Hver femte efterkommer fra ikke-vestligt land var fattig i året 2011

Hvad angår de étårs-fattige børn, ser man samme mønster. Også her er det særligt blandt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, at andelen af fattige børn er stor. Det fremgår af tabel 6, der viser ét-års-fattige børn fordelt efter herkomst.

① Andelene af étårs-fattige børn er særlig store for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande

Tabel 6. Étårs-fattige børn fordelt på herkomst		
	Antal	Pct. af befolkningsgruppe
Dansk	32.000	3,1
Indvandrere, vestlige lande	1.000	14,9
Indvandrere, ikke-vestlige lande	4.000	28,5
Efterkommere, vestlige lande	1.000	12,1
Efterkommere, ikke-vestlige lande	18.000	21,3
I alt	56.000	4,8

Anm.: Beregningerne af ét-års-fattige er lavet på baggrund af Danmarks Statistiks definition af disponibel indkomst.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Samlet set var der i 2011 i alt 56.000 étårs-fattige børn. Knap hver tredje ikke-vestligt indvandrerbarn var fattigt i 2011, mens det samme var tilfældet for lidt mere end hvert femte barn, som var ikke-vestlig efterkommer. Det skal dog bemærkes, at der er langt flere børn, som er efterkommere end indvandrere – fordi det primært er voksne, der kommer til landet.

⊙ Hvert tredje ikke-vestligt indvandrerbarn var fattigt i 2011

Den stigende fattigdom gennem 00'erne ramte særligt børn og indvandrere

Siden 2001 er der sket en kraftig stigning i antallet af økonomisk fattige i Danmark. Den markante udvikling har især ramt storbyerne hårdt, men også i flere af landets udkantsområder udgør antallet af fattige nu større andele end for 10 år siden. Værst ser det ud i København, hvor knap 2 pct. af indbyggerne lever i økonomisk fattigdom.

Mens fattigdommen samlet set er lidt mere end fordoblet fra 2001 til 2011, er børnefattigdommen næsten tredoblet. Den stigende børnefattigdom slår stærkest igennem blandt indvandrere og efterkommere – og særligt blandt dem, der kommer fra ikke-vestlige lande.

Indvandrere og efterkommere er i det hele taget mere ramt af fattigdom end etniske danskere, når man ser på procentdele. Mens ½ pct. af de etniske danskerne var fattige i 2011, var det hhv. 4 pct. af alle indvandrere og 4½ pct. af alle efterkommere.

Som dette kapitel viser, så udgør den stigende fattigdom et voksende samfundsproblem i Danmark. Derfor er det helt rigtigt, at vi i Danmark nu har fået en officiel fattigdomsgrænse efter regeringens ekspertudvalg for fattigdom i juni 2012 kom med deres rapport.

En fattigdomsgrænse er første skridt på vejen til at erkende det voksende problem og være med til at skabe enighed om problemets omfang. Dernæst er det fornuftigt, at fattigdomsydelserne som introduktionsydelse og starthjælp er blevet afskaffet, da vi kan se, at fattigdom gennem 00'erne i øget grad har ramt bl.a. indvandrere. Fra politisk side er det nu vigtigt at udviklingen følges tæt, så der løbende kan tages initiativer, der kan bryde udviklingen med stigende fattigdom.

⊙ Udviklingen skal følges tæt, så der løbende kan tages initiativer, der kan bryde udviklingen med stigende fattigdom

3 KAPITEL

Stor forskel i danskernes medicinforbrug

Danskernes køb af medicin viser, at der er store forskelle på, hvilke grupper i samfundet der køber medicin, og hvilken slags de køber. En kortlægning af danskernes brug af bl.a. antidepressive lægemidler og antipsykotisk medicin viser, at for langt de fleste lidelser gælder det, at jo højere uddannelsesniveaue er, des lavere er andelen af personer, som har købt medicin.

I dette kapitel kortlægges danskernes forbrug af medicin. I kapitlet er medicinforbruget undersøgt på baggrund af en række forhold. Det drejer sig blandt andet om uddannelsesniveau, køn, civilstatus, herkomst, a-kassetilknytning og socioøkonomisk status. Derudover er de over 65-åriges medicinforbrug undersøgt sidst i kapitlet. For de 18-64-årige ses der i det følgende nærmere på forbruget af lægemidler mod følgende sygdomme/lidelser:

- Depression, angst, spiseforstyrrelser mv. (Antidepressive lægemidler)
- Søvnbesvær og angst (Angstdæmpende og beroligende midler)
- Skizofreni og andre psykotiske lidelser mv. (Antipsykotiske lægemidler)
- Astma og KOL
- Hjerter-karsygdomme
- Type2 diabetes

Mere end hver 10. ufaglært har købt antidepressiv medicin

Fordeler man de 18-64-årige på højeste fuldførte uddannelse, er det tydeligt, at det er de ufaglærte og til dels faglærte, hvor den største andel har købt medicin mod én af lidelserne. Dette fremgår af tabel 1, der viser de 18-64-åriges køb af medicin fordelt efter uddannelse. For langt de fleste lidelser tegner tabel 1 det billede, at jo højere uddannelsesniveau de 18-64-årige besidder, jo lavere er andelen af personer, der har købt medicin.

Dog er der en undtagelse inden for lægemidler mod angst og søvnbesvær, hvor andelen af personer med en mellemlang og lang videregående uddannelse, som har købt medicin, er højere end personer med en faglært eller kort videregående uddannelse. En mulig forklaring på dette kan være, at folk med en mellemlang eller lang videregående uddannelse besidder job, som kan være

ⓘ Kapitlet undersøger medicinforbrug på baggrund af en række forhold som uddannelse, køn og herkomst

ⓘ Flest ufaglærte har købt medicin mod én af de undersøgte lidelser

ⓘ Flest personer med en MVU eller LVU har dog købt lægemidler mod angst og søvnbesvær

svære at slippe, når man går hjem og derfor har behov for eksempelvis sovemedicin. Inden for lægemidler mod Astma og KOL er det personer med en kort videregående uddannelse, som har den laveste andel.

Tabel 1. 18-64-åriges medicinforbrug fordelt efter uddannelse

	Psykiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angst-dæmpende/ beroligende	Astma og KOL	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
	Andele, pct.					
Ufaglært	12,0	4,4	7,4	7,3	18,7	3,5
Faglært	8,6	1,7	4,9	6,1	17,3	2,5
Kort videregående uddannelse	6,6	1,2	4,3	5,4	15,5	2,1
Mellemlang videregående uddannelse	7,8	1,3	5,3	5,9	14,3	1,7
Lang videregående uddannelse	5,6	1,0	5,1	5,8	12,3	1,3
Uoplyst	7,5	3,2	5,7	4,8	14,6	3,4
I alt	8,8	2,3	5,5	6,2	16,4	2,5

Anm: Sundhedstrækkene er køns- og aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af Lovmodellens datagrundlag og Statens Serum institut.

For køb af antidepressive lægemidler ligger ufaglærte og faglærte højt, idet 12 pct. af de ufaglærte har købt antidepressiv medicin, mens det er 8,6 pct. af de faglærte. Det svarer til mere end hver 10 ufaglært. Den gruppe, der køber mindst antidepressiv medicin er personer med lange videregående uddannelser, hvor det nærmer sig hver 20. med en lang videregående uddannelse, der har købt antidepressiv medicin.

①
12 pct. af de ufaglærte har købt antidepressiv medicin

Mere end hver 10. ufaglært har købt antidepressiv medicin. Modsat er det omkring hver 20. person med en lang videregående uddannelse, der har købt antidepressiv medicin

Det er omkring hver femte ufaglærte og hver sjette faglært, der har købt lægemidler mod hjertekarsygdomme, mens det er godt 12 pct. af de 18-64-årige med en lang videregående uddannelse, som har købt medicin mod denne lidelse. Det bemærkes, at der i afgrænsningen af medicin til hjertekarsygdomme bl.a. indgår kolesterolsænkende og blodfortyndende medicin, som er forholdsvis udbredte lægemidler for en del midaldrende, jf. boks 1 sidst i kapitlet.

①
Det er omkring hver femte ufaglærte og hver sjette faglært, der har købt lægemidler mod hjertekarsygdomme

I tabel 1 er der set på alle 18-64-årige – både personer på arbejdsmarkedet og personer udenfor arbejdsmarkedet herunder personer på førtidspension. Ser man udelukkende på de 18-64-årige i arbejdsstyrken er andelen, der køber de forskellige typer af medicin generelt lavere end for befolkningen som helhed, men forskellene på tværs af uddannelsesgrupper er omtrent de samme.

⊙ Ser man på personer i arbejdsstyrken er andele, der køber de forskellige typer af medicin generelt lavere

For de fleste medicintyper er det således fortsat ufaglærte, som har de højeste andele for køb af medicin mod de forskellige lidelser. For medicin mod angst og søvnbesvær er det dog personer med en lang videregående uddannelse der har den højeste andel. Over 4 pct. af de 18-64-årige i arbejdsstyrken med en lang videregående uddannelse har i 2011 købt angstdæmpende/beroligende lægemidler, mens den uddannelsesgruppe, som har den laveste andel, er personer med en kort videregående uddannelse, hvor 3,4 pct. har købt et lægemiddel mod angst og søvnbesvær. Blandt de ufaglærte er andelen 3,9 pct. Det fremgår af tabel 2, der viser arbejdsstyrkens medicinforbrug fordelt efter uddannelsesniveau.

Tabel 2. 18-64-åriges medicinforbrug i arbejdsstyrken fordelt på uddannelse						
	Psykiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angst-dæmpende/beroligende	Astma og KOL	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
	Andele, pct.					
Ufaglært	6,8	1,1	3,9	5,9	15,4	2,4
Faglært	6,3	0,7	3,5	5,6	15,3	2,0
Kort videregående uddannelse	5,1	0,6	3,4	5,3	13,9	1,7
Mellemlang videregående uddannelse	5,9	0,6	3,8	5,8	12,8	1,4
Lang videregående uddannelse	4,7	0,5	4,3	5,8	10,9	1,1
Uoplyst	4,0	0,8	3,1	4,0	11,7	2,0
I alt	6,0	0,7	3,6	5,6	14,1	1,8

Anm: Sundhedstrækkene er køns- og aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag og Statens Serum Institut.

Kvinder køber mest medicin

Figur 1 viser den kønsmæssige fordeling af de 18-64-årige, som har købt medicin mod én af lidelserne. Af figuren fremgår det, at andelen som har købt medicin generelt er højere blandt kvinder end blandt mænd.

Eksempelvis har godt 11 pct. af kvinderne købt et antidepressivt lægemiddel, mens den tilsvarende andel for mænd kun er godt 6 pct. Også for medicin mod angst og søvnbesvær ligger andelen af kvinder, som har købt denne type lægemidler, noget højere end for mændene. Knap 7

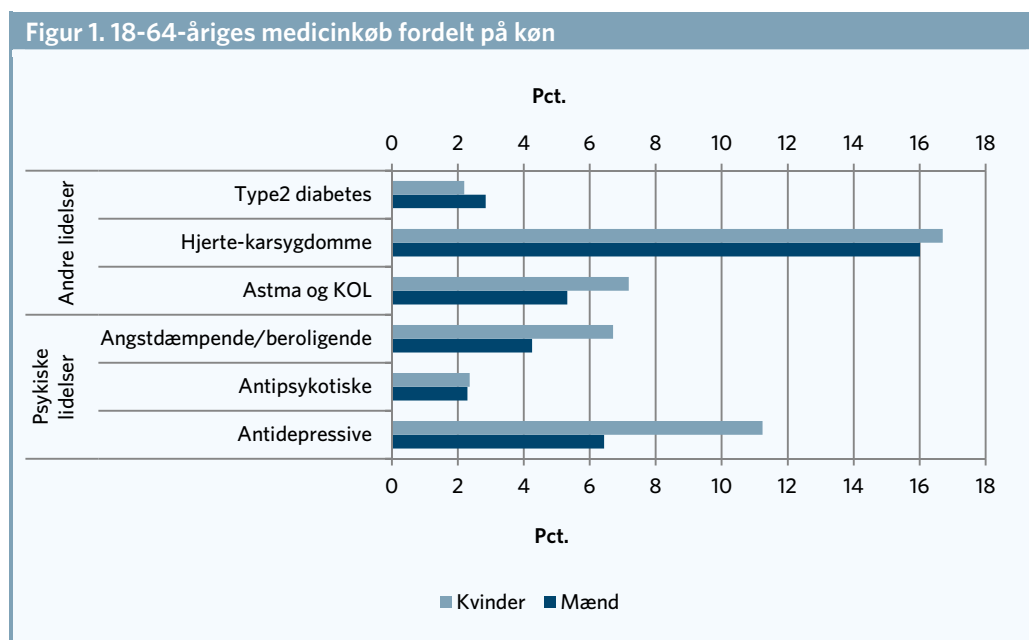
⊙ Godt 11 pct. af kvinderne købt et antidepressivt lægemiddel, mens den tilsvarende andel for mænd kun er godt 6 pct.

pct. af kvinderne har købt angstdæmpende/beroligende lægemidler, mens det er omkring 4 pct. af mændene.

Godt 11 procent af kvinderne har købt et antidepressivt lægemiddel, mens den tilsvarende andel for mænd er godt 6 procent

Den eneste af de udvalgte lidelser, hvor mænd har den største andel, er Type2-diabetes, idet knap 3 pct. af mændene har købt medicin mod type2 diabetes, mens det er 2 pct. blandt kvinderne. Andelen, som har købt et antipsykotisk lægemiddel, er stort set identisk kønnene imellem.

⊙ Mænd har det største forbrug af medicin for Type2-diabetes

Anm: Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag og Statens Serum Institut.

Op imod hver 10. enlig uden børn er på angstdæmpende medicin

Er man enlig er der en højere risiko for at have et større forbrug af medicin end personer, som er i et parforhold. Dette gælder uanset, om man har børn eller ej. Med undtagelse af lægemidler mod hjertekarsygdomme og type2 diabetes, er det blandt enlige, at man finder den højeste andel af personer, som har købt medicin mod en lidelse/sygdom. I tabel 3 er de 18-64-åriges medicinforbrug opdelt efter civilstand.

⊙ Er man enlig er der en højere risiko for at have et forbrug af medicin end personer, som er i et parforhold

Af tabel 3 ses det, at det er henholdsvis godt 13 pct. og knap 7 pct. af de enlige med børn, som har købt henholdsvis et antidepressivt eller et angstdæmpende/beroligende lægemiddel. For enlige uden børn er andelen henholdsvis knap 13 pct. og 9 pct.

Ser man på, hvilke civilstandsgrupper, som køber medicin mod hjerte-karsygdomme og type2 diabetes, er det par uden børn og enlige uden børn, som har de højeste andele. Knap 18 pct. af personerne, som lever i et parforhold uden børn, har købt medicin mod hjerte-karsygdomme, mens det er 17 pct. af de enlige uden børn. Blandt de enlige uden børn er det over 3 pct., som har købt lægemidler mod type2 diabetes, mens det for par uden børn er 2,7 pct. Dette viser tabel 3.

① 5,5 pct. af de enlige uden børn har købt et antipsykotisk lægemiddel. Det er 2,5 gange så mange som enlige med børn

Forbruget af antipsykotiske lægemidler er specielt højt blandt enlige uden børn sammenlignet med de andre grupper. Hele 5,5 pct. af de enlige uden børn har købt et antipsykotisk lægemiddel. Det er 2,5 gange så mange som enlige med børn, som er den civilstandsgruppe med næsthøjeste andel.

Tabel 3. 18-64-årige fordelt på civilstand.

	Psykkiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angst-dæmpende/beroligende	Astma og KOL	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
Andele, pct.						
Par med børn	6,9	1,1	3,6	5,5	13,1	2,3
Par uden børn	8,2	1,8	5,0	6,3	17,6	2,7
Enlige med børn	13,2	2,2	6,8	7,3	13,4	2,3
Enlige uden børn	12,6	5,5	8,9	6,9	17,1	3,2
Hjemmeboende barn	4,8	1,4	1,3	4,5	1,3	0,2
I alt	8,8	2,3	5,5	6,2	16,4	2,5

Anm: Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag og Statens Serum Institut.

Type2 diabetesmedicin mest udbredt blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande

For de fleste lidelser/sygdomme er indvandrere fra ikke-vestlige lande den befolkningsgruppe, hvor andelen af personer, som har købt medicin, er højest. Dette viser tabel 4, hvor de 18-64-åriges medicinforbrug er fordelt på herkomst.

① For de fleste lidelser er der flest indvandrere fra ikke-vestlige lande, som har købt medicin

Tabellen viser, at det er hver 10. indvandrer fra et ikke-vestligt land, som har indløst en recept på et antidepressivt lægemiddel, mens det er knap hver femte som har købt medicin mod hjerte-karsygdomme.

Blandt personer, som har købt medicin mod type2 diabetes, er det indvandrere fra ikke-vestlige lande der ligger højest. Knap 7 pct. af indvandrerne fra et ikke-vestligt land har indløst en recept på medicin mod type2 diabetes. Dette er henholdsvis 3 og 4 gange så mange som danskere og indvandrere fra vestlige lande.

① Knap 7 pct. af indvandrerne fra et ikke-vestligt land har indløst en recept på medicin mod type2 diabetes

Tabel 4. 18-64-åriges medicinkøb fordelt efter herkomst

	Psykiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angst-dæmpende/ beroligende	Astma og KOL	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
Andele, pct.						
Dansk	8,9	2,3	5,5	6,4	16,4	2,3
Indvandrere, vestlige lande	6,3	1,4	4,9	4,6	12,1	1,7
Indvandrere, ikke-vestlige lande	10,3	3,7	5,7	5,6	18,2	6,8
Efterkommere, vestlige lande	8,4	2,7	6,7	7,1	15,9	2,6
Efterkommere, ikke-vestlige lande	7,0	2,2	5,9	4,7	10,9	1,9
I alt	8,8	2,3	5,5	6,2	16,4	2,5

Anm: Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

FOA-medlemmer indløser oftest en recept blandt a-kasserne tilknyttet LO

Tabel 5 opdeler de 18-64-årige på deres tilknytning til a-kassesystemet. Blandt de ikke-forsikrede finder man den højeste andel af personer, som har købt medicin mod én af lidelserne/sygdommene. Gruppen af ikke-forsikrede dækker fortrinsvis over personer udenfor arbejdsmarkedet, men indeholder også personer på arbejdsmarkedet, der ikke har valgt at være forsikret mod ledighed i en a-kasse.

Blandt akademikerne, som er den a-kasse med de laveste andele for 5 ud af 6 sygdomme/lidelser, er det blot hvert 20. medlem som har købt antidepressiv medicin, mens lidt over hver tiende har indløst en recept på et lægemiddel mod hjerte-karsygdomme.

ⓘ Akademikerne er den a-kasse med de laveste andele for 5 ud af 6 sygdomme

Knap hver tiende medlem af FOA's a-kasse har indløst en recept på et antidepressivt lægemiddel, mens det blot er hvert 15. medlem af HK

Betragter man eksempelvis medlemmerne af de gule a-kasser, så har 7 pct. indløst en recept på et antidepressivt lægemiddel, knap 1 pct. på et antipsykotisk lægemiddel, mens 2 pct. har købt medicin mod type2 diabetes. Dette er på samme niveau som blandt medlemmerne af LO som helhed.

Ser man nærmere på a-kasserne inden for LO er der dog forskel på medlemmernes brug af medicin. Medlemmerne af FOA's a-kasse er dem som hyppigst indløser en recept på et lægemiddel blandt a-kasserne tilknyttet LO. Knap hver tiende medlem af FOA's a-kasse har indløst en recept på et antidepressivt lægemiddel, mens det blot er hvert 15. medlem af HK. For

ⓘ Medlemmerne af FOA's a-kasse er dem som hyppigst indløser en recept på et lægemiddel blandt a-kasserne tilknyttet LO

medicin mod hjerte-karsygdomme er det 17 pct. af FOA's medlemmer, som har købt et sådant lægemiddel, mens andelen er 16 pct. for medlemmerne af Dansk Metal's a-kasse. Blandt medlemmerne af LO's øvrige a-kasser, såsom NNF og socialpædagogerne, er det omkring hver syvende som har købt medicin mod hjerte-karsygdomme.

Tabel 5. 18-64-årige fordelt på a-kasstillknytning og sygdom						
	Psykkiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angstdæmpende/beroligende	Astma og KOL	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
Andele, pct.						
Akademikerne	4,6	0,5	4,0	5,2	11,1	1,1
FTF	5,6	0,6	3,6	5,5	14,1	1,6
Gule a-kasser	7,1	0,9	4,1	5,4	14,7	2,0
Udenfor hovedorganisation	4,9	0,6	4,0	5,4	15,0	1,8
Ikke-forsikrede	14,3	5,9	9,4	7,5	19,3	3,6
LO	7,2	0,9	3,8	5,8	16,2	2,3
<i>Heraf:</i>						
Fag og Arbejde (FOA)	9,3	1,2	4,4	7,1	17,1	2,7
Faglig Fælles a-kasse (3F)	7,6	1,1	3,5	6,0	16,4	2,7
HK	6,6	0,7	3,8	5,4	16,4	2,1
Dansk Metal	6,8	0,6	3,2	6,5	15,9	2,0
Øvrige LO	6,5	0,8	3,8	5,9	14,8	2,0
I alt	8,8	2,3	5,5	6,2	16,4	2,5

Anm: Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Hver 3. kontanthjælpsmodtager er på antidepressiv medicin

Det er 18-64-årige i beskæftigelse, som har den laveste andel, der har købt medicin mod en lidelse. Det viser tabel 6, hvor de 18-64-årige er fordelt på socioøkonomisk status.

De højeste andele finder vi blandt de 18-64-årige, som er uden for arbejdsmarkedet. Afhængig af hvilken lidelse man betragter, er der dog stor forskel i andelen mellem grupperne uden for arbejdsmarkedet. Ser man på køb af antidepressive lægemidler er det 4 ud af 10 sygedagpengemodtagere, som har købt et antidepressivt lægemiddel. Blandt førtidspensionisterne er det knap 28 pct., mens omkring en tredjedel af de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere har købt antidepressive lægemidler.

①
4 ud af 10 sygedagpengemodtagere har købt et antidepressivt lægemiddel

Over hver femte førtidspensionist har købt antipsykotiske lægemidler, hvilket er 1,5 gange så mange som de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, hvor det er knap 13 pct. som købt et sådant lægemiddel.

⊙ Over hver femte førtidspensionist har købt antipsykotiske lægemidler

Sammenlignet med de 18-64-årige i beskæftigelse er der 3 gange så mange førtidspensionister og ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, der har købt medicin mod type 2 diabetes. Dette fremgår ligeledes af tabel 6. Henholdsvis godt 6 pct. og 5,5 pct. af førtidspensionisterne og de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere har købt et lægemiddel mod type2 diabetes, mens det blot er knap 2 pct. af de 18-64-årige i beskæftigelse. Blandt de ledige 18-64-årige er det knap 3 pct., der har købt medicin mod type2 diabetes. Sammenlignet med de ledige er der med andre ord dobbelt så mange førtidspensionister og ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, der har købt medicin mod type2 diabetes.

	Psykkiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Anti-psykotiske	Angstdæmpende/beroligende	Astma og KOL	Hjertekarsygdomme	Type2 diabetes
	Andele, pct.					
Beskæftigelse	5,7	0,7	3,7	5,6	14,7	1,9
Ledig	10,4	1,3	4,9	6,2	15,5	2,8
Efterløn	8,5	1,0	8,5	8,3	49,8	7,2
Førtidspension	27,5	21,3	21,3	11,7	27,5	6,3
Kontanthjælp (ikke-arbejdsmarkedsparete)	32,0	12,8	15,8	8,9	21,1	5,5
Sygedagpenge	41,6	10,9	17,6	9,0	26,0	4,6
Udenfor arbejdsstyrken	13,1	3,1	6,9	5,9	16,6	3,0
I alt	8,8	2,3	5,5	6,2	16,4	2,5

Anm: Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Medicinforbrug blandt personer over 65 år

I denne del af analysen vil vi se nærmere på pensionisterne, det vil sige den del af den danske befolkning, som er 65 år eller derover, og deres forbrug af medicin mod forskellige lidelser. I modsætning til forrige afsnit er andelen af personer, der har købt medicin mod demens og knogleskørhed inkluderet i tabellerne, mens forbruget af antipsykotiske lægemidler samt medicin mod Astma og KOL er udeladt.

Fordeler man pensionisterne på deres uddannelsesbaggrund fremgår det af tabel 6, at andelen der har indløst recept på et lægemiddel, er højest blandt pensionister med en ufaglært eller faglært uddannelsesbaggrund. Pensionister med en lang videregående uddannelse har generelt

⊙ Blandt pensionister er det flest personer med en ufaglært eller faglært baggrund, der køber medicin

de laveste andele, dog er der nogle enkelte undtagelser. For lægemidler mod angst og søvnbesvær er det omkring hver femte pensionist med en lang videregående uddannelse og knap 17 pct. af pensionisterne med en mellemlang videregående uddannelse, som har indløst en recept på medicin mod disse lidelser.

For lægemidler mod demens og knogleskørhed er billedet en smule anderledes, da de uddannelsesgrupper som har de højeste andele er pensionister med en ufaglært, faglært og mellemlang videregående uddannelse. Omkring 1,2 pct. af pensionisterne med disse uddannelser har købt demensmedicin, mens det er over 7 pct. der har købt lægemidler mod knogleskørhed.

Ser man på medicin mod hjerte-karsygdomme og type2 diabetes, er det omkring 7 ud af 10 med en uddannelsesbaggrund som ufaglært eller faglært, der har indløst en recept på et sådant lægemiddel. For pensionister med en lang videregående uddannelse er det under 60 pct.

Tabel 6. 65+ fordelt efter uddannelse						
	Psykiske lidelser			Andre lidelser		
	Anti-depressive	Angst-dæmpende	Demens	Knogle-skørhed	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
Andele, pct.						
Ufaglært	14,2	16,4	1,2	7,3	70,2	12,3
Faglært	12,8	16,5	1,3	7,1	68,5	10,1
Kort videregående uddannelse	11,3	16,4	1,0	6,9	63,8	8,4
Mellemlang videregående uddannelse	11,7	16,8	1,2	7,3	62,9	7,8
Lang videregående uddannelse	10,7	18,9	1,0	6,3	57,3	6,5
Uoplyst	11,0	14,4	1,0	5,5	62,7	15,5
I alt	13,2	16,5	1,2	7,1	68,0	10,7

Anm: Personerne i tabellen er mellem 65-85 år. Årsagen til at vi har sat en øvre aldersgrænse når vi ser på uddannelse, er at personer over 90 år som udgangspunkt ikke har nogen uddannelsesoplysninger i registrene. Sundhedstrækkene er køns- og aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag og Statens Serum Institut.

Der er ligeledes kønsmæssig forskel blandt pensionisterne i forbruget af lægemidler. Dette viser tabel 7. Som det var tilfældet for de 18-64-årige er der en større andel af kvinderne, som har indløst recepter på lægemidler end tilfældet er hos de mandlige pensionister. Eneste undtagelse er på medicin mod type2 diabetes, hvor 12,5 pct. af mændene har indløst en recept, mens det er knap 9 pct. af kvinderne.

⊙
Der er kønsmæssig forskel blandt pensionisterne i forbruget af lægemidler

Tabel 7. 65+ fordelt på køn.

	Psykkiske lidelser				Andre lidelser	
	Anti-depressive	Angst-dæmpende	Demens	Knogle-skørhed	Hjerte-karsygdomme	Type2 diabetes
	Andele, pct.					
Mænd	10,7	11,9	1,5	2,5	69,8	12,5
Kvinder	17,0	21,6	1,7	11,7	69,3	8,7
I alt	14,2	17,3	1,6	7,6	69,6	10,4

Anm: . Sundhedstrækkene er aldersstandardiserede.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag og Statens Serum Institut.

Den enkeltes helbredstilstand har stor betydning

Analysere man danskernes køb af medicin, er der store forskelle på, hvilke grupper der køber hvilken slags medicin. Danskernes medicinforbrug giver naturligvis ikke et fuldstændigt dækkende billede af, hvordan sundhedstilstanden er i forskellige grupper, da der kan være store individuelle forskelle. Alligevel er køb af medicin en god indikator, der er til rådighed, når man skal kortlægge sundhedstilstanden i forskellige befolkningsgrupper.

Befolkningens sundhedstilstand har udover at påvirke den enkeltes velbefindende og velfærd også meget stor betydning for samfundsøkonomien. Tidligere analyser fra AE viser, at den enkeltes helbredstilstand har stor betydning for tilknytningen til arbejdsmarkedet. Lige muligheder i levevilkår handler ikke kun om økonomiske vilkår, det handler ligeledes om lige adgang i sundhedssystemet og muligheden for at leve med et ordentligt helbred.

Boks 1. Metodebeskrivelse

For at afgrænse, hvilke lægemidler der anvendes mod de forskellige lidelser/sygdomme, har vi taget udgangspunkt i Statens Serum Instituts (SSI) statistik over befolkningens brug af medicin mod folkesygdomme. Vi har tilstræbt os at anvende den samme metode, som er beskrevet i SSI's baggrundsnotat: "Forklaring til statistikken over befolkningens brug af medicin mod folkesygdomme".

I afgrænsningen af Type2 diabetikere har vi, på grund af manglende datagrundlag, kun kunne gå tilbage til år 2000. SSI går helt tilbage til år 1994 i deres definition af Type2 diabetikere.

Lægemidler mod ADHD indgår ikke i SSI's statistik over befolkningens brug af medicin mod folkesygdomme, så vores afgrænsning af denne type medicin stammer fra SSI's notat: "salget af ADHD-medicin fra 2002-2011".

I analysen er datagrundlaget til Finansministeriets Lovmodel anvendt. For at tage højde for forskelle i køn og alder, når der opdeles på de forskellige baggrundsvariable er der foretaget en køns- og aldersstandardisering inden andelenes beregnes. For baggrundsvariablen køn er der dog kun foretaget en aldersstandardisering.

Link til SSI nota t om folkesygdomme:

<http://www.ssi.dk/Sundhedsdataogit/Dataformidling/Laegemiddelstatistikker/Brug%20af%20medicin%20om%20folkesygdomme.aspx>

Link til SSI notat om ADHD:

<http://www.ssi.dk/Sundhedsdataogit/Analyser%20og%20rapporter/Lagemiddelforbrugsanalyser/2012.aspx>

Det skal understreges, at nogle lægemidler kan bruges til flere forskellige sygdomme, mens andre lægemidler kun anvendes til én specifik sygdom, hvorfor købet af et lægemiddel ikke nødvendigvis kan knyttes direkte til behandling af en bestemt sygdom. Med andre ord viser tabellerne ikke det nøjagtige omfang af brugen af lægemidler mod de forskellige sygdomme, men giver en indikation af hvilke grupper i den danske befolkning, som lider af forskellige sygdomme.

TEMA 2 – UDDANNELSESMÆSSIGE AFSTANDE I DANMARK

KAPITEL 4

De danske skoler polariseres i øget grad på Sjælland

KAPITEL 5

Færre får en ungdomsuddannelse, når der er langt til uddannelserne

KAPITEL 6

Stor forskel på oddsene for at få en ungdomsuddannelse

4 KAPITEL

De danske skoler polariseres i øget grad på Sjælland

Den brede danske folkeskole er under pres. Der er en større tendens til polarisering blandt de 14-årige skoleelever på tværs af landet. Eksempelvis er klassekammeraterne til børn fra overklassen i højere grad fra de to øverste sociale klasser på Fyn og Sjælland, end tilfældet er i Jylland. Det samme billede gør sig gældende for børn fra underklassen. De fynske og sjællandske underklassebørn er i højere grad klassekammerater med børn fra underklassen sammenlignet med børn fra underklassen i Jylland.

I dette kapitel er fokus på, hvem eleverne fra de forskellige sociale klasser er klassekammerater med. Går overklassebørnene f.eks. primært i klasse med børn, som kommer fra lignende hjem, eller er de også klassekammerater med børn fra en lavere socialklasse end dem selv? Og er der forskel landsdelene i mellem? Der er taget udgangspunkt i de 14-årige, og for hver 14-årig er det undersøgt, hvor stor en andel af dennes klasse, der udgøres af elever fra henholdsvis overklassen, den højere middelklasse, middelklassen, arbejderklassen og underklassen.

Fyn: Overklassens børn går i klasse med ligestillede

Ser vi nærmere på Fyn, fremgår det af tabel 1, at overklassens børn i gennemsnit går i en klasse, hvor 9 pct. af klassekammeraterne er fra et overklassehjem. Dette skal sammenholdes med, at godt 3 pct. af alle 14-årige er fra overklassen. Ydermere er 17 pct. af eleverne i en gennemsnitlig klasse for et barn fra overklassen fra den højere middelklasse. Dermed er der tale om en overrepræsentation i forhold til det samlede gennemsnit på Fyn, hvor børn fra den højere middelklasse udgør 11,2 pct. af de 14-årige. Ser man derimod på andelen af elever fra arbejderklassen og underklassen, er disse underrepræsenteret i en gennemsnitlig skoleklasse for et barn af overklassen.

For et gennemsnitligt underklassebarn på Fyn er over en femtedel af klassekammeraterne fra underklassen. Med andre ord er der 4 gange så mange børn fra underklassen i en gennemsnitlig skoleklasse for et barn fra underklassen, som der er for et gennemsnitligt overklassebarn på Fyn. Derudover er det blot 1 ud af 10 klassekammerater, som kommer fra overklassen eller den højere middelklasse for et gennemsnitligt underklassebarn.

⊙ På Fyn er der en klar tendens til, at overklassens børn går i klasse med ligestillede

⊙ Et gennemsnitligt underklassebarn går i klasse med fire gange så mange børn fra underklassen som et gennemsnitligt overklassebarn

Tabel 1. Hvem går i klasse med hvem på Fyn

Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.					
	Overklassen	Høj Middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	9,1	17,0	36,9	31,4	5,7
Høj Middelklasse	4,8	17,4	35,1	35,0	7,8
Middelklassen	3,4	11,3	38,4	38,8	8,2
Arbejderklassen	2,4	9,6	33,0	45,6	9,4
Underklassen	1,8	8,7	28,4	38,6	22,6
I alt	3,2	11,2	34,8	40,9	10,0

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I tabel 2 er der vist, hvordan fordelingen så ud tilbage i 1985. Sammenligner man de to tabeller, fremgår det, at der er sket en øget opdeling i skolerne på Fyn. Eksempelvis var knap en femtedel (19 pct.) af klassekammeraterne for et gennemsnitligt overklassebarn i 1985 fra overklassen eller den højere middelklasse. I dag er denne andel steget til over en fjerdedel (26 pct.).

Den sociale opdeling af skolerne på Fyn er i vækst

For et gennemsnitligt underklassebarn er andelen af klassekammerater, som også kommer fra underklassen, blevet næsten fordoblet fra godt 12 pct. i 1985 til knap 23 pct. i 2010.

Tabel 2. Hvem går i klasse med hvem på Fyn, 1985

Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.					
	Overklassen	Høj middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	7,9	11,2	29,6	47,7	3,7
Høj Middelklasse	4,1	12,1	29,8	49,6	4,3
Middelklassen	3,0	8,1	32,9	52,0	4,0
Arbejderklassen	2,6	7,1	27,7	57,6	5,1
Underklassen	2,2	6,8	23,4	55,5	12,2
I alt	3,0	7,9	29,2	54,9	5,0

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

De jyske skoler modstår landstendensen med øget opdeling

I Jylland går overklassens børn i gennemsnit i en klasse, hvor knap 8 pct. af eleverne også er fra overklassen, mens omkring 15 pct. er fra den højere middelklasse. Dette fremgår af tabel 3, der viser hvem der går i klasse med hvem i Jylland. I alt udgør overklassens børn 3,4 pct. af alle de 14-årige i Jylland, mens børn fra den højere middelklasse i gennemsnit udgør 11,3 pct. Igen er børn fra

Ⓞ Børn fra underklassen og arbejderklassen er underrepræsenteret i en gennemsnitlig klasse for et jysk barn af overklassen.

arbejderklassen og underklassen underrepræsenteret i en gennemsnitlig klasse for et barn af overklassen. Dog ikke i ligeså høj grad som på Fyn.

I Jylland er den sociale skævvridning i skolerne hverken blevet større eller mindre siden 1985

Et barn fra underklassen går i gennemsnit i en skoleklasse, hvor 16 pct. af klassekammeraterne også er fra underklassen. Sammenlignet med et gennemsnitligt overklassebarn er der 2,5 gange så mange børn fra underklassen i en skoleklasse for et gennemsnitligt underklassebarn.

Tabel 3. Hvem går i klasse med hvem i Jylland

	Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.				
	Overklassen	Høj Middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	7,7	14,7	34,4	36,8	6,3
Høj Middelklasse	4,4	17,1	34,9	36,6	7,0
Middelklassen	3,3	11,2	37,5	40,7	7,2
Arbejderklassen	2,9	9,8	33,7	45,7	7,9
Underklassen	2,6	9,7	30,9	40,7	16,1
I alt	3,4	11,3	35,0	42,2	8,2

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Sammenligner man de jyske 14-årige i 1985, fremgår det af tabel 4, at den gennemsnitlige andel af elever fra overklassen i en skoleklasse for et gennemsnitligt overklassebarn ikke har ændret sig fra 1985 til i dag. I 1985 gik overklassens børn i gennemsnit i en klasse, hvor knap 8 pct. af eleverne var fra overklassen, hvilket er den samme andel som i dag. For et barn fra underklassen var omkring hver 11. klassekammerat i gennemsnit fra underklassen i 1985, mens det i 2010 var omkring hver sjette.

Tabel 4. Hvem går i klasse med hvem i Jylland, 1985

	Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.				
	Overklassen	Høj Middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	7,8	10,7	30,9	47,2	3,4
Høj Middelklasse	4,4	12,5	30,6	49,1	3,5
Middelklassen	3,5	8,5	33,6	50,7	3,7
Arbejderklassen	3,1	7,8	28,9	55,9	4,3
Underklassen	2,8	7,0	26,6	54,4	9,2
I alt	3,5	8,5	30,5	53,4	4,3

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De sjællandske skoler er de mest opdelte i landet

På Sjælland¹ er der et noget mere opdelt billede end i de to andre landsdele. Af tabel 5 fremgår det, at et overklassebarn i gennemsnit går i en skoleklasse, hvor 15 pct. af kammeraterne også er fra overklassen. Derudover er godt en fjerdedel af eleverne i en gennemsnitlig klasse for et overklassebarn fra den højere middelklasse. Dette viser tabel 5.

Det samme billede gør sig gældende for børn fra den højere middelklasse, idet et gennemsnitligt barn fra den højere middelklasse går i en klasse, hvor en fjerdedel også selv er fra den højere middelklasse, mens knap 9 pct. er fra overklassen. Dette skal sammenlignes med, at børn fra overklassen og den højere middelklasse henholdsvis udgør 5,6 pct. og 16,6 pct. af alle 14-årige på Sjælland.

Knap en femtedel af klassekammeraterne til et barn fra underklassen er i gennemsnit selv fra underklassen. Med andre ord er der 3,5 gange så mange børn fra underklassen i en gennemsnitlig skoleklasse for et barn fra underklassen, som der er for et gennemsnitligt barn fra overklassen. Ser man på børn fra overklassen, er der 5 gange så mange overklassebørn i en klasse for et gennemsnitligt overklassebarn sammenlignet med et gennemsnitligt barn fra underklassen.

⓪
Et gennemsnitligt barn fra overklassen går i klasse med 5 gange så mange andre overklassebørn som et barn fra underklassen

Tabel 5. Hvem går i klasse med hvem på Sjælland

	Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.				
	Overklassen	Høj Middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	15,4	25,4	27,4	26,5	5,4
Høj Middelklasse	8,7	25,1	29,5	29,7	7,1
Middelklassen	5,0	15,8	33,7	36,8	8,6
Arbejderklassen	4,0	13,2	30,4	42,5	10,0
Underklassen	3,1	12,1	27,5	38,3	18,9
I alt	5,6	16,6	30,8	37,3	9,7

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

¹ I denne analyse hører Bornholm med ind under landsdelen Sjælland.

Sammenligner man med elevsammensætningen for de 14-årige i 1985, fremgår det af tabel 6, at der også på Sjælland er sket en øget opdeling af skolerne. Eksempelvis var det i 1985 knap en tredjedel af klassekammeraterne til et gennemsnitligt overklassebarn, der selv var fra overklassen eller den højere middelklasse. Nu er denne andel steget til over 40 pct. Blandt børn fra underklassen var godt 1 ud af 10 af deres klassekammerater selv fra underklassen i 1985, mens det i 2010 er knap en femtedel.

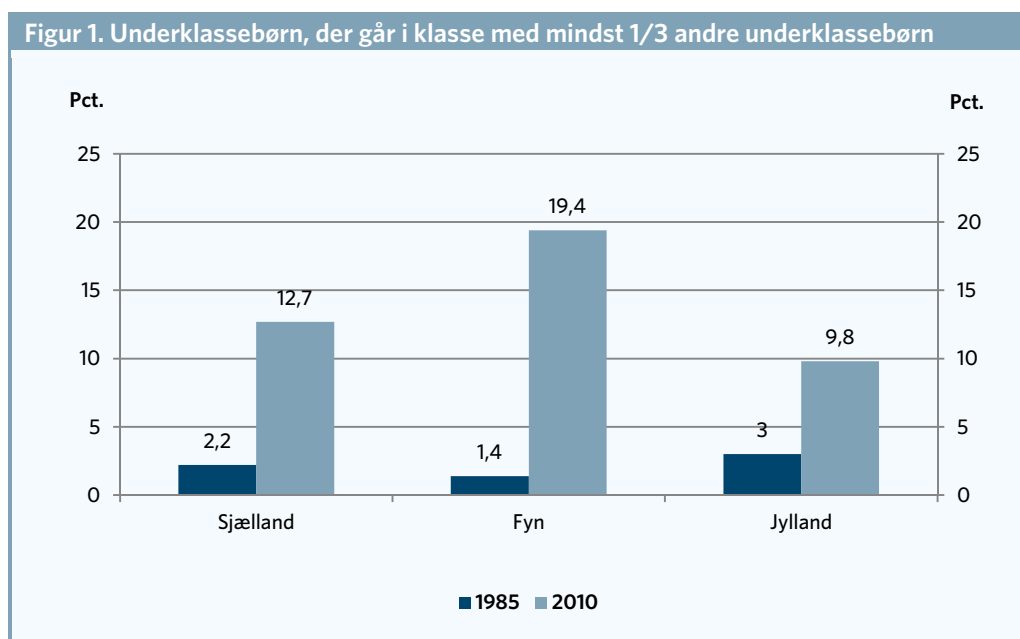
Tabel 6. Hvem går i klasse med hvem på Sjælland, 1985

Gennemsnitlig andel af hver socialklasse i barnets skole i pct.					
	Overklassen	Høj middel-klasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Underklassen
Overklassen	13,3	17,8	25,5	39,8	3,6
Høj Middelklasse	7,5	17,9	26,3	44,4	3,9
Middelklassen	4,5	11,0	28,9	51,3	4,4
Arbejderklassen	3,3	8,8	24,3	58,7	4,9
Underklassen	3,4	8,6	23,0	54,7	10,4
I alt	4,5	10,7	25,7	54,2	4,9

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

På Fyn og på Sjælland er der sket en øget opdeling af skolerne

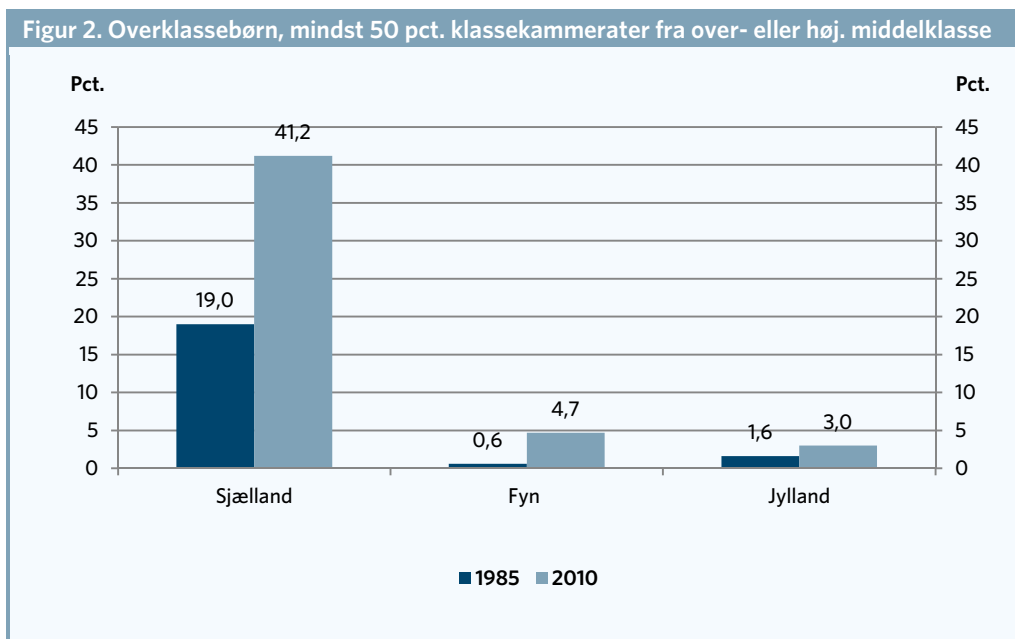
En måde at illustrere den øgede opdeling i klasseværelserne er vist i figur 1, der for de tre landsdele viser andelen af henholdsvis underklassebørn, som går i en skole, hvor minimum en tredjedel af eleverne er fra underklassen.

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I figur 2 er der vist andelen af overklassebørn, som går i en skole, hvor minimum 50 pct. af eleverne stammer fra enten overklassen eller den højere middelklasse.

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Figur 1 og 2 viser tydeligt, at det er på Fyn og på Sjælland, at der er sket en øget opdeling, når man sammenligner klassekammeraterne blandt de 14-årige i 1985 med dem i år 2010. På Fyn var det i 1985 blot 1,4 pct. af underklassebørnene, der gik i en skoleklasse, hvor mindst en tredjedel af eleverne også selv var fra underklassen. I 2010 var denne andel steget til knap 20 pct.

⊙ På Fyn og Sjælland er den øgede opdeling mere markant end i Jylland.

På Sjælland er der i dag 6 gange så mange underklassebørn, som gik i en skoleklasse, hvor mindst en tredjedel af eleverne også selv var fra underklassen sammenlignet med i år 1985, idet andelen er steget fra godt 2 pct. i 1985 til knap 13 pct. i 2010. Blandt de jyske underklassebørn, som går i en klasse med minimum en tredjedel andre underklassebørn, er andelen steget fra 3 pct. i 1985 til knap 10 pct. i 2010.

Ser man på andelen af overklassebørn, som går i en skoleklasse, hvor minimum 50 pct. af eleverne stammer fra enten overklassen eller den højere middelklasse, er det især de sjællandske overklassebørn, der skiller sig ud. Af figur 2 fremgår det, at over 40 pct. af overklassebørnene i 2010 gik i en klasse, hvor minimum 50 pct. af eleverne enten var fra overklassen eller den højere middelklasse. I 1985 var det knap hver femte.

⊙ Andelen af overklassebørn, der går i skole med mindst 50 pct. andre børn fra de øverste klasser, er steget fra knap 20 pct. til 40 pct.

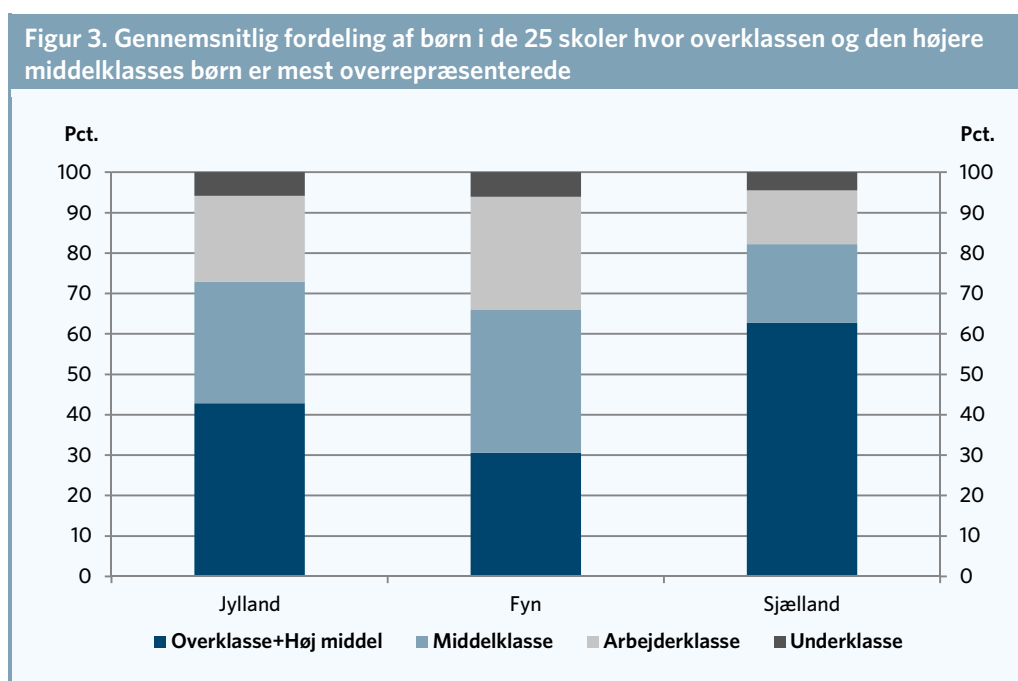
Andelen af jyske overklassebørn, som går i en klasse med minimum 50 pct. andre børn fra overklassen eller den højere middelklasse, er steget fra 1,6 pct. i 1985 til 3 pct. i 2010, mens det er på Fyn, at vi finder den største procentmæssige stigning idet andelen af overklassebørn der går i

en klasse med minimum 50 pct. andre børn fra de to øverste sociale klasser er steget fra 0,6 pct. i 1985 til knap 5 pct. i 2010.

Overklassens børn klumper sig sammen

En anden måde at vise den øgede opdeling i skolerne på er ved at se på de 25 skoler, hvor henholdsvis overklassen og den højere middelklassens børn samt børn af underklassen er mest overrepræsenteret.

I figur 3 er der, for de tre landsdele, vist den gennemsnitlige fordeling af børn i de 25 skoler, hvor overklassens og den højere middelklassens børn er mest overrepræsenteret.

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne. Kun skoler med minimum 16 elever (14-årige) er taget med i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

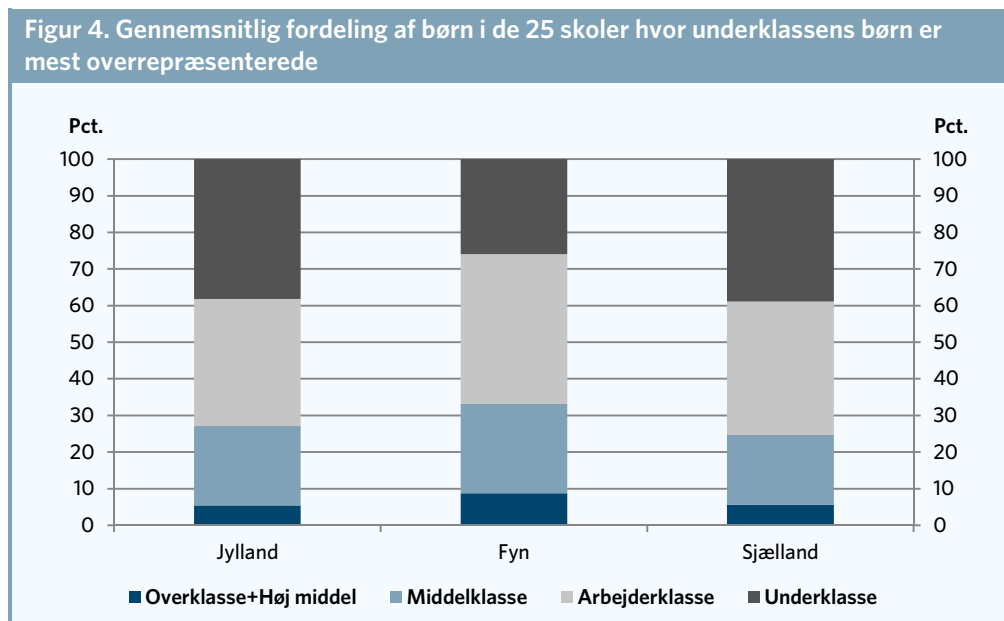
Sammenligner man de tre landsdele, fremgår det, at det er på Sjælland, at man finder den højeste andel af børn fra overklassen og den højere middelklasse. Knap 2/3 af eleverne på de 25 skoler på Sjælland, hvor børn fra overklassen og den højere middelklasse er mest overrepræsenteret kommer fra netop disse to sociale klasser. I Jylland er det 43 pct., mens det på Fyn er lige under en tredjedel af eleverne der kommer fra familier i overklassen eller den højere middelklasse.

Fyn er den eneste af de tre landsdele, hvor børn fra overklassen og den højere middelklasse ikke udgør den højeste andel af eleverne på de skoler, hvor børnene fra disse to sociale klasser er mest overrepræsenteret. Derimod er det børn fra middelklassen, som på Fyn, udgør den største andel af eleverne idet 35,5 pct. kommer fra denne sociale klasse. Dette viser figur 3.

① De øverste klassers børn går i stor grad i skole med ligestillede på Sjælland

Det er ligeledes på Fyn, at den højeste andel af elever fra underklassen findes. Godt 6 pct. af eleverne på de skoler, hvor børn fra de to øverste sociale klasser er mest overrepræsenteret, kommer fra underklassen. På Sjælland finder man den laveste andel, idet blot 4,5 pct. af eleverne kommer fra denne sociale klasse.

Figur 4 viser den gennemsnitlige fordeling af børn i de 25 skoler, hvor underklassens børn er mest overrepræsenterede.

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Efterskoleelever indgår ikke i beregningerne. Kun skoler med minimum 16 elever (14-årige) er taget med i beregningerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

På de 25 skoler på Fyn, hvor børn af underklassen er mest overrepræsenteret fremgår det, at børn fra arbejderklassen udgør den største andel af eleverne, idet 41 pct. af eleverne er fra denne sociale klasse. Børn fra underklassen udgør godt en fjerdedel af eleverne, mens børn fra overklassen og den højere middelklasse udgør knap 9 pct. Dette viser figur 4. Sammenlignet med elevsammensætningen på de 25 skoler i Jylland og på Sjælland, hvor underklassens børn er mest overrepræsenteret, er det på Fyn vi finder den højeste andel af elever fra de to øverste sociale klasser.

I Jylland er knap 4 ud af 10 elever fra underklassen, mens lidt over en tredjedel er fra arbejderklassen. Figur 4 viser ydermere, at det blot er hver 19. elev, som kommer fra overklassen eller den højere middelklasse på de 25 skoler i Jylland, hvor børn af underklassen er mest overrepræsenteret.

På Sjælland udgør børn fra underklassen knap 40 pct. af eleverne, hvilket sammenlignet med elevsammensætningen i Jylland og på Fyn er det den højeste andel.

⊙ På skoler i Jylland, hvor underklassen er mest overrepræsenteret, er det hver 19. elev der kommer fra overklassen eller den højere middelklasse

Privatskoler er blevet mere populære

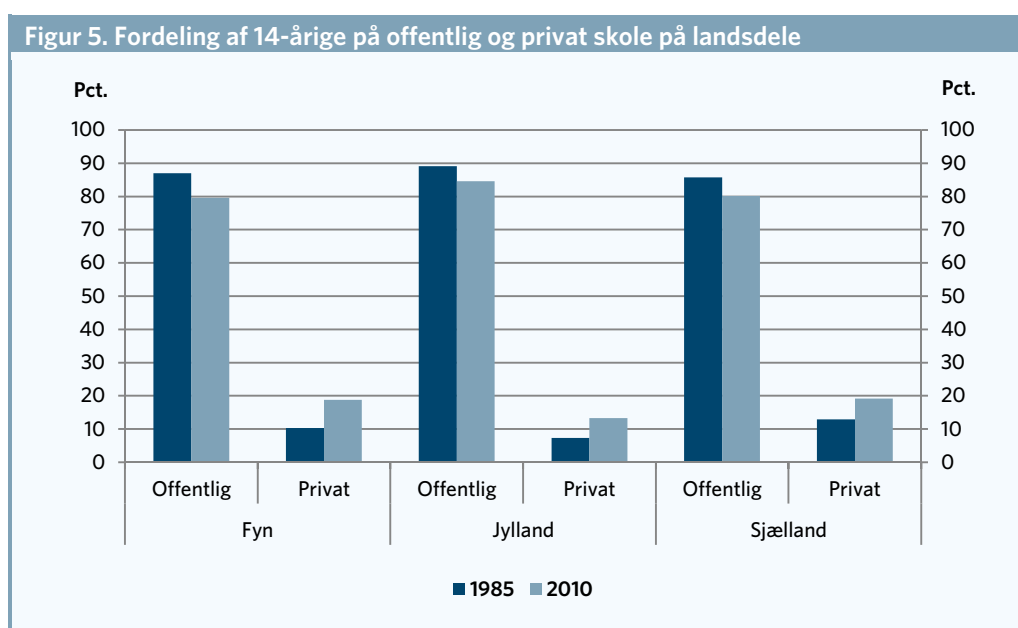
Figur 5 viser de 14-årige opdelt på, hvor i landet de går i skole samt, hvilken type skole de går på. Af figuren fremgår det, at størstedelen af de 14-årige går i en offentlig folkeskole. Sammenligner man med de 14-årige i 1985 fremgår det dog, at andelen af elever på privatskoler er steget på bekostning af folkeskolen.

⓪ Andelen af elever på privatskoler er steget på bekostning af folkeskolen

På Sjælland og Fyn var det i 2010 omkring hver femte 14-årige, som gik på en privatskole, mens det i 1985 blot var 1 ud af 10 af de sjællandske og fynske 14-årige, som gik på en privatskole.

Figur 5 viser ydermere, at det er i Jylland, at de 14-årige skoleelever har størst sandsynlighed for at gå i en folkeskole, sammenlignet med deres skolekammerater på Fyn og Sjælland. I 1985 var det knap 9 ud af 10 skoleelever, som i Jylland gik i en folkeskole, mens andelen i dag er faldet til 85 pct. I samme periode er andelen af 14-årige i de jyske privatskoler steget fra omkring 7 pct. til 13 pct. Så selvom andelen af 14-årige, der går på privatskole er lavere i Jylland end på Fyn og Sjælland, så er der i alle landsdele sket en fordobling. Det er altså blevet mere end dobbelt så populært blandt 14-årige, at gå på privatskole på 25 år.

⓪ Det er blevet mere end dobbelt så populært blandt 14-årige, at gå på privatskole gennem de seneste 25 år

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne. Andelen for efterskoler er ikke vist i figuren, da de er for lave. Andelen af efterskoleelever i Jylland var i 1985 og 2010 henholdsvis 3,5 pct. og 2,1 pct. På Fyn er andelen i 1985 og 2010 hhv. 2,7 og 1,6 pct., mens de på Sjælland er 1,4 pct. i 1985 og 0,7 pct. i 2010.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Fyn og Sjælland er mere klassesdelt end Jylland

I de to foregående afsnit har vi set, at opdelingen blandt skoleeleverne på Fyn og Sjælland er større end i Jylland, samt at andelen af 14-årige som går på en privatskole er steget uanset, hvilken landsdel vi kigger på. Men er der sket en ændring i brugen af privat- og offentlige skoler blandt de sociale klasser? Er der eksempelvis en større tendens til at børn fra overklassen på

Sjælland går på en privatskole end overklassebørnene på Fyn? Det er nogle af de vinkler som vil blive afdækket i det følgende.

Tabel 7 viser de 14-årige skoleelever på Fyn fordelt på, hvilken type skole de går på, samt hvilken socialklasse, de tilhører. Af tabellen fremgår det, at knap en tredjedel af Fyns overklassebørn gik på privatskole i 2010, mens det i 1985 var 29 pct. af eleverne fra et overklassehjem der gik på privatskole. Blandt elever fra den højere middelklasse og middelklassen er der sket en endnu større stigning i brugen af privatskoler fra 1985 til 2010. I 1985 var det knap 18 pct. af eleverne fra den højere middelklasse og 11 pct. af eleverne fra middelklassen, som gik på en privatskole. I 2010 var andelen steget til 27 pct. for den højere middelklasse samt til 23 pct. for middelklassen, hvilket for middelklassens vedkommende svarer til en stigning på over 100 pct.

⊙
Knap en tredjedel af Fyns overklassebørn går på privatskole

Der er gennem de seneste 25 år sket en øget klassedeling på Fyn

Ser man på eleverne fra underklassen var der i 2010 færre som gik på en privatskole eller efterskole sammenlignet med i 1985. I 1985 var det henholdsvis 11 pct. og 6 pct. som enten gik på en privatskole eller efterskole, mens det i 2010 var 9,4 pct. af eleverne fra underklassen som gik på privatskole og blot 3 pct. som gik på efterskole.

⊙
I dag går færre fynske børn af underklassen på privatskole end tidligere

Med andre ord viser tabel 7, at der er sket en øget klassedeling på Fyn, hvor knap en tredjedel af børnene fra overklassen, samt over en fjerdedel af børnene fra den højere middelklasse i 2010 gik på en privatskole, mens det i 2010 var under 10 pct. af børnene fra underklassen som gik på privatskole. Børn fra underklassen på Fyn går i højere grad i en folkeskole.

	2010			1985		
	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole
	Pct.			Pct		
Overklassen	1,2	32,6	66,3	1,7	28,5	69,8
Høj middelklasse	0,8	26,9	72,3	2,0	17,5	80,6
Middelklassen	1,5	22,9	75,6	3,0	11,3	85,8
Arbejderklassen	1,5	14,4	84,1	2,3	7,8	89,9
Underklassen	3,2	9,4	87,4	6,2	11,0	82,9
I alt	1,6	18,8	79,6	2,7	10,4	87,0

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Blandt de 14-årige i Jylland er billedet en smule anderledes, idet andelen af elever som går på en privatskole uanset socialklasse er steget når man sammenligner andelen i 1985 med 2010. Dette viser tabel 8. Eksempelvis er det godt en femtedel af de 14-årige fra overklassen samt den højere middelklasse, som i 2010 gik på en privatskole, mens det i 1985 var henholdsvis 17,5 og 11 pct.

⊙ Lidt over hver femte af Jyllands overklassebørn går på privatskole

Blandt de 14-årige fra underklassen er andelen, som enten går på en privatskole eller offentlig skole, steget sammenlignet med i år 1985. Stigningen i andelen af elever på privatskole eller offentlig skole er sket på bekostning af efterskolerne, hvor andelen er faldet fra 8,4 pct. i 1985 til knap 4 pct. i 2010.

Tabel 8. Fordeling af 14 årige på efterskole, privatskole og offentlig skole på Jylland

	2010			1985		
	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole
	Pct.			Pct.		
Overklassen	2,1	21,3	76,7	2,4	17,5	80,1
Høj middelklasse	1,1	20,5	78,4	2,5	11,3	86,2
Middelklassen	1,9	15,2	83,0	3,7	8,9	87,4
Arbejderklassen	2,2	10,3	87,6	3,2	5,3	91,6
Underklassen	3,8	8,2	88,0	8,4	6,7	84,9
I alt	2,1	13,3	84,6	3,5	7,4	89,2

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

På Sjælland er andelen af elever fra overklassen, som går på en privatskole, faldet. Dette fremgår af tabel 9. I 1985 var det en tredjedel af eleverne fra et overklassehjem som gik på en privatskole, mens det i 2010 "kun" var 29 pct. Således er andelen af elever fra overklassen, som går i en folkeskole steget fra 66 pct. i 1985 til at det i 2010 var 7 ud af 10 som gik i en folkeskole. Som i de andre landsdele er andelen af børn fra middelklassen, der går på privatskole steget.

⊙ På Sjælland er der lidt færre børn fra overklassen, der i dag går på privatskole end tidligere

Tabel 9. Fordeling af 14 årige på efterskole, privatskole og offentlig skole på Sjælland

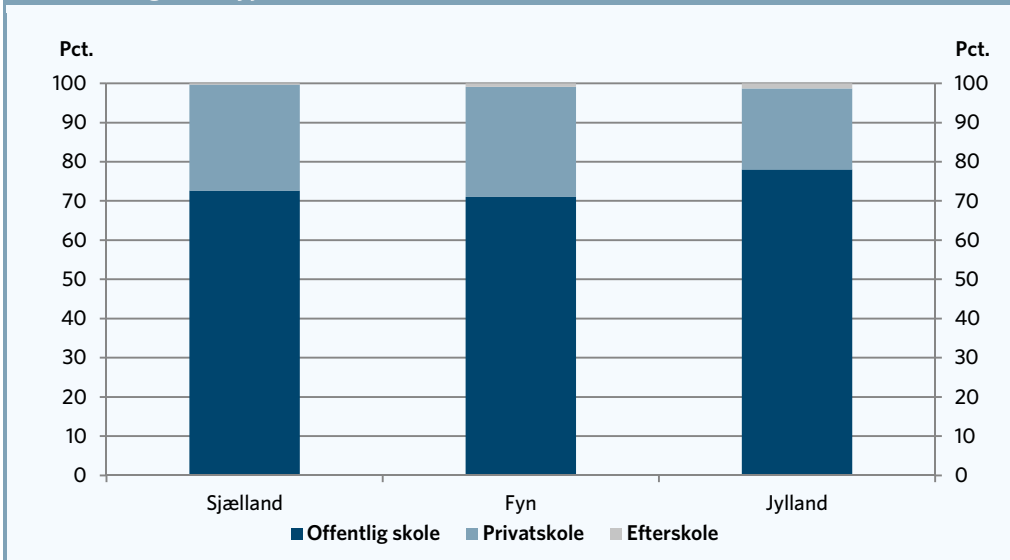
	2010			1985		
	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole	Efterskole	Privatskole	Offentlig skole
	Pct.			Pct.		
Overklassen	0,3	29,2	70,6	0,9	33,0	66,2
Høj middelklasse	0,4	26,3	73,3	0,9	22,6	76,6
Middelklassen	0,7	21,1	78,2	1,5	14,4	84,2
Arbejderklassen	0,8	14,5	84,7	1,3	8,4	90,3
Underklassen	0,9	13,0	86,2	2,8	15,2	82,0
I alt	0,7	19,2	80,2	1,4	12,9	85,7

Anm: Kun 14-årige (ultimo året) indgår i beregningerne
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Sammenligner man de tre landsdele ser man, at andelen af 14-årige fra overklassen og den højere middelklasse, som går på en privatskole, er lavere i Jylland end på Fyn og Sjælland. Dette viser figur 6. Med andre ord indikerer figur 6, at der er en større klassesdeling på Fyn og Sjælland end i Jylland.

⊙ Generelt er der sket en større klassesdeling på Fyn og Sjælland end i Jylland

Figur 6. Andelen af 14-årige fra overklassen og den højere middelklasse fordelt på landsdele og skoletype, 2010

Anm: Kun 14-årige (ultimo året), som kommer fra overklassen eller den højere middelklasse indgår i beregningerne
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Boks 1. Klassesamfundet i Danmark. Definition af klasserne

Overklasse:

- Selvstændige, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst (1,2 million kr.).
- Topledere, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Eksempler: Fabrikant, bankdirektør, finansanalytiker, kommunaldirektør.

Højere middelklasse:

- Selvstændige, der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst (i 2012 mellem 807.000 kr. og 1,2 million).
- Topledere, der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse, der tjener mellem to og tre gange den typiske indkomst.
- Personer med akademisk uddannelse, der ikke indgår i overklassen, uanset indkomst.
- Eksempler: Skoleleder, ingeniør, gymnasielærer, læge.

Middelklasse:

- Selvstændige, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst (i 2012 under 807.000 kr.).
- Topledere, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Personer med kort eller mellemlang videregående uddannelse, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Eksempler: Muremester, brugsuddeler, folkeskolelærer, sygeplejerske.

Arbejderklasse:

- Personer med erhvervsfaglig uddannelse, der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Ufaglærte, der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Eksempler: Industritekniker, tømrer, lastbilchauffør, sosu-assistent.

Underklasse:

- Personer, der er uden for arbejdsmarkedet mere end 4/5 af året.
- Eksempler: Førtidspensionist, kontanthjælpsmodtager.

Studerende indgår ikke i klasseopdelingen. Kun personer i aldersgruppen 18-59 år er med i klasseopdelingen.

5 KAPITEL

Færre får en ungdomsuddannelse, når der er langt til uddannelserne

AE har undersøgt betydningen af at have langt til nærmeste ungdomsuddannelsesinstitution i forhold til at få en ungdomsuddannelse. 25-årige, der er vokset op i områder med lang afstand, dvs. 11-23 km, til nærmeste uddannelse, har sværere ved at få en ungdomsuddannelse end unge, der har kortere afstand, 3-10 km. Unge, der er vokset op i en risikogruppe, dvs. hos enlige, ufaglærte forældre, i familie med lav indkomst eller i almene boliger har sværere ved at få en ungdomsuddannelse, hvis de har langt til nærmeste uddannelsessted.

AE har hos Danmarks Statistik fået beregnet afstanden til nærmeste uddannelsessted for alle unge i 2000. Antallet af kilometer fra den unges bopæl til nærmeste ungdomsuddannelsesinstitution er opmålt via vejnettet. Det er altså ikke afstanden til de unges faktiske uddannelsessted, der er målt op, men til den uddannelsesinstitution, der lå tættest på bopælen inden for erhvervsuddannelsesinstitutioner eller gymnasiale uddannelser.

⓪
AE har hos Danmarks Statistik fået beregnet afstanden til nærmeste uddannelsessted for alle unge

Formålet med analysen er at undersøge sammenhængen mellem afstand til nærmeste uddannelsessted og den unges chancer for at få en ungdomsuddannelse.

I analysen er det undersøgt, hvor mange 25-årige i 2012, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, dvs. enten en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse, når man ser på, hvor langt de havde til nærmeste uddannelsessted som 13-årige. I analysen er vejen til uddannelse sammenholdt med en række øvrige baggrundsfaktorer.

Tabel 1 viser, at unge, der har meget kort til nærmeste uddannelsessted, i højere grad står uden ungdomsuddannelse end gennemsnitligt. Unge, der har kort afstand, dvs. mellem 3 og 10 km er dem, der klarer sig bedst, idet kun 18 procent af denne gruppe stod uden ungdomsuddannelse som 25-årige. Unge med lang afstand, dvs. 11-23 km, har - ligesom som unge med meget kort afstand - svært ved at få en ungdomsuddannelse. Unge med meget langt til nærmeste uddannelsessted klarer sig relativt flot, hvilket formentligt kan forklares med, at der gives særlig støtte til unge med lang afstand mellem forældrenes hjem og uddannelsesstedet.

⓪
Unge med lang afstand og meget kort afstand har sværest ved at få en ungdomsuddannelse

Tabel 1. 25-årige uden ungd.-udd. fordelt på afstand til nærmeste udd.-sted som 13-årig		
	Andel uden ungdomsuddannelse	Pct.
Under 3 km (meget kort)	22,4	35,9
3-10 km (kort)	18,4	39,3
11-23 km (langt)	21,0	23,0
Mindst 24 km (meget langt)	19,0	2,0
Alle	20,4	100,0

Anm: 25-årige fordelt på om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Der synes ud fra tabel 1 ikke at være en direkte negativ sammenhæng mellem afstanden til nærmeste uddannelsessted og det at få en ungdomsuddannelse. Forklaringen er, at unge, der har meget kort til nærmeste uddannelse, i mindre grad får en ungdomsuddannelse, mens unge med meget lang afstand tilsvarende klarer sig godt. Ser man på de unge, der har langt, dvs. 11-23 km, sammenlignet med unge med kort afstand, 3-10 km, så peger tallene dog på, at afstanden kan være en barriere for en ungdomsuddannelse.

⊙ Der er ikke en entydig sammenhæng mellem afstanden til nærmeste uddannelsessted og det at få en ungdomsuddannelse

Rundt om i landet er der stor forskel på, hvor langt de unge har til nærmeste uddannelsessted

For at afdække sammenhængen mellem afstand og andelen af unge, der får en ungdomsuddannelse, er det dog nødvendigt at fokusere på de unge, der bor i områder, hvor uddannelsestætheden er lav, og det er også nødvendigt at inddrage baggrundsfaktorer. Tidligere undersøgelser har vist, at unge med svag hjemmebaggrund har svært ved at få en ungdomsuddannelse.

Rundt om i landet er der stor forskel på, hvor langt de unge har til nærmeste uddannelsessted. Især i Hovedstadsområdet er uddannelsestætheden høj. Ingen unge har over 10 km til nærmeste uddannelsessted, og i Odense, Århus og Ålborg og i en vis udstrækning også unge i Nordsjælland, har meget få unge over 10 km.¹

⊙ i Hovedstadsområdet er der ingen unge, der har over 10 km til nærmeste uddannelsessted

¹ Bilagstabel 1 viser antalsfordeling i bilaget.

Det fremgår af tabel 2, der viser 25-åriges afstand til nærmeste ungdomsuddannelsessted fordelt på landsdele.

Tabel 2. 25-åriges afstand til nærmeste ungdomsuddannelsessted fordelt på landsdele					
	Under 3km (meget kort)	3-10 km (kort)	11-23 km (langt)	24+ km (meget langt)	I alt
	Procent				
København by	87,2	12,8	0,0	0,0	100,0
Københavns omegn	60,6	39,4	0,0	0,0	100,0
Nordsjælland	34,8	57,3	7,7	0,2	100,0
Østsjælland	30,3	53,4	16,3	0,0	100,0
Vest- og Sydsjælland	26,5	34,2	36,6	2,7	100,0
Bornholm	23,1	19,6	35,9	21,3	100,0
Fyn	29,2	44,7	24,3	1,8	100,0
<i>herunder Odense</i>	47,2	52,8	0,1	0,0	100,0
Sydjylland	26,1	42,6	30,0	1,2	100,0
Østjylland	33,8	41,3	23,5	1,4	100,0
<i>herunder Århus</i>	51,5	43,8	4,7	0,0	100,0
Vestjylland	24,7	34,8	36,5	4,0	100,0
Nordjylland	26,6	36,0	33,0	4,4	100,0
<i>herunder Ålborg</i>	49,0	48,5	2,5	0,0	100,0
Hele landet	35,9	39,2	23,0	2,0	100,0

Anm: 25-årige fordelt på om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 2 viser, at det er svært at finde unge, der har langt til nærmeste uddannelse i Hovedstadsområdet og i en række større danske byer. Derfor ses der i det følgende bort fra de unge, der er vokset op i disse uddannelsesstætte områder. Da formålet med analysen er at vurdere betydningen af at have langt til uddannelsesstederne, giver det ingen mening at inddrage unge, der er vokset op i områder, hvor der ikke er langt til uddannelsesstederne. Ofte vil der i disse områder være flere institutioner at vælge imellem inden for en kortere radius.

Ser man på forskellen i, hvordan de unge klarer sig mellem dem, der havde langt (11-23 km) og dem, der har kort vej (3-10 km) til nærmeste uddannelsessted, så er der forskelle mellem landsdelene. På landsplan er der, når man ser bort fra unge fra uddannelsesstætteområder, flere unge, der har langt til nærmeste uddannelsessted, der ikke får en ungdomsuddannelse, sammenlignet med unge, der har kort til uddannelsesstederne. Især i Nord- og Vestjylland samt i Syd- og Vestsjælland, hvor 4-5 procentpoint flere står uden ungdomsuddannelse, hvis de unge havde langt til den nærmeste uddannelse.

ⓘ Især i Nord- og Vestjylland samt i Syd- og Vestsjælland får færre en ungdomsuddannelse, hvis de har langt til den nærmeste uddannelse

Tabel 3. 25-årige uden ungd.-udd. fordelt på afstand til nærmeste udd.-sted som 13-årige

	Blandt unge, der har 3 - 10 km til nærmeste uddannelsessted	Blandt unge, der har 11 - 23 km til nærmeste uddannelsessted	Forskel (andel flere, der ikke får ungdomsuddannelse, når der er langt til nærmeste uddannelsessted)
	Procent		Procentpoint
København by	-	-	-
Københavns omegn	-	-	-
Nordsjælland	-	-	-
Østsjælland	17,5	19,6	2,1
Vest- og Sydsjælland	21,2	25,3	4,1
Bornholm	20,8	23,2	2,4
Fyn	20,6	21,9	1,3
Syddjylland	18,1	18,9	0,8
Østjylland	18,2	20,1	1,9
Vestjylland	12,9	17,4	4,5
Nordjylland	16,4	21,2	4,8
Hele landet	18,4	21,0	2,6
Hele landet, excl. Uddannelses- tætte områder	17,5	21,0	3,4

Anm. 25-årige fordelt på, om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted. Uddannelses-tætte områder er København, Nordsjælland og Odense, Århus og Ålborg. Det udelader godt 20.000 unge af analysen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Unge med svag baggrund har svært ved at få en uddannelse, når vejen er lang

Der er mange andre faktorer, der spiller ind, i forhold til at få en ungdomsuddannelse. Tabel 4 viser andelen af 25-årige uden ungdomsuddannelse fordelt på en række baggrundsfaktorer såsom familietype, familiens økonomi og forældres uddannelsesniveau.

Unge med ufaglærte forældre, vokset op hos en enlig forælder, i almene boliger eller i en familie med lav indkomst har markant sværere ved at få en ungdomsuddannelse end andre unge

Det ses af tabel 4, at unge der er vokset op med ufaglærte forældre, hos en enlig forælder, i almene boliger eller i en familie med lav indkomst har markant sværere ved at få en ungdomsuddannelse end andre unge.

⊙
Hjemmebaggrund har betydning for om de unge får en uddannelse

Tabel 4. 25-årige uden ungdomsudd. fordelt på socioøkonomisk baggrund som 13-årig	
Forældrenes uddannelsesniveau	Pct.
Ufaglærte forældre	29,8
Forældre med uddannelse	11,3
Familietype	Pct.
Opvokset hos enlig forælder	33,4
Opvokset hos samboende forælder	17,3
Boligtype	Pct.
Ejerbolig	16,1
Almen bolig	36,4
Familiens økonomi	Pct.
30 procent rigeste	8,4
30 procent fattigste	31,8
Alle 25-årige	20,4

Anm: 25-årige fordelt på, om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre er udeladt. De unges socioøkonomiske baggrund er opgjort som 13-årige. Tabellen dækker alle unge, også dem, der er vokset op i storbyerne og i andre områder med lav afstand til nærmeste uddannelse.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I tabel 5 er der set på hjemmebaggrund og afstand til nærmeste uddannelsesinstitution. Tabel 5 viser andelen af 25-årige uden ungdomsuddannelse fordelt på afstand til nærmeste ungdomsuddannelse blandt socioøkonomiske grupper. Der er i tabellen set bort fra de uddannelsestætteområder i Hovedstadsområdet samt Nordsjælland og omkring de største byer (Odense, Århus og Ålborg). Tabellen er opdelt i andelen af unge, der ikke har fået en ungdomsuddannelse, som der har kort vej (3-10 km) til nærmeste uddannelse og dem, der har langt (11-23 km).

Unge med relativt svag baggrund klarer sig ofte dårligere, når de har langt til nærmeste ungdomsuddannelse

Af tabel 5 fremgår det, at tager man højde for den unges sociale baggrund og ser på forskellen i, hvordan de unge klarer sig mellem dem, der havde langt (11-23 km) og dem, der havde korte afstand (3-10 km) til nærmeste ungdomsuddannelse, så viser det sig, at unge med relativt svag

① Unge med svag baggrund klarer sig ofte dårligere, når de har langt til nærmeste ungdomsuddannelse

baggrund ofte klarer sig dårligere, når de har langt til nærmeste ungdomsuddannelse. Det fremgår af tabel 5.

Tabel 5. Andel 25-årige uden ungdomsuddannelse fordelt på afstand og baggrund			
	3-10 km (moderat)	11-23 km (lang)	Forskel
Forældrenes uddannelsesniveau	Andel unge uden ungdomsuddannelse, pct.		Procent- point
Ufaglærte forældre (en eller begge har grundskole eller uoplyst uddannelse)	25,6	29,4	3,8
Forældre med uddannelse højere end grundskoleniveau	10,1	10,8	0,7
Familietype			
Opvokset hos enlig forælder	29,6	37,7	8,1
Opvokset hos samboende forælder	15,6	18	2,4
Boligtype			
Ejerbolig	15,5	19,3	3,8
Almen bolig	35,8	40,1	4,3
Familiens økonomi			
30 procent rigeste	9,0	9,8	0,7
20 procent midterste indkomster	14,7	16,7	2,1
30 procent fattigste	26,1	29,1	3,0
Alle 25-årige (excl. unge fra uddannelsesstætte områder)	17,5	21,0	3,4

Anm: 25-årige fordelt på, om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted. Der ses bort fra unge fra uddannelsesstætte områder, dvs. omkring 20.000 unge fra København, Nordsjælland og Odense, Århus og Ålborg.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Som det fremgår af tabel 5, så har hver fjerde ung med ufaglærte forældre og kort afstand (3-10 km) ingen ungdomsuddannelse som 25-årig, men hvis afstanden er lang, så er andelen uden ungdomsuddannelse oppe på næsten 30 procent. For børn af ufaglærte forværrer andelen af unge uden ungdomsuddannelse dermed med godt 4 procentpoint, mens den tilsvarende forværring blandt børn af forældre med en erhvervskompetencegivende uddannelse kun er omkring 1 procentpoint.

ⓘ
Hver fjerde ung med ufaglærte forældre og kort afstand har ingen ungdomsuddannelse, og hvis afstanden er lang er andelen næsten 30 pct.

Unge fra familier, der har lav indkomst eller uddannelsesgrad, eller består af enlige, rammes hårdere af lang afstand til uddannelsessted

Tilsvarende ses samme tendens på familietype, boligform og familieøkonomi. Unge, der er vokset op hos en enlig forælder, i almen bolig eller med lav indkomst rammes i højre grad af at have langt til nærmeste ungdomsuddannelse.

Lang skolevej værst for sjællandske unge

Tidligere blev det vist, at 25-årige fra familier med lav indkomst, uden uddannelse eller børn af enlige rammes hårdere, når der er langt til nærmeste uddannelsessted.

Tabel 6 viser, at børn af ufaglærte rammes hårdere af at have langt til uddannelsesstederne (11-23 km), når de er vokset op på Sjælland eller Bornholm set i forhold til, hvis de havde kortere (3-10 km). På landsplan øges andelen af unge uden ungdomsuddannelse med 3,8 procentpoint blandt børn af ufaglærte, når der er langt til nærmeste ungdomsuddannelse, men for unge fra Sjælland og Bornholm forøges andelen af unge uden ungdomsuddannelse med over 6 procentpoint. Blandt de 25-årige, der var børn af ufaglærte forældre og vokset op på Sjælland med kort afstand til nærmeste uddannelse, havde 28 procent ingen ungdomsuddannelse, mens det tilsvarende er 34 procent blandt dem, der havde langt.

⓪ Børn af ufaglærte rammes hårdere af at have langt til uddannelsesstederne, når de er vokset op på Sjælland

	3-10 km (kort)	11-23 km (langt)	3-10 km (kort)	11-23 km (langt)	Forskel
	Antal pers.		Andel uden ungdomsudd., pct.		Procentpoint
Sjælland og Bornholm	491	558	28,0	34,3	6,3
Fyn	180	209	29,9	30,7	0,8
Jylland	1.029	1.214	24,0	27,5	3,5
Hele landet	1.700	1.981	25,6	29,4	3,8

Anm: 25-årige fordelt på, om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted. Der ses bort fra unge fra uddannelsesstætte områder, dvs. omkring 20.000 unge fra København, Nordsjælland og Odense, Århus og Ålborg. Kun unge hvor en eller begge forældre har en grundskoleuddannelse eller uoplyst uddannelse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 7 viser de 25-årige uden ungdomsuddannelse fordelt på afstand til nærmeste uddannelse blandt børn af enlige (ekskl. unge fra uddannelsesstætteområder). Af tabel 7 fremgår det, at det ligeledes er på Sjælland og Bornholm, at 25-årige, der er vokset op hos en enlig forælder, rammes hårdere af lang afstand til nærmeste ungdomsuddannelse. Både blandt unge, der har kort (3-10 km) og langt (11-23 km), er der flere sjællandske unge af enlige, der ikke får en ungdomsuddannelse, men også forskellen mellem dem, altså hvor meget andelen af unge uden uddannelse forøges, er størst for unge på Sjælland og Bornholm.

⓪ Børn der er opvokset hos en enlig forælder, rammes hårdere af lang skolevej på Sjælland

Unge vokset op hos en enlig forælder fra Jylland eller Fyn klarer sig generelt lidt bedre, når afstanden er kort, men målt på hvor meget andelen af unge uden uddannelse forøges, når afstanden er lang, så er det lige på landsgennemsnittet.²

Tabel 7. Unge uden uddannelse vokset op hos enlige fordelt på afstand og geografi

	3-10 km (kort)	11-23 km (langt)	3-10 km (kort)	11-23 km (langt)	Forskel
	Antal pers.		Andel uden ungdomsudd., pct.		Procent-point
Sjælland	193	244	32,1	41,6	9,5
Jylland og Fyn	387	456	28,5	35,8	7,4
Hele landet	580	700	28,1	36,2	8,1

Anm: 25-årige fordelt på, om de har gennemført en ungdomsuddannelse i 2012 jf. DST's elevregister. Indvandrere, der er indvandret som 15-årige eller ældre, er udeladt. Vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted. Der ses bort fra unge fra uddannelsestætte områder, dvs. omkring 20.000 unge fra København, Nordsjælland og Odense, Århus og Ålborg. Kun unge, der i 2000 boede hos enlig forælder. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

² Der er nogenlunde lige mange unge, der har hhv. 3-10 km og 11-23 km til nærmeste uddannelsessted på tværs af landsdele blandt børn af enlige og ufaglærte

Bilag 1.

Bilagstabel 1. 25-åriges afstand til nærmeste uddannelsessted fordelt på landsdele					
	Under 3km	3-10 km	11-23 km	24+ km	I alt
	Antal pers.				
København by	3.410	500	-	-	3.910
Københavns omegn	3.146	2.044	-	-	5.190
Nordsjælland	1.593	2.620	350	11	4.574
Østsjælland	711	1.252	382	-	2.345
Vest- og Sydsjælland	1.730	2.231	2.392	177	6.530
Bornholm	125	106	194	115	540
Fyn	1.468	2.249	1.221	93	5.031
herunder Odense	840	939	-	-	1.780
Syddjylland	2.101	3.428	2.412	97	8.038
Østjylland	2.765	3.374	1.918	115	8.172
herunder Århus	1.371	1.167	126	-	2.664
Vestjylland	1.211	1.703	1.786	196	4.896
Nordjylland	1.769	2.388	2.188	293	6.638
herunder Ålborg	742	735	38	-	1.515
Hele landet	20.029	21.895	12.843	1.097	55.864
- heraf uddannelsestætte- områder	11.102	8.005	515	11	19.633

Anm: 25-årige fordelt på vejafstand til nærmeste ungdomsuddannelse er beregnet ud fra bopæl i 2000, dvs. som 13-årig mellem den unges bopælsadresse og adressen på uddannelsessted.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

6 KAPITEL

Stor forskel på oddsene for at få en ungdomsuddannelse

Det er ikke bare én type unge, der aldrig får en ungdomsuddannelse. Den uddannelsesmæssige 'restgruppe' består ikke kun af dem med dårlige resultater fra grundskolen og svag hjemmebaggrund. Omkring 30 procent af de unge, der ikke får en ungdomsuddannelse, har højtuddannede forældre og gode grundskolekarakterer. Dog har unge med faglige og sociale udfordringer op til tre gange så dårlige odds for at få en ungdomsuddannelse som unge med stærk baggrund.

Ifølge de nyeste prognoser forventes det, at omkring hver sjette ung, der forlader 9. klasse, ikke får en ungdomsuddannelse inden 26-års-alderen.¹ Ser man på det faktiske uddannelsesniveau blandt de 25-årige i dag, er det tættere på hver fjerde, der ikke har en ungdomsuddannelse. Det ses i tabel 1, hvor det højeste fuldførte uddannelsesniveau blandt de 25-årige er opgjort.²

ⓘ
I dag har 23 pct. af de 25-årige ikke en ungdomsuddannelse

Uanset om man bruger de seneste prognoser eller de faktiske tal for de unges uddannelsesniveau, så synes der langt til målsætningen om, at 95 procent af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse.

Tabel 1. 25-årige fordelt efter om de har gennemført en ungdomsuddannelse

	Antal personer	Pct.
Har ikke gennemført en ungdomsuddannelse	11.900	23,1
Har gennemført en ungdomsuddannelse	39.500	76,9
Alle 25-årige	51.300	100,0

Anm.: Tabellen dækker alle 25-årige med bopæl i Danmark pr. 1. januar 2012. Unge, der er indvandret efter 15-års-alderen er ikke medtaget ligesom unge, der ikke har boet i Danmark under deres opvækst er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

De officielle tal indeholder imidlertid meget lidt information om, hvem de unge i restgruppen er, og årsagerne til at de ikke får en ungdomsuddannelse. Dét er der derfor set på i dette kapitel.

De følgende sider er en gennemgang af, hvad der karakteriserer dem, der ikke får en ungdomsuddannelse i Danmark. Samtidig peges der på, hvilke faktorer der specifikt har

¹ Kilde: UVM, profilmodellen 2011.

² Andelen på 23 procent af de 25-årige, der ikke har opnået en ungdomsuddannelse svarer til UVM's profilmodel for årgang 2002 og 2003.

betydning for at få en ungdomsuddannelse. Det er nemlig ikke alle forhold, der er lige afgørende, og nogle faktorer har slet ikke den betydning for chancerne for at få en ungdomsuddannelse, som man måske skulle tro.

Analyserne bygger på årgangen af 25-årige per 1. januar 2012, hvortil en lang række baggrundsdata er indsamlet om de unge og deres forældre. Alt i alt er mere end 40 baggrundsoplysninger indsamlet om de unge ved hjælp af en række registre. I boks 1 ses, hvilke oplysninger der er indsamlet, og hvornår de er indsamlet.

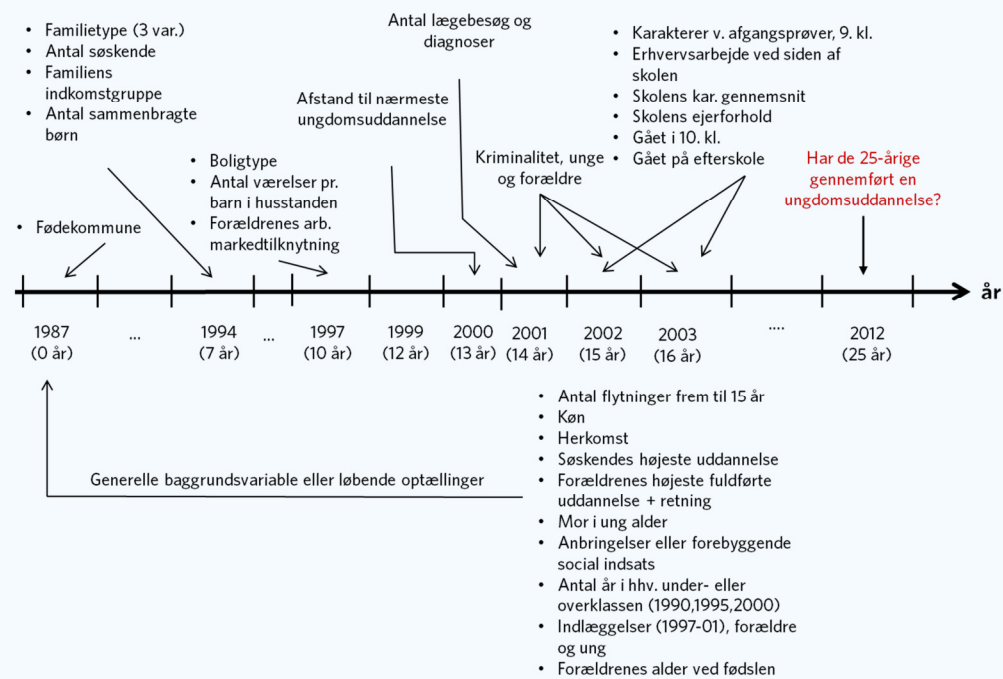
Boks 1. Sådan er undersøgelsen bygget op

I analysen undersøges de 25-åriges uddannelsesstatus pr. 1. januar 2012. En lang række baggrundsoplysninger er sammenholdt med, om de unge har gennemført en ungdomsuddannelse, dvs. enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse.

Baggrundsvariablene er indhentet ved at samkøre en række forskellige registre fra Danmarks Statistik, blandt andet registre for kriminalitet, sundhed, anbringelser, boligforhold, uddannelse, skolegang, karakterer³ og familieforhold.

Unge, der er indvandret til Danmark efter 15-års-alderen er udeladt af analysen. Derudover er unge, der ikke har oplysninger fra deres opvækst udeladt af analysen.

Alt i alt bygger analysen således på 51.000 unge, hvoraf knap 12.000 unge svarende til 23 procent ikke har opnået en ungdomsuddannelse som 25-årige.

³ Da de unge i analysen fik karakterer efter den gamle karakterskala, er analyserne udført på den gamle karakterskala.

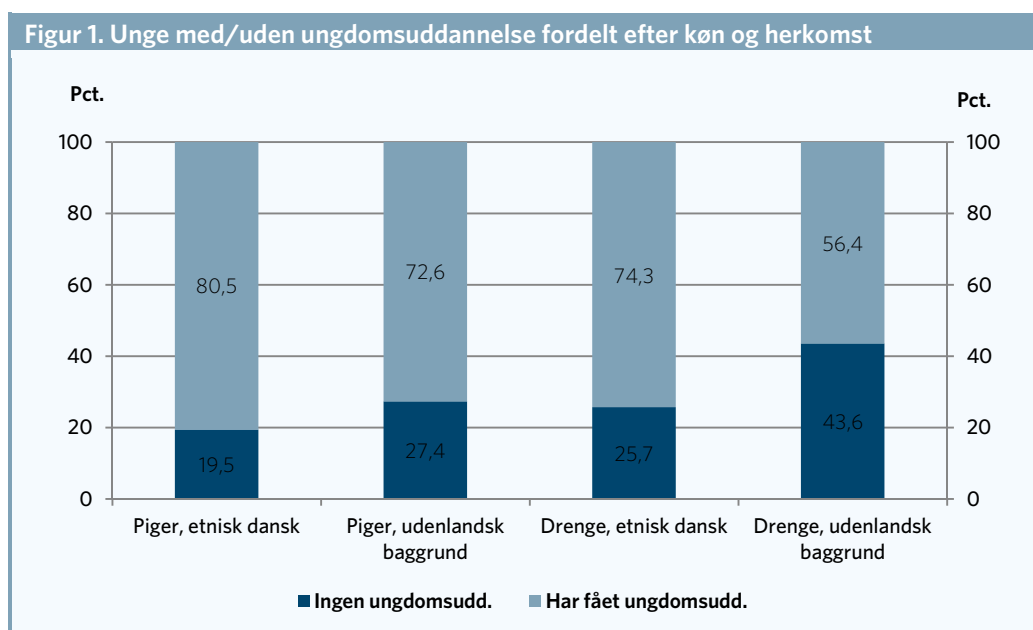
Karakteristik af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse

For at blive klogere på, hvem der hhv. får og ikke får en ungdomsuddannelse, kan man se på en række baggrundsforhold, der adskiller de to grupper af unge. Det er vigtigt at slå fast, at der er tale om en rent beskrivende analyse i dette afsnit. De faktorer, der udgør forskellene mellem den ungdomsuddannede og ikke-uddannede gruppe, er ikke nødvendigvis i sig selv bestemmende for sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse.

Køn og herkomst er to forhold, hvor der viser sig at være en forskel på gruppen af unge, der har fået en ungdomsuddannelse, og den gruppe, der ikke har. Det fremgår af figur 1. Mere end 4 ud af 5 piger med dansk baggrund har fået en ungdomsuddannelse som 25-årige, mens det blandt etnisk danske drenge er omkring 3 ud af 4, der har fået en ungdomsuddannelse.

For unge med udenlandsk baggrund er kønsforskellen endnu større. Mens knap 3 ud af 4 etniske piger får en ungdomsuddannelse, er det kun lidt mere end hver anden blandt de etniske drenge.

⊙ Både blandt etnisk danske og etnisk udenlandske unge er der flere piger, der får en ungdomsuddannelse

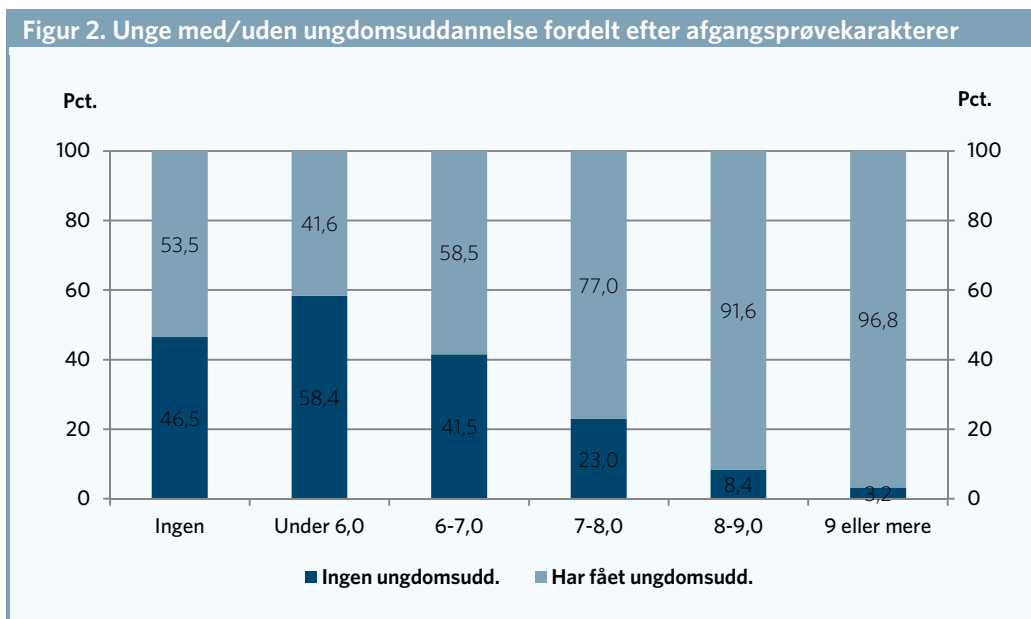
Anm.: Figuren dækker alle 25-årige med bopæl i Danmark pr. 1. januar 2012. Unge, der er indvandret efter 15 års alderen, er ikke medtaget, ligesom unge, der ikke har boet i Danmark under deres opvækst, er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

Et andet parameter, hvor der kan iagttages en forskel på den uddannede kontra den ikke-uddannede gruppe, er med hensyn til karaktererne ved afgangsprøverne i 9. klasse i dansk og matematik.

Figur 2 viser fordelingen af unge, der hhv. har og ikke har fået en ungdomsuddannelse opdelt på deres karakter ved afgangsprøven. Det ses, at unge, der har klaret sig dårligt til afgangsprøverne i 9. klasse i dansk og matematik eller slet ikke har været til afgangsprøve, sjældnere får en

⊙ Blandt de fagligt svageste i folkeskolen er det kun omkring hver anden, der får en ungdomsuddannelse

ungdomsuddannelse. Jo højere karakteren er, des større er andelen af unge, der får en uddannelse.

Anm.: Figuren dækker alle 25-årige med bopæl i Danmark pr. 1. januar 2012. Unge, der er indvandret efter 15-års-alderen, er ikke medtaget, ligesom unge, der ikke har boet i Danmark under deres opvækst, er udeladt. Fordelt efter gammel karakterskala. Kun dansk og matematik. Kun afgangsprøver.

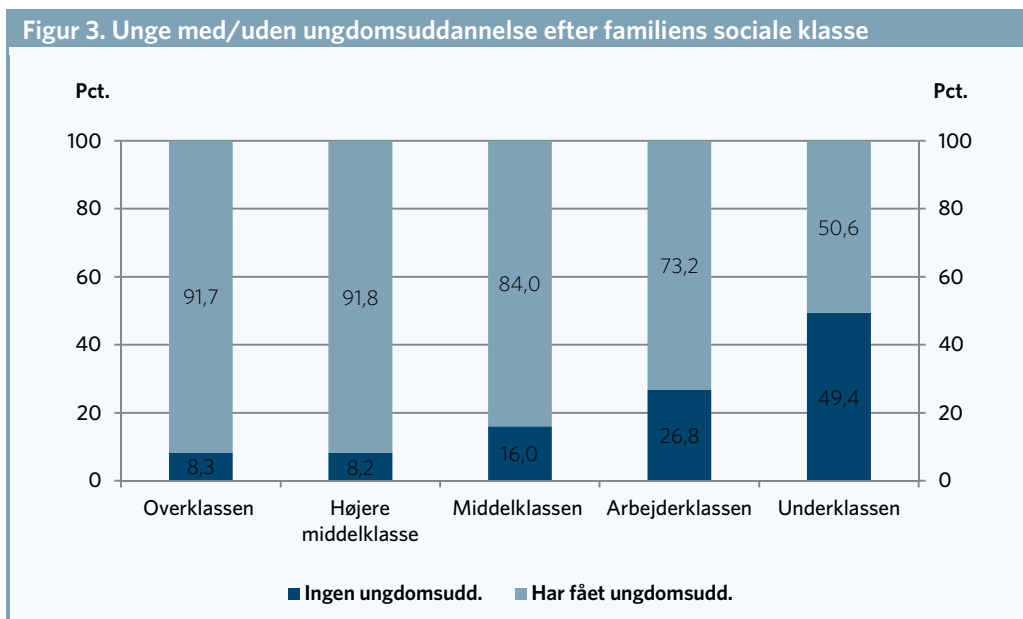
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

Også med hensyn til forældrenes indkomst, beskæftigelse og uddannelse ser der ud til at være forskel på gruppen af unge med og uden ungdomsuddannelse. AE lancerede i efteråret 2012 en række nye klassedefinitioner, der sammenkobler uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning og indkomst til en række sociale klasser.

Næsten halvdelen af de unge, der er opvokset i underklassen, har ikke en ungdomsuddannelse som 25-årige

I figur 3 er de 25-årige fordelt efter **familiens sociale klasse** i 1995, dvs. da de unge var 8 år. Kun omkring hver anden ung, der er vokset op i underklassen, får en ungdomsuddannelse. Jo højere socialklasse familien tilhører, des flere unge får unge en ungdomsuddannelse. I overklassen og den højere middelklasse får 9 ud af 10 en ungdomsuddannelse. Arbejderklassen ligger lige på gennemsnittet, hvor 7 ud af 10 får en ungdomsuddannelse.

⓪ Der er tydelig sammenhæng mellem familiens socialklasse og om den unge har en ungdomsuddannelse

Anm.: Figuren dækker alle 25-årige med bopæl i Danmark pr. 1. januar 2012. Unge, der er indvandret efter 15-års-alderen, er ikke medtaget, ligesom unge, der ikke har boet i Danmark under deres opvækst, er udeladt. De unge er fordelt efter familiens sociale klasse i 1995, dvs. da de var 8 år ud fra definitionen på de sociale klasser, der er lavet ud fra forældrenes uddannelse, arbejdsmarkedstilknøytning og indkomst. Se mere på http://ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_social-arv-i-de-sociale-klasser.pdf. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

De nævnte faktorer i dette afsnit er kun et udpluk af alle de variable, der indgår i hovedanalysen sidst i kapitlet, hvor det undersøges, hvad der har betydning, når man ser på alle faktorerne under ét. Mange af faktorerne varierer med hinanden, og derfor er det svært at se, hvor stor betydning de enkelte forhold har hver for sig.

Unge uden uddannelse har mange ansigter

En gennemgang af de godt 12.000 unge, der som 25-årige ikke har fået en ungdomsuddannelse, viser, at der er tale om mange typer af unge. Der er stor variation, både når det gælder faglighed, køn og hjemmebaggrund. For at vise mangfoldigheden i den uddannelsesmæssige restgruppe har AE foretaget en klyngeanalyse af de 12.000 unge, der ikke har opnået en ungdomsuddannelse. Grupperne er lavet sådan, at de unge, der ligner hinanden mest, ligger i samme gruppe, dvs. at der dannes en række naturlige grupper af unge ud fra de mere end 40 baggrundvariable.

ⓘ Der er meget store forskelle på de grupper af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse

Den uddannelsesmæssige restgruppe indeholder både unge fra ressourcestærke og fra udsatte hjem

De unge fra restgruppen kan groft set opdeles i 6 grupper, som er beskrevet i boks 2, og hvilken rolle faglighed, køn og hjemmebaggrund spiller i disse grupper, er beskrevet i det følgende. Gruppernes grafiske fordeling ses i bilag 1.

Boks 2. Beskrivelse af 25-årige uden ungdomsuddannelse

Grp. 1. De uafklarede (10 pct.)

Den gruppe med flest afbrud på ungdomsuddannelserne. Gennemsnitligt 3 afbrud på ungdomsuddannelserne, primært på erhvervsuddannelserne. Faglighed lidt over middel og middel til stærk baggrund. Omkring 1/3 piger. En del ufaglærte forældre.

Grp. 2. Unge med svag hjemmebaggrund (30,3 pct.)

Flere sociale sager og højere kriminalitet end gennemsnitligt. Mere end 2/3 vokset op i familier med lav indkomst. Få indvandrere og efterkommere, og relativt få har taget 10. klasse. Middel faglighed. Rimelig stærk uddannelsesbaggrund i hjemmet. 3 ud af 4 har afbrudt en ungdomsuddannelse, primært en erhvervsuddannelse. 1/3 har haft en børnesag.

Grp. 3. Dygtige piger uden mod på mere uddannelse (21,7 pct.)

Høj faglighed og gruppen med flest piger. Stærk uddannelsesbaggrund hos forældrene. Næsten ingen afbrudte uddannelsesforløb. Stærk social baggrund. Få sociale sager og lav kriminalitet. Relativt få tager 10. klasse. Stærk faglighed.

Grp. 4. Fagligt og socialt udfordrede unge (20,4 pct.)

60 procent har ingen afgangsprøve fra 9. klasse. Lavt meget fagligt niveau. 2 ud af 3 har afbrudt en ungdomsuddannelse, primært en erhvervsuddannelse. Svag social baggrund. Mere end 3 ud af 4 har ufaglærte forældre. 1/3 har haft en børnesag og været sigtet for kriminalitet. Få piger. Mange indvandrere og efterkommere. Mange bosat i Hovedstaden og typisk afstand til nærmeste uddannelsessted er under 3 km.

Grp. 5. Dygtige drenge med afbrudte uddannelser (7,1 pct.)

Ekstrem høj faglighed. Næsten alle har afgangsprøve og 2/3 har opnået mindst 8 (gl. skala) i dansk og matematik. Mange tager 10. kl. Har gennemsnitligt både afbrudt en gymnasial og erhvervsfaglig uddannelse. Stærk hjemmebaggrund. ¼ har akademiske forældre. Få sociale sager og få sigtet for kriminalitet.

Grp. 6. Usikre og udsatte piger (9,8 pct.)

Middel faglighed og næsten alle går i 10. kl. Få afbrudte uddannelsesforløb. Stærk uddannelses- og økonomisk baggrund, men 1/3 har haft en børnesag. Hovedsageligt etnisk danske unge. Rigtig mange opvokset i landkommuner. Gennemsnitlig afstand til nærmeste uddannelsessted godt 14 km.

Anm.: Figuren viser resultaterne af en klyngeanalyse blandt 25-årige, der ikke har opnået en ungdomsuddannelse. Hver gruppe er beskrevet ud fra de primære karakteristika, der adskiller gruppen fra de øvrige grupper af unge uden ungdomsuddannelse. Analysen er udført på baggrund af 30 baggrundsvariable.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata.

Afbrudte uddannelsesforløb kendetegner mange unge i restgruppen

Afbrudte uddannelsesforløb er et af de parametre, der kendetegner flere af grupperne uden ungdomsuddannelse. Særligt én gruppe af de unge har forsøgt sig mange gange på ungdomsuddannelserne, nemlig de uafklarede unge (gruppe 1). De har rimeligt pæne resultater med sig fra folkeskolens afgangsprøver og har også en stærk hjemmebaggrund (målt ved relativt høj familieindkomst i barndommen og få børn af enlige). Alligevel har denne gruppe af unge i gennemsnit afbrudt tre erhvervsuddannelser. Det er højere end nogen anden gruppe af de unge.

Gruppen af de både fagligt og socialt udfordrede (gruppe 4) har også en del afbrud på særligt erhvervsuddannelserne, men denne gruppe er karakteriseret ved lav faglighed, dvs. lave karakterer og mange uden afgangsprøve i 9. klasse. Også blandt unge med svag hjemmebaggrund (gruppe 2), er der en del med afbrudte uddannelsesforløb, navnlig på erhvervsuddannelserne. Her er fagligheden dog noget højere end blandt de fagligt og socialt udfordrede. De dygtige drenge i gruppe 5 er ligeledes karakteriseret ved mange afbrud. En god del af de unge i denne gruppe har afbrudte erhvervsuddannelser bag sig, men også en betragtelig del har en afbrudt gymnasial uddannelse i bagagen.

①

Flere af grupperne af unge uden ungdomsuddannelse er kendetegnet ved afbrudte uddannelsesforløb

Endelig har pige-grupperne, som enten er dygtige uden at have mod på mere uddannelse, eller som er usikre og udsatte – hhv. gruppe 3 og 6, meget få afbrudte uddannelser bag sig.

Varierende faglighed blandt unge uden ungdomsuddannelse

Faglighed er en faktor, der varierer meget mellem de forskellige grupper. Det er nemlig ikke alle unge i restgruppen, der har dårlige karakterer fra folkeskolen, som man måske umiddelbart ville tro. Hos de dygtige drenge i gruppe 5, har næsten to ud af tre opnået mindst 8 (gl. skala)⁴ i dansk og matematik ved afgangsprøverne i 9. klasse. Også blandt de dygtige piger (gruppe 3) har hver femte samme høje faglige niveau. Samlet set har omkring 30 procent af restgruppen relativt gode resultater fra folkeskolen. De øvrige grupper af unge uden ungdomsuddannelse har enten fået lave karakterer, eller er – som kendetegnet for en stor del af disse unge – ikke gået op til en eneste afgangsprøve.

⊙ De fleste unge uden ungdomsuddannelse har dårlige karakterer, men der er også grupper med pæne gennemsnit

Der er også stor forskel på, om de unge uden ungdomsuddannelse har gået i 10. klasse. Hvad angår de usikre og udsatte piger i gruppe 6, har næsten alle gået i 10. klasse. Tilsvarende har mange af de dygtige drenge i gruppe 5 også taget 10. klasse. Blandt de fagligt og social udfordrede (gruppe 4) har cirka 2 ud af 3 gået i 10. klasse, mens både de usikre piger og de dygtige drenge, som udgør grupperne 5 og 6, i stor udstrækning har gået på efterskole.

Omkring 30 pct. af de unge uden ungdomsuddannelse har relativt gode karakterer fra folkeskolen

Restgruppens forskellige udgangspunkter

Hjemmebaggrund er også et parameter, der ser ud til at influere på, om den unge får en ungdomsuddannelse. Ser man på de unges baggrund, er der dog både unge med svag hjemmebaggrund, særligt gruppe 2 og 4, men også unge, der har en noget stærkere baggrund, såsom gruppe 3 og 5. Hos de dygtige drenge i gruppe 5 har hver fjerde akademiske forældre. Ligeledes er der blandt de dygtige piger i gruppe 3 forholdsvis få, der er vokset op med ufaglærte eller enlige forældre. Det bemærkes her, at grupperne af dygtige piger og drenge, som i forhold til de øvrige må siges at have en ressourcestærk baggrund, udgør knap 30 pct. af de unge i restgruppen.

⊙ Svag hjemmebaggrund ser ud til at have stor betydning for, om en ung får en ungdomsuddannelse, men restgruppen tæller også unge med stærk hjemmebaggrund

⁴ De unge i analyse fik karakterer i 9. klasse til afgangsprøverne efter den gamle karakterskala. For at benytte variationen i de oprindeligt givne karakterer, er det valgt at udføre analysen på de gamle karakterer og ikke på den "oversættelse" til de nye. Et 8-tal på den gamle skala svarer til 7 på den nye.

I den anden ende, blandt de socialt og udfordrede unge (gruppe 4), som udgør hver femte person i restgruppen, er 40 procent vokset op hos en enlig forælder. Derudover er næsten to ud af tre unge i denne gruppe vokset op i en almen bolig.

---

30 pct. af de unge i restgruppen kommer fra forholdsvis ressourcestærke hjem

---

Ser man på børnesager, er det især unge med svag hjemmebaggrund (gruppe 2) eller gruppen af fagligt og socialt udfordrede unge (gruppe 4), der markerer sig. Mellem 30 og 40 procent blandt de unge med svag baggrund har haft en børnesag, og derudover har 25-30 procent været sigtet for kriminalitet. Hos de usikre piger i gruppe 6 er der også mange, der har haft en børnesag, men få har været sigtet for kriminelle forhold.

Hvad har betydning for at få en ungdomsuddannelse?

Hovedformålet med analysen er at finde ud af, hvad der har betydning for at få en ungdomsuddannelse. Vi så før, at mange af de udslagsgivende faktorer ser ud til at hænge sammen.

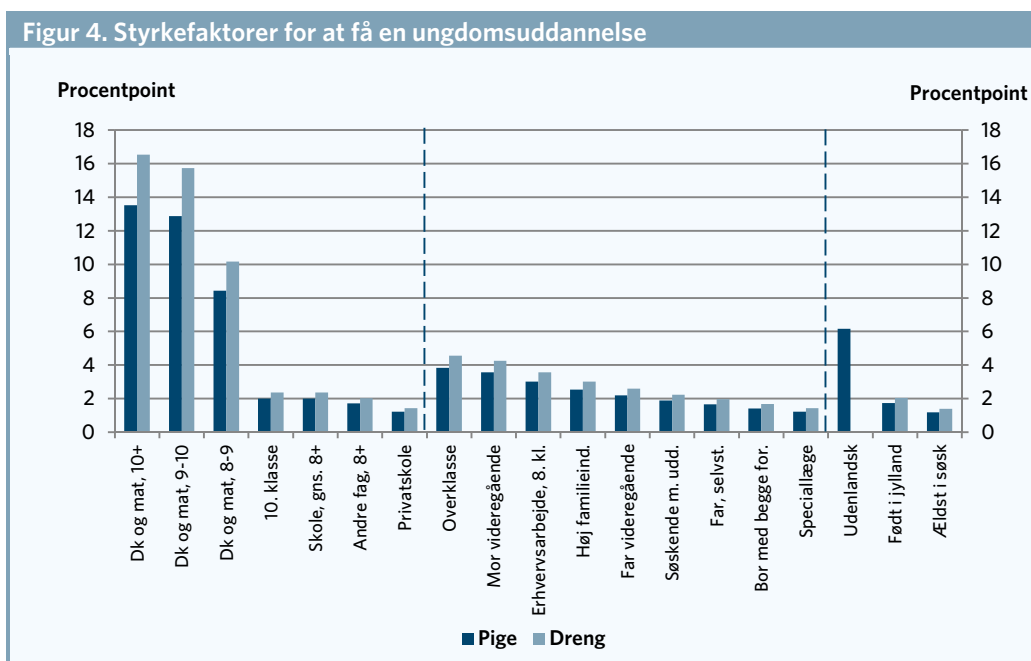
I dette afsnit adskilles faktorerens påvirkning fra hinanden og der ses på, hvilke parametre der isoleret set er med til at mindske eller øge chancerne for at unge får en uddannelse. Der er opstillet en model, som beregner sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse for alle 25-årige estimerer ud fra mere end 40 baggrundsvARIABLE.

Styrkefaktorer: Genveje til ungdomsuddannelse

Det at have fået mindst 8,0 (gl. skala) i afgangsprøverne i 9. klasse i dansk og matematik øger sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse. For en gennemsnitlig pige forøges chancerne med 8-12 procentpoint, mens chancerne for en typisk dreng øges med 10-17 procentpoint. At have gået i 10. klasse, eller at man har afsluttet grundskolen på en privatskole, forøger ligeledes chancerne, selvom påvirkningen er noget mindre - på 1-2 procentpoint. Af figur 4 fremgår det,

① Høje karakterer, 10. klasse og at gå på privatskole er alt sammen noget, der øger chancen for at få en ungdomsuddannelse

hvor meget de enkelte faktorer påvirker sandsynligheden for at en gennemsnitlig dreng og pige får en ungdomsuddannelse.⁵

Anm.: Figuren viser ændringen i sandsynligheden for, at en gennemsnitlig pige hhv. dreng får en ungdomsuddannelse. Sandsynligheden er 83 pct. for pigen og 79 pct. for drengen i udgangspunktet. Se fodnote 4 for karakteristika for referencepersonen. Gl. karakterskala.
Kilde: AE pba. beregninger og estimationer på Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

Af sociale styrkefaktorer, der øger chancerne for at få en ungdomsuddannelse, er f.eks. forældre med en videregående uddannelse (2-4 procentpoint), at være vokset op i overklassen (3-4 procentpoint) eller i en familie med høj indkomst (2 procentpoint).

① Forældre med videregående uddannelse, at være opvokset i overklassen og at komme fra en højjindkomstfamilie er blandt styrkefaktorerne.

Det, at søskende har fået eller er i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse, øger også de unges chancer for at få en uddannelse med op til 2 procentpoint, ligesom det at være vokset op med begge sine biologiske forældre øger chancerne med 1 procentpoint.

Af andre faktorer, der har betydning, er bl.a. nummer i søskendeflokken. Børn, der er ældst i søskendeflokken, har 1 procentpoint større chancer for at få en ungdomsuddannelse. Derudover har unge født i Jylland 2 procentpoint større chancer end unge født på Sjælland.

Desuden har piger med anden udenlandsk baggrund end dansk større sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse end etniske danske piger. Det sidste er bemærkelsesværdigt i forhold til den

⁵Afledte effekter i binære modeller, som fx en logit-model, kan ikke tolkes, uden at man definerer et standardeksempel. Her er valgt at vise, hvad styrke hhv. risikofaktorerne betyder for en gennemsnitlig pige hhv. dreng. Karakteristikaene for pigen og drengen er: Opnået 7-8 i afgangsprøverne i 9. kl. i dansk og matematik, opnået 7-8 i andre fag, skolens gennemsnit i dansk og matematik er 7-8, ikke privatskole, ikke 10. klasse, faglærte forældre, fraskilte forældre, men ikke opvokset hos enlig forældre, ikke sammenbragte børn, hverken opvokset i hhv. over- eller underklassen eller med højeste eller laveste indkomster. Ikke flyttet siden fødslen, ikke opvokset i bolig med lidt plads eller almen bolig, midterst i en søskendeflok, ingen søskende med erhvervskompetencegivende uddannelse (14 år), den unge har ikke haft en social sag eller været sigtet. Har ikke været indlagt eller har diagnoser og har ikke været mere end gennemsnitligt til lægen. Født på Sjælland eller Bornholm.

beskrivende gennemgang og profiltallene fra Ministeriet for Børn og Undervisning, der ellers viser, at piger med udenlandsk baggrund har sværere ved at få en ungdomsuddannelse. Denne analyse viser, at når man tager højde for socioøkonomisk baggrund, så har piger med udenlandsk baggrund faktisk større chancer for at få en ungdomsuddannelse end etnisk danske piger.

I boks 3 ses, hvilke variable der signifikant øger chancerne for, at unge får en ungdomsuddannelse. Faktorerne er opdelt efter faglighed, social baggrund og andre faktorer, og de forhold, der har størst betydning, står først.

Boks 3. Faktorer, der øger chancerne for at få en ungdomsuddannelse

Boglige faktorer:

- Opnået mindst 8,0 (gl. skala) i dansk og matematik v. afgangsprøverne i 9. kl.
- Har gået i 10. klasse
- Har afsluttet 9. klasse på privatskole
- Gået på skole med mindst 8,0 i gns. i dansk og matematik (gl. skala)
- Fået mindst 8,0 (gl. skala) ved afgangsprøverne i andre fag

Sociale faktorer:

- Familien har tilhørt overklassen over længere periode (2 ud af 3 år)
- Mor eller far har en videregående uddannelse
- Vokset op i familie med høj indkomst (7 år)
- Haft erhvervsarbejde i 8. klasse
- Søkende har el. i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse (14 år)
- Vokset op med begge forældre (7 år)
- Far har selvstændig virksomhed (10 år)
- Har været ved speciallæge i sen barndom (14 år)

Andre faktorer:

- At være pige med udenlandsk baggrund (set ifht. at være etnisk, dansk pige)
- Ældst i en søskendeflok
- Født i Jylland (set ifht. Sjælland)

Anm.: AE har på baggrund af registeroplysninger på mere end 50.000 unge estimeret sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse inden 25-års-alderen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er angivet ovenfor.
Kilde: AE pba. beregninger og estimationer på Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

Risikofaktorer: Barrierer for at få en ungdomsuddannelse

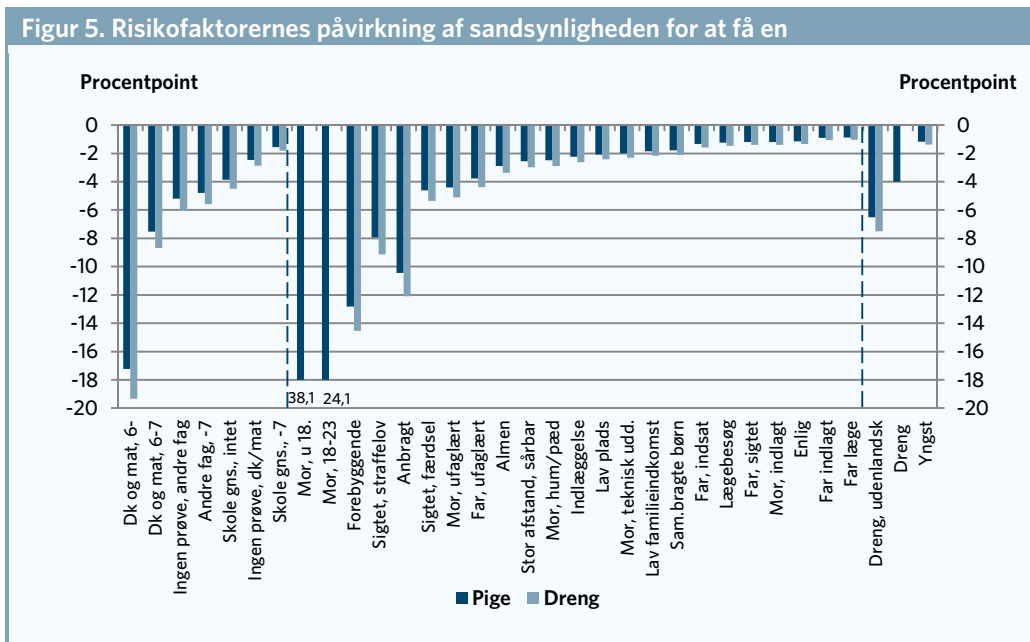
Mange faktorer betyder omvendt lavere sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse. Det enten at få en lav karakter ved afgangsprøverne i 9. klasse eller slet ikke at have gået til afgangsprøve betyder, at chancerne for at få en ungdomsuddannelse mindskes med op til 20 procentpoint.

⊙
Lave karakterer eller ingen afgangsprøve reducerer chancerne for at få en ungdomsuddannelse

At have dårlige karakterer og at blive mor i ung alder er nogle af de faktorer, der trækker mest ned i forhold til, om den unge får en ungdomsuddannelse.

Hvis den unge har afsluttet 9. klasse på en skole, hvor ingen gik op til afgangsprøven, eller gennemsnittet på skolen er under 8, reduceres den unges chancer for at få en

ungdomsuddannelse med 4-6 procentpoint. Derudover mindskes chancerne også ved, at den unge har lave karakterer i andre fag end dansk og matematik.

Anm.: Figuren viser ændringen i sandsynligheden for at en gennemsnitlig pige hhv. dreng får en ungdomsuddannelse. Sandsynligheden er 83 pct. og 79 pct. i udgangspunktet. Se fodnote 4 for karakteristika. Bemærk, at de to variable for at være ung mor påvirker ssh. hhv. 24 og 38 procentpoint. Gl. karakterskala.
 Kilde: AE pba. beregninger og estimationer på Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

En række sociale forhold har betydning for den unges chancer for at få en ungdomsuddannelse. Børnesager, at være sigtet for kriminalitet⁶ eller at være blevet mor i en ung alder er alle forhold, der mindsker chancerne for at få en ungdomsuddannelse. At være blevet mor i en ung alder reducerer pigernes chancer for at få en ungdomsuddannelse med op til 40 procentpoint. Sociale sager i barndommen reducerer chancerne med op til 15 procentpoint, mens en kriminel sigtelse efter straffe- eller færdseloven reducerer chancerne med op til 10 procentpoint.

① At være blevet mor i en ung alder reducerer chancerne for at få en ungdomsuddannelse med op til 40 pct.point

Også at være vokset op med forældre, der har en grundskoleuddannelse, mindsker chancerne for at få en ungdomsuddannelse med 3-4 procent.

① Forældre med lavt uddannelsesniveau mindsker sandsynligheden for en ungdomsuddannelse

At være dreng mindsker chancer for at få en ungdomsuddannelse – særligt hvis man samtidig har udenlandsk baggrund

Derudover reducerer det at være dreng i sig selv chancerne for at få en ungdomsuddannelse med godt 3 procentpoint. Det er altså vel at mærke efter, at der er kontrolleret for alle andre faktorer.

① Dreng har større risiko for ikke at få en ungdomsuddannelse end piger

⁶ Kun færdsel og straffelovsovertrædelser har negativ betydning.

Er der tale om en dreng med udenlandsk herkomst, så reduceres chancerne dobbelt så meget. De såkaldte risikofaktorer er oplyst i boks 4.

Boks 4. Faktorer, der reducerer chancerne for at få en ungdomsuddannelse

Boglige faktorer:

- Fået karakter ved afgangsprøven i dansk og matematik under 7,0 (gl. skala)
- Ingen afgangsprøve i 9. kl. i dansk eller matematik
- Gået i 9. klasse på en skole uden afgangsprøver eller med lavt gennemsnit.
- Fået under 7,0 (gl. skala) i andre fag ved afgangsprøven i 9. kl. eller ingen prøve

Sociale faktorer:

- At være ung mor
- Anbringelse eller forebyggende indsats i barndommen.
- At være sigtet for kriminalitet som 14-16-årig.
- Barn af ufaglærte forældre (ifht. faglærte forældre)
- Vokset op i almen bolig (10 år)
- At have mindst 15 km til nærmeste uddannelsesinstitution samtidig med at være social udsat (13 år)
- Mor har en humanistisk/kunstnerisk/pædagogisk uddannelse eller teknisk uddannelse
- Have været indlagt på hospitalet i sen barndom (14 år)
- Vokset op i bolig med få værelser pr. barn (10 år)
- Vokset op i familie med 30 procent laveste indkomster (7 år)
- At være vokset op i en familie med sammenbragte børn (7 år)
- Mange flytninger gennem barndommen (lineær)
- Far har afsonet en dom
- Flere end 3 lægebesøg om året (14 år)
- At være vokset op hos enlig forsøger (7 år)
- Mor eller far har været indlagt på hospitalet (14 år)
- Far har haft flere lægebesøg end gennemsnitligt (14 år)
- Far har været sigtet for kriminalitet
- Antal diagnoser (lineær)

Andre faktorer:

- Yngst i en søskendeflok
- At være dreng med udenlandsk baggrund (set ifht. at være dansk, pige)
- At være dreng (set ifht. til at være pige)

Anm.: AE har på baggrund af registeroplysninger på mere end 50.000 unge estimeret sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse inden 25-års-alderen. Kun signifikante effekter på 5-pct.-niveau er angivet ovenfor.
Kilde: AE pba. beregninger og estimationer på Danmarks Statistiks registerdata (1987-2012).

En række forhold har vist sig ikke at påvirke de unges sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse. F.eks. har det at være på efterskole, mors kriminelle forhold, forældrenes alder ved fødslen, bytæthed og sigtelser for særlov ikke nogen betydning.

Modellens forklaringskraft og andre faktorerers betydning

Den estimerede model forudsiger i 4 ud af 5 tilfælde korrekt, om de unge får en ungdomsuddannelse. Forklaringsgraden i modellen er tilfredsstillende, især i lyset af at stort set alle effekter stemmer overens med forhåndsforventningerne. Modellen er udført udelukkende på baggrund af registerdata. Derfor er der en del faktorer, det ikke har været muligt at medtage, selv om de givetvis også kunne have betydning for, om den unge får en ungdomsuddannelse. Man kunne eksempelvis forestille sig, at den enkeltes motivation i skolen og graden af opbakning fra forældre kunne have en indflydelse. Disse variable er imidlertid svært målbare.

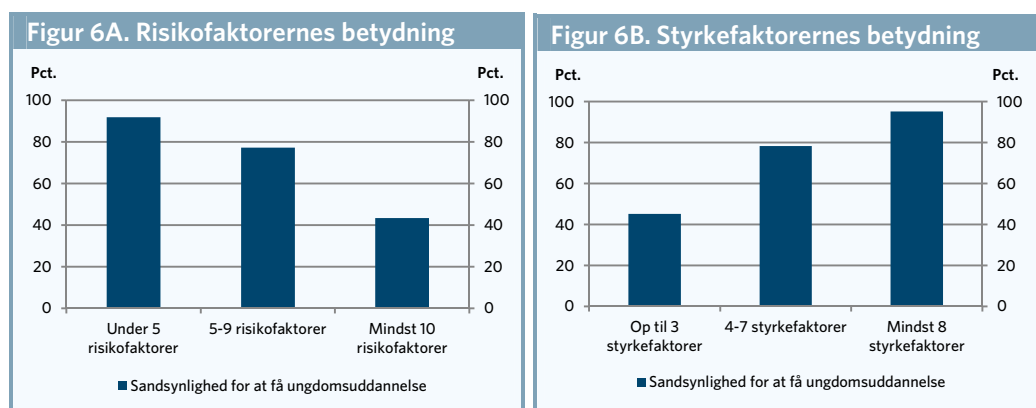
⓪
Den estimerede model
forudsiger i 4 ud af 5 tilfælde
korrekt

Unge med mange risikofaktorer har ringe chancer for uddannelse

Kapitlet har foreløbig vist, at mens nogle faktorer øger de unges chancer for at få en ungdomsuddannelse, virker andre reducerende på chancerne for ungdomsuddannelse. Afslutningsvis skal vi se på, hvad det betyder for sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse, når flere af risikofaktorerne eller styrkefaktorerne er til stede *samtidig*.

I alt har der vist sig at være 29 forskellige forhold, der forværrer chancerne for ungdomsuddannelse, og 17 faktorer, der forbedrer dem. Figur 6A og 6B viser, hvordan chancerne mindskes i takt med antallet af risikofaktorer og øges med antallet af styrkefaktorer. Hvis der er under 5 risikofaktorer til stede samtidig, har den unge typisk 92 procent chance for at få en ungdomsuddannelse. Er der derimod 5-9 risikofaktorer til stede, reduceres chancerne til 76 procent, og hvis der er mindst 10 risikofaktorer til stede samtidig, har den unge gennemsnitligt omkring 40 procent sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse.

ⓘ Chancerne for at få en ungdomsuddannelse stiger og falder i takt med antallet af hhv. styrke- og risikofaktorer

Anm.: AE har estimeret sandsynligheden for, at unge har opnået en ungdomsuddannelse som 25-årige. 29 forskellige forhold har signifikant negativ betydning for sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse. Denne figur viser den gennemsnitlige sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse, når flere faktorer er til stede samtidig.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Anm.: AE har estimeret sandsynligheden for, at unge har opnået en ungdomsuddannelse som 25-årige. 17 forskellige forhold har signifikant positiv betydning for sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse. Denne figur viser den gennemsnitlige sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse, når flere faktorer er til stede samtidig.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Omvendt ses det for styrkefaktorerne, at jo flere styrkefaktorer, des større sandsynlighed for, at den unge får en uddannelse. Hvis den unge har hele 8 styrkefaktorer, så får den unge med 95 procent sandsynlighed en ungdomsuddannelse.

De unge med flest styrkefaktorer har over tre gange så stor sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse som de mest udsatte unge

I realiteten har de fleste unge både en række styrkeforhold og risikofaktorer med i bagagen. I tabel 2 fremgår det, hvordan sandsynlighederne for at gennemføre en ungdomsuddannelse varierer alt efter, hvor mange styrke- og risikofaktorer den unge har. Unge med mindre end 5

ⓘ Unge med mindst 8 styrkefaktorer har over 90 pct. chance for at få en ungdomsuddannelse

risikofaktorer har over 90 procent chance for at få en ungdomsuddannelse. Hvis de samtidig har mange styrkefaktorer (mindst 8), er chancerne helt oppe over 96 pct.

Tabel 2. Styrke- og risikofaktorerens påvirkning af chancerne for at få en ungdomsudd.

	Under 5 risikofaktorer	5-9 risikofaktorer	Mindst 10 risikofaktorer	I alt
Sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse				
Op til 3 styrkefaktorer	-	59	30,9	77,4
4-7 styrkefaktorer	90,6	77,6	49,9	90,6
Mindst 8 styrkefaktorer	96,4	93,4	-	96,4
I alt	91,8	77,2	43,3	91,8

Anm.: AE har estimeret sandsynligheden for, at unge har opnået en ungdomsuddannelse som 25-årige. 29 forskellige forhold har signifikant negativ betydning for sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse, mens 17 faktorer har positiv betydning. Denne tabel viser den gennemsnitlige sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse, når flere faktorer er til stede samtidig. Da under 1 pct. har få styrkeforhold samtidig med få risikofaktorer, og også under 1 pct. har over 10 risikofaktorer samtidig med over 8 styrkefaktorer, er sandsynlighederne ikke estimeret for disse grupper.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Derimod har unge med mange risikofaktorer generelt lav sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse, især hvis der samtidig er få styrkefaktorer til stede. Unge med mindst 10 risikofaktorer har samlet set lidt over 40 pct. sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Hvis de samtidig har maks. 3 styrkefaktorer, er sandsynligheden helt nede på omkring 30 procent. De mest udsatte unge i tabellen har altså mere end tre gange så lav sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse som de unge, der har flest styrkefaktorer.

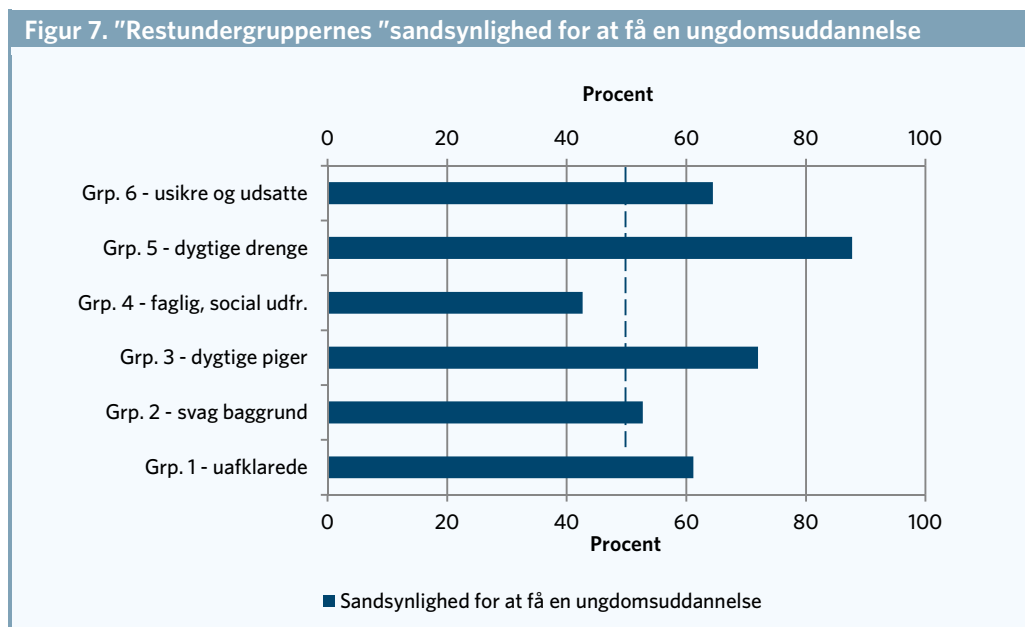
① Unge med mange styrkefaktorer har over tre gange så stor sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse som de mest udsatte.

De fagligt og socialt udfordrede unge har markant lavere sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse end de øvrige unge i restgruppen

Tidligere blev 'restgruppen' af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse, opdelt i undergrupper baseret på forskellige typer. Noget overraskende fremgik det, at nogle af undergrupperne havde relativt stærke baggrunde og pæne karakterer – nemlig grupperne af dygtige piger uden mod på mere uddannelse (gruppe 3) og dygtige drenge med afbrudte uddannelser (gruppe 4).

① Grupperne af dygtige pige og drenge har de højeste sandsynligheder for at få ungdomsuddannelse af alle undergrupperne i restgruppen

Af figur 7, som viser de forskellige "restundergrupper" sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse, ses det, at netop de dygtige piger og dygtige drenge har de højeste sandsynligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse - på hhv. 72 og 88 procent.

Anm.: AE har estimeret sandsynligheden for, at unge har opnået en ungdomsuddannelse som 25-årige. I denne figur ses sandsynligheden for at få en ungdomsuddannelse for de unge, der ikke har fået en ungdomsuddannelse, men som er inddelt i 6 klynger ud fra en klyngeanalyse.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Omvendt har de fagligt og socialt udfordrede unge i gruppe 4 kun omkring 40 procent sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse. Også for unge med svag hjemmebaggrund (gruppe 2) står det ikke for godt til på uddannelsesfronten. Denne gruppe sniger sig lige over 50 pct. sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse.

Ulige chancer for at få en ungdomsuddannelse

En lang række forhold har betydning for, om en ung får en ungdomsuddannelse. Særligt faglighed og hjemmebaggrund sammen med antallet af afbrudte uddannelsesforløb har meget at sige i forhold til, hvor stor sandsynligheden er for, at den unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Desuden spiller den sociale arv stadig en stor rolle. De unge, som har mange styrkefaktorer under opvæksten, har over tre gange så stor sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse som de mest udsatte (med færrest styrkefaktorer og flest risikofaktorer).

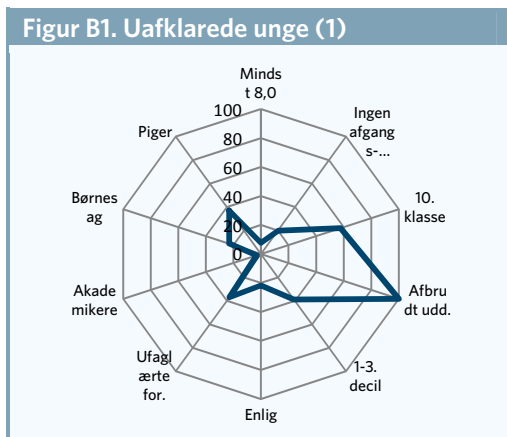
Dog skal det siges, at 'restgruppen' af unge uden ungdomsuddannelse ikke udelukkende består af fagligt og socialt udsatte unge. Også grupper af dygtige piger og drenge med stærke hjemmebaggrunde falder ud af uddannelsessystemet - faktisk udgør de omkring 30 pct. Men samtidig viser det sig, at netop de dygtige piger og drenge fra forholdsvis ressourcestærke hjem har markant højere sandsynlighed for at få en ungdomsuddannelse end de øvrige unge i restgruppen.

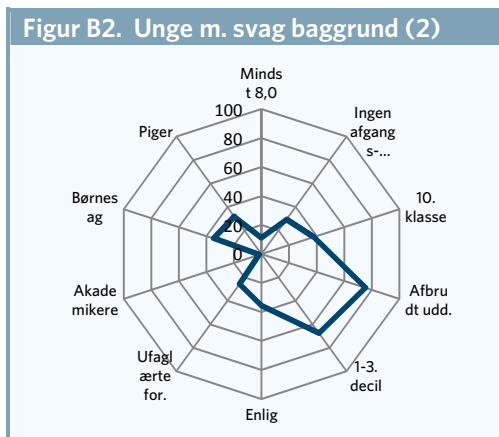
Referencer

- "Visualizing non-hierarchical and hierarchical cluster analyses with clustergrams" af Matthias Schonlau, professor på University of Waterloo, RAND
- Danmarks Statistik, herunder bl.a. oplysninger fra elevregisteret og kriminalregistret. Desuden har DST lavet en særkørsel for AE, hvor afstanden fra de unges bopæl til nærmeste uddannelsesinstitution er beregnet.

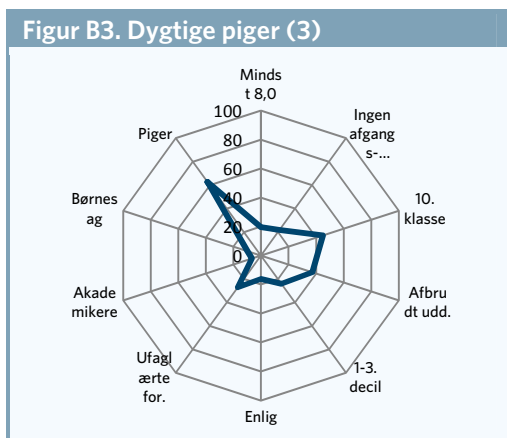
Bilag 1. Supplerende beskrivelse af på klynger

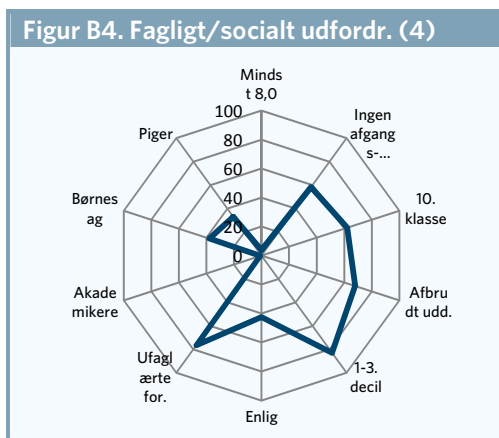
Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

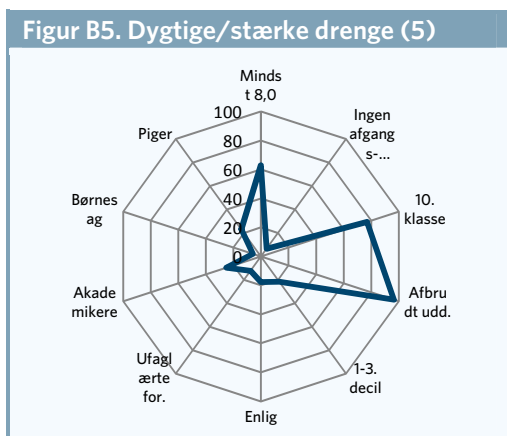
Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

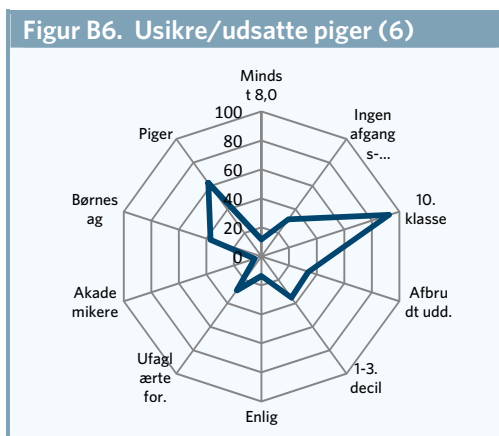
Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

Kilde: AE pba. af Danmark Statistiks registerdata (2012).

Bilag 2. Frafaldet grundlægges allerede i indskolingen

Af rapporten "Frafald i uddannelse for 16-20 åringer i Norden, Nordisk ministerråd 2010," fremgår det, at hovedårsagen til, at unge falder fra på ungdomsuddannelserne, er svage præstationer i starten af skoleforløbet, det vil sige, allerede i indskolingen. Samt ikke mindst manglende sociale færdigheder og et svagt engagement i skolen. Den proces, der ender med, at den unge gennemfører eller ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, starter således tidligt.

At de svage faglige præstationer op gennem grundskolen får store konsekvenser bekræftes i dette kapitel, der viser, at karakterer i folkeskolen har stor indflydelse på, om de unge får en ungdomsuddannelse. Gode karakterer i dansk og matematik i 9. klasse rangerer således som nogle af de mest markante styrkefaktorer. Mens svage faglige præstationer rangerer som nogle af de væsentligste risikofaktorer.

Den nordiske rapportes vægtning af de tidlige skoleårs betydning understøtter den aktuelle uddannelsespolitiske holdning i Danmark. Med den nye folkeskolereform ønsker man netop at styrke den tidlige indlæring hos alle børn.

Den sociale arvs betydning i uddannelsessystemet

Med hensyn til den manglende faglighed, udtrykt i lave karakterer, er det ikke nyt, at den sociale arv helt konkret slår igennem på dette område. Kristian Karlson (SFI's årsberetning 2012) udtaler, at det er skolen, der giver karakterer og dermed er med til at definere, hvad evner er. AE og andre har i længere tid dokumenteret, at børn fra hjem uden uddannede forældre får lavere karakterer end børn fra hjem, hvor forældrene har en uddannelse. Da den sociale arv i disse år fortsat slår stærkt igennem i uddannelsessystemet, selv om man skolepolitisk har ytret ønske om at minimere dens betydning, er det centralt at finde frem til det - eller de - svar, der kan være udgangspunkt for nogle løsningsmodeller. Formålet med folkeskolen må netop være, at børn undervises, så de alle får mulighed for at optimere deres potentiale og komme ud med tilstrækkeligt faglige kvalifikationer til at få en ungdomsuddannelse. Målet må være, at skolen i sin undervisning kan kompensere de børn, der har en svag uddannelsesmæssig baggrund.

Sammenhæng mellem karakterer og skoleudgifter

Spørgsmålet er selvfølgelig så, hvilke faktorer der påvirker elevernes mulighed for at tilegne sig de nødvendige kompetencer. En undersøgelse, KORA (2013) har foretaget, viser en sammenhæng mellem kommunernes udgifter pr. folkeskoleelev og elevernes afgangskarakterer. Også her konkluderes det, at en tidlig indsats er vigtig. Det er forståeligt nok, da det er i de tidlige skoleår, grundlaget for indlæring skal etableres. Hvis børnene ikke lærer at læse i de første skoleklasser, mister de forudsætningen for at kunne følge med, når de senere skal konsumere tekster i læsefag og fremmedsprogsundervisning.

At høre til i skolen

Den nordiske undersøgelse peger desuden på, at manglende social og faglig identifikation i forhold til skolen er en af de centrale forklaringer på frafald på ungdomsuddannelsen. Det ser ud til at have stor betydning, hvilken værdi uddannelse tillægges i barndomshjemmet. Hvis far og mor ikke rigtigt synes, det der foregår i skolen er vigtigt, eller hvis barnet ikke støttes i sin indlæring hjemme, får det store konsekvenser for barnets videre færd i uddannelsessystemet. Følelsen af at høre til i skolen er vigtig, hvis barnet og den unge skal kunne drage nytte af undervisningen. I den registerbaserede kortlægning, som AE har foretaget, har det ikke været muligt at supplere med oplysninger om forældres holdning til uddannelse eksplicit. Forældres og søskendes uddannelsesniveau og retning som er medtaget, kan dog tænkes at opfange en del af denne vigtige information.

I SFI's årsberetning 2012 udtaler ph.d.-studerende Kristian Karlson (SFI's årsberetning 2012), at uddannelsesforventninger hænger sammen med forældres uddannelsesniveau. Børn med højtuddannede forældre har højere forventninger og et større incitament til at tage en høj uddannelse bl.a. for at sikre, at de får mindst samme sociale status som forældrene. Mens børn med forældre uden eller med lav uddannelse ikke har så høje forventninger til, hvilket uddannelsesniveau de kan opnå. I denne analyse bekræftes sammenhængen mellem forældres uddannelsesniveau og den unges odds for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Uddannelsens brugsværdi

Med hensyn til elevernes engagement viser en pilotundersøgelse på Niels Brock, hhx, fra maj 2013, tendenser til, at bevidstheden om, hvad man konkret vil bruge sin uddannelse til, kan kompensere for risikofaktorer som forældre uden uddannelse. Nogle unge med forældre uden uddannelse, men med et specifikt formuleret karrieremål, klarer sig godt med høje karakterer og lav fraværsprocent. Mens en manglende fokus på, hvad man vil efter skolen, endog synes at kunne minimere de styrkefaktorer, den unge har med sig. Blandt de, der falder fra i det aktuelle uddannelsesforløb, ses unge, der har en stærk hjemmebaggrund i form af forældre med videregående uddannelse, men som ikke ved, hvad de vil bruge deres eksamen til. Dette peger på sammenhængen mellem vejledningen og chancerne for at fuldføre en ungdomsuddannelse. Desværre foreligger der ikke registerbaserede data på, hvor meget de unge har brugt vejledningen i grundskolen, eller om de er tilfredse med en den vejledning, de har fået.

Et manglende engagement og en manglende bevidsthed om uddannelsens brugsværdi kunne være en af forklaringerne på, at så mange ressourcestærke unge, 28,8 pct., iflg. denne analyse, står uden en ungdomsuddannelse som 25-årige.

Hvem bor i restgruppen?

Københavns Kommune har foretaget en undersøgelse af gruppen af unge mellem 15-30 år, der står uden uddannelse og arbejde (Alle unge vil gerne have et godt liv, juni 2013) Her har man identificeret 3 målgrupper, som er særligt udsatte.

De sene startere, som er de 15-17 årige, som ikke er kommet i gang med noget efter grundskolen. Det er en gruppe, som både har faglige og personlige udfordringer. Og som ikke kan finde sig til rette i uddannelsessystemet, selvom de i vid udstrækning ønsker en uddannelse.

De unge på standby, som er de 18-30-årige, som ikke er kommet videre end grundskolen, og som ikke er i arbejde. I denne gruppe er der lidt flere mænd og lidt flere indvandrere og efterkommere end gennemsnittet. En stor del har været på kontanthjælp, førtidspension eller dagpenge. Nogle har været i gang med en uddannelse. Alt i alt er det en forholdsvis ressourcervag gruppe.

De ufokuserede studenter er de 22-30-årige, som har en gymnasial uddannelse, men som ikke har uddannet sig yderligere og som ikke er i arbejde.

Et af de store problemer i dagens Danmark er, at drengene synes at sakke bagud i uddannelsessystemet. AE har tidligere udarbejdet en analyse om problemet (Piger bryder den sociale arv, drengene gør det modsatte, 2011). At mønsteret fortsætter viser denne analyse, hvor forskellen er størst mellem etniske piger, hvor 80,5 pct. gennemfører en ungdomsuddannelse, og drenge med udenlandsk baggrund, hvor kun 56,4 pct. får en ungdomsuddannelse.

Drengakademi giver nyt håb

De mange drenge uden uddannelse er en stor udfordring for dem selv og for samfundet. Løkkefonden har med "Dreng Akademi" taget initiativ til at give nogle af de drenge, der ikke fungerer optimalt i folkeskolen, en ny chance for at få indhentet det forsømte og blive bedre rustede til vores uddannelsessystem. I korte forløb undervises drengene på en måde, der motiverer dem til at udnytte deres faglige og personlige kompetencer bedre, end de plejer i det traditionelle skolesystem. Resultaterne er opløftende. På ganske kort tid kan det lykkes drengene at forbedre deres kompetencer i dansk og regning med 42 pct.point i grammatik, 25 pct.point i læsning, 31 pct.point i færdighedsregning og 53 pct.point i brøker. Med hensyn til personlige og sociale kompetencer siger 74 pct. af drengene, at de er blevet bedre til at forfølge mål, 70 pct. tænker mere positivt om fremtiden, og 78 pct. oplever, at de har fået større selvtillid (Drengakademiet 2012, Løkkefonden).

Så løbet er altså ikke kørt, blot fordi den unge kan se tilbage på et mangelfuldt udbytte af sit folkeskoleforløb. Med en målrettet indsats kan der godt rettes op på de manglende kvalifikationer, sådan at flere kan blive fagligt og personligt rustede til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Familiens indkomst

I en undersøgelse af udviklingen i social mobilitet i Europa og Nordamerika konkluderes der, at familiens indkomst har en afgørende betydning for børnenes senere uddannelsesniveau. (Intergenerational Mobility in Europe and North America). I vores analyse er forældres indkomstniveau også medtaget som en faktor, der har indflydelse på, om den unge kommer i restgruppen eller ikke. Sammenhængen mellem forældres økonomiske forhold og den unges mulighed for at lykkes i uddannelsessystemet bekræftes dermed endnu en gang.

Litteraturliste:

- "Frafald i utdanning for 16-20 åringer i Norden", TemaNord 2010:517, Nordisk Ministerråd, København 2010
- "Benchmarking- og effektivitetsanalyse på folkeskoleområdet", KORA Maj 2013
- "Drenges akademiet 2012", Løkkefonden
- "Intergenerational Mobility in Europe and North America", Centre for Economic Performance, April 2005
- "Et aktuelt billede af en l.års hhx-klasse på Niels Brock", Inger Helle-Nielsen maj 2013
- "Årsberetning 2012", SFI

TEMA 3 – OPKVALIFICERING PÅ ALLE NIVEAUER GIVER GEVINSTER

KAPITEL 7

Erhvervsuddannelse til unge uden uddannelse betaler sig

KAPITEL 8

Det dobbelte uddannelsesløft er en god forretning

7 KAPITEL

Erhvervsuddannelse til unge uden uddannelse betaler sig

Dette kapitel viser, at uddannelse i dén grad betaler sig – både for den enkelte og for samfundet. Der er store gevinster forbundet med at uddanne de unge, der i dag i ikke har fået en ungdomsuddannelse. Selv hvis det skulle blive markant dyrere at give en faglært uddannelse til de unge, der i dag står uden en uddannelse, er der stadig milliongevinster at hente for samfundet.

Under den økonomiske krise er ledigheden især steget for personer uden en erhvervskompetencegivende uddannelse, og de seneste fremskrivninger fra AE viser, at det danske arbejdsmarked kommer til at mangle over 30.000 faglærte og mere end 100.000 med en videregående uddannelse i 2020. Samtidig vil der være overskud af personer, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, hvilket vil betyde, at det bliver sværere at klare sig uden en erhvervskompetencegivende uddannelse.

ⓘ I 2020 er der risiko for, at vi kommer til at mangle 30.000 personer med en faglært uddannelse

Blandt økonomer har der været diskussion om gevinsten af at uddanne den uddannelsesmæssige 'restgruppe' af unge, der i dag står uden en uddannelse. Hovedargumentet, for, at der skulle være en gevinst, er, at manglende uddannelse ofte er forbundet med markant højere ledighed, sygdom eller på anden måde en tilværelse uden for arbejdsmarkedet. Det at give en uddannelse til unge, der ikke har en uddannelse, er med til at give dem bedre arbejdsmarkedstilknøytning, hvilket betyder højere indkomst og skatter samt lavere udgifter til overførsler fra det offentlige.

ⓘ Uddannelse giver en bedre arbejdsmarkedstilknøytning

Argumenterne for det modsatte; at der ikke skulle være en gevinst ved at uddanne restgruppen, har modsat været, at de personer, der i dag står uden uddannelse, er mindre studieegne og vil få mindre ud af at tage en uddannelse end dem, der har gennemført.

I dette kapitel bliver det undersøgt, hvad gevinsterne er af at uddanne de unge, der i dag står uden uddannelse. Konklusionen er, at uddannelse af restgruppen i dén grad betaler sig – både for den enkelte og for samfundet

Gevinsten af at give unge uden uddannelse en faglært uddannelse

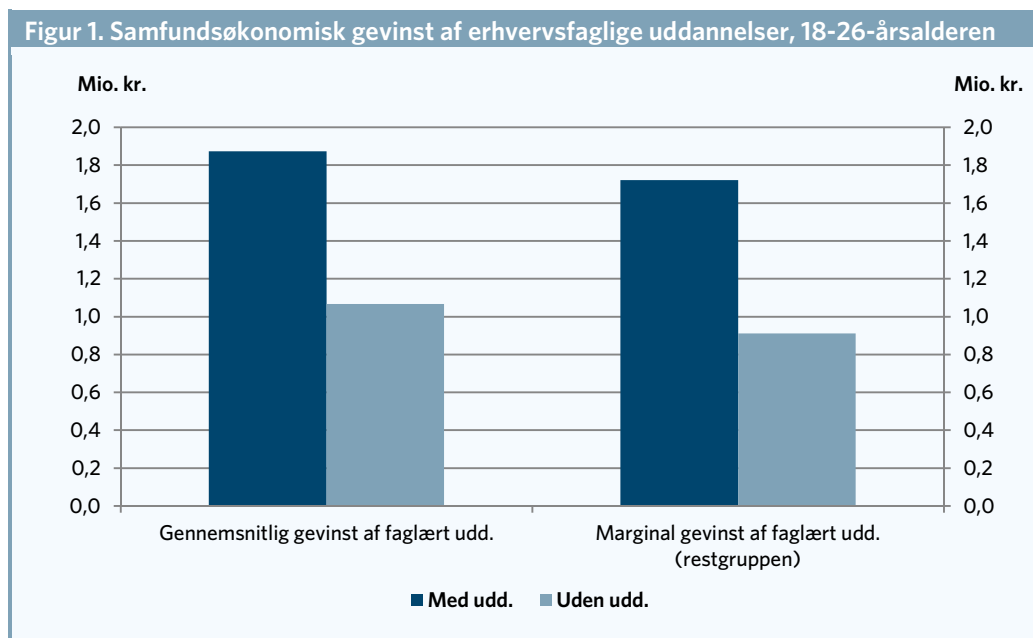
AE har igennem en årrække dokumenteret, at der er milliongevinster forbundet med at tage en erhvervskompetencegivende uddannelse. Spørgsmålet er imidlertid, om den gevinst, der gør sig gældende for dem, der i dag får en uddannelse, også gælder for dem, der ikke får en uddannelse.

Sådanne beregninger bygger på et såkaldt kontrafaktisk udfald, dvs. man vil forudsige, hvordan de unge, der i dag ikke har en uddannelse, *ville* have klaret sig, *hvis* de fik en uddannelse målt på indkomst og beskæftigelse.

De unge, der ikke har en uddannelse, har ofte et svagere udgangspunkt for at få en uddannelse end andre unge. De har f.eks. svagere hjemmebaggrund og dårligere resultater fra grundskolen.¹ I beregningerne er der taget højde for både de unges sociale baggrund og faglige udgangspunkt. I boks 1 er det gennemgået, hvordan gevinsten af en faglært uddannelse er beregnet.

Af figur 1 fremgår den samfundsøkonomiske gevinst af at tage en erhvervsuddannelse for både de 18-26-årige, der i dag *har* en uddannelse, og dem, der *ikke* har – samt kontrolgrupper for begge grupper. Gevinsten er beregnet ved at trække uddannelsesomkostninger fra bruttoindkomsten hos både faktiske og kontrafaktiske grupper frem til 26-årsalderen. *Den gennemsnitlige gevinst* er samfundsgevinsten af de unge, der i dag *får* en faglært uddannelse, mens den *marginale gevinst* er den gevinst, der havde været, *hvis* de uddannede unge havde fået en faglært uddannelse.

⊙
Der er milliongevinster forbundet med at tage en erhvervskompetencegivende uddannelse

Anm.: Figuren viser værditilvæksten fra 18 til 26-årsalderen for unge med og uden en erhvervsfaglig uddannelse. Der ses den gennemsnitlige gevinst af at give unge en erhvervsuddannelse samt den marginale gevinst, dvs. gevinsten af at give en erhvervsuddannelse til dem, der i dag ikke får en uddannelse. Beregningerne tager højde for baggrundsfaktorer, bl.a. køn, herkomst og grundskolekarakterer. 2013-priser.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata. Estimeret i STATA vha. PSM (Kernel).

¹ I bilagsfigur 1 og 2 ses de unges estimerede sandsynlighed for at få en erhvervsuddannelse fordelt, på om de i dag har en erhvervsuddannelse eller ikke har. Unge uden erhvervsuddannelse har ofte meget lav sandsynlighed for at få en erhvervsuddannelse, når der tages højde for en lang række baggrundsforhold. Medianchancen for at få en erhvervsuddannelse er 26 procent for dem, der ikke har en ungdomsuddannelse i dag, mens den er 62 procent for dem, der faktisk får en erhvervsuddannelse.

Som det fremgår af figur 1, så tjener unge, der i dag får en erhvervsuddannelse, cirka 1,9 mio. kr. frem til 26-årsalderen, når man fratrukker undervisningsudgifterne, mens kontrolpersonerne, dvs. dem der ligner, men som ikke har anden uddannelse end grundskolen, tjener godt 1,1 mio. kr. Dermed er den gennemsnitlige samfundsøkonomiske gevinst af at tage en erhvervsuddannelse, dvs. gevinsten for dem, der fuldfører en erhvervsuddannelse, på omkring 800.000 kr. frem til 26-årsalderen.

⊙
Unge, der i dag får en erhvervsuddannelse, tjener cirka 1,9 mio. kr. frem til 26-årsalderen

En gennemsnitligt ung, der i dag ikke får en uddannelse udover grundskolen, tjener typisk 900.000 kr. frem til 26-års alderen, men hvis de havde fået en uddannelse, ville de have haft en erhvervsindkomst fratrukket uddannelsesomkostninger på 1,7 mio. kr.² Selvom det er mindre end for dem, der har fået en erhvervsuddannelse (de tjente 1,9 mio. kr.), er det stadig væsentligt mere, end hvis de ikke havde fået en uddannelse. Gevinsten af at give en erhvervsuddannelse til unge, der i dag er uden anden uddannelse end grundskolen, er således 1,7 mio. kr. fratrukket 900.000 kr. Altså er gevinsten af at give en erhvervsuddannelse til uuddannede unge på omkring 800.000 kr. Selvom de, der i dag ikke har fået en erhvervsuddannelse, ville have tjent mindre (1,7 mio. kr.) end dem, der fuldfører en uddannelse i dag (1,9 mio. kr.), så er det stadig en god forretning at give den uddannelsesmæssige restgruppe en erhvervsuddannelse, fordi alternativet, altså indtjeningen som ufaglært ung, er lavere for dem, der i dag står uden en ungdomsuddannelse (0,9 mio.kr. kontra 1,1 mio. kr.).

⊙
Unge, der i dag *ikke* får en erhvervsuddannelse, kunne tjene cirka 1,7 mio. kr. frem til 26-årsalderen med en faglært uddannelse

---

Den samfundsøkonomiske gevinst af at uddanne de unge, der i dag ikke får en uddannelse, er nogenlunde lige så stor som gevinsten for dem, der i dag får en erhvervsuddannelse

---

Beregningerne tyder altså på, at den samfundsøkonomiske gevinst af at uddanne de unge, der i dag ikke får en uddannelse, er nogenlunde lige så stor som gevinsten for dem, der i dag får en erhvervsuddannelse. De unge, der får en faglært uddannelse, tjener lidt over 800.000 kr. mere

---

² Kontrolpersonernes indkomst er fundet ud fra *propensity score matching*, se mere i boks 1.

frem til 26-års alderen, end de ellers ville have gjort, hvilket er på niveau med den gevinst, de uuddannede kunne have set frem til.

Det skal dog understreges, at der er usikkerhed forbundet med disse beregninger. Der er kontrolleret for en lang række baggrundsfaktorer, når effekterne af en erhvervsuddannelse beregnes, men der vil alligevel knytte sig en del usikkerhed til afkastet. Afkastet kan både være større og mindre.³

Boks 1. Metode

Beregninger bygger på et såkaldt *kontrafaktisk udfald*, dvs. man vil forudsige, hvordan de unge, der i dag ikke har en uddannelse, ville have klaret sig, hvis de fik en uddannelse målt på indkomst og beskæftigelse.

En metode til at måle, hvor meget de unge, der ikke har en uddannelse, ville få ud af at få en uddannelse er at sammenligne personer, der ligner hinanden ud fra en række baggrundsvariable. Dette kan fx gøres ved hjælp af *propensity score matching*, hvor vi sammenholder beskæftigelse og indkomst for de uuddannede og dem, der får en uddannelse, med personer, der ligner de uuddannede unge mest muligt. Dette gøres ved, at der først estimeres en sandsynlighed for, at alle unge opnår en uddannelse. Dernæst sammenlignes fx indkomst eller beskæftigelse for de, der faktisk får, og de, der ikke får en uddannelse, men som har samme sandsynlighed for at opnå en uddannelse. At have samme sandsynlighed for at få en uddannelse sikrer, at personerne ligner hinanden.

Oftentimes er det sådan, at de unge, der ikke har en uddannelse, har et svagere udgangspunkt for at få en uddannelse end andre unge. Det ses fx ved svagere hjemmebaggrund og dårligere resultater fra grundskolen. I bilagsfigur 1 og 2 ses de unges estimerede sandsynlighed for at få en erhvervsuddannelse fordelt på, om de i dag har en erhvervsuddannelse eller ikke har. Unge uden erhvervsuddannelse har ofte meget lav sandsynlighed for at få en erhvervsuddannelse, når der tages højde for en lang række baggrundsforhold. Medianchancen for at få en erhvervsuddannelse er 26 procent for dem, der ikke har en ungdomsuddannelse i dag, mens den er 62 procent for dem, der faktisk får en erhvervsuddannelse.

Gevinsten af at give en erhvervsfaglig uddannelse til unge med en uddannelse på grundskoleniveau er estimeret ved hjælp af propensity score matching. Effekterne beregnes på indkomst og beskæftigelse på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata for befolkningen pr. 1. januar 2012. Indkomst og beskæftigelse vedr. 2011. Effekterne af at give en erhvervsfaglig uddannelse er estimeret i STATA ud fra en lang række variable (køn, herkomst, karakterer fra 9. klasse-afgangsprøver i dansk og matematik, dummy for at have gået i 10. klasse, mors og fars uddannelsesniveau som 8-årig, fødested, mors og fars arbejdsmarkedstilknytning som 8-årig, boligforhold som 8-årig, familietype som 8-årig.). Der er lavet én matching pr. aldersgruppe for hhv. uuddannede med en erhvervsfaglig uddannelse og dem, der er i gang.

I estimationerne har det været prioriteret at gøre brug af karakteroplysninger fra folkeskolen. Derfor er beregningerne foretaget i to trin. Først er den marginale og gennemsnitlige gevinst af en erhvervsuddannelse estimeret for de 18 til 26-årige med brug af en række baggrundsoplysninger inkl. karakteroplysninger. Da der kun findes oplysninger om grundskoleskolekarakterer for de 18-26-årige, er det ikke muligt at estimere livsgevinster, når man gør brug af karakteroplysninger. AE har tidligere beregnet den gennemsnitlige uddannelsesgevinst over livet⁴, og ved at se på forholdet mellem den gennemsnitlige gevinst for de unge⁵ med og uden karakteroplysninger kan livsgevinsten beregnes.

I beregningerne er brugt samme model, som AE tidligere har anvendt. I 2012 var den gennemsnitlige fuldførelsesalder for unge, der fuldførte en erhvervsuddannelse, 20,8 år.⁶ I modelberegningerne er det derfor forudsat, at de unge er under uddannelse fra 18 og frem til 21 årsalderen, og dernæst er færdiguddannet.⁷

³ Sammenligninger af kontrol- og deltagergrupperne har vist pæn overensstemmelse på de forskellige baggrundsparemetre, og samtidig er de gennemsnitlige effekter (ATU og ATT) meget signifikante.

⁴ Se kapitel 6 i "Danmark i en krisetid - velstand kræver uddannelse" fra 12. maj 2013, der kan ses på www.ae.dk

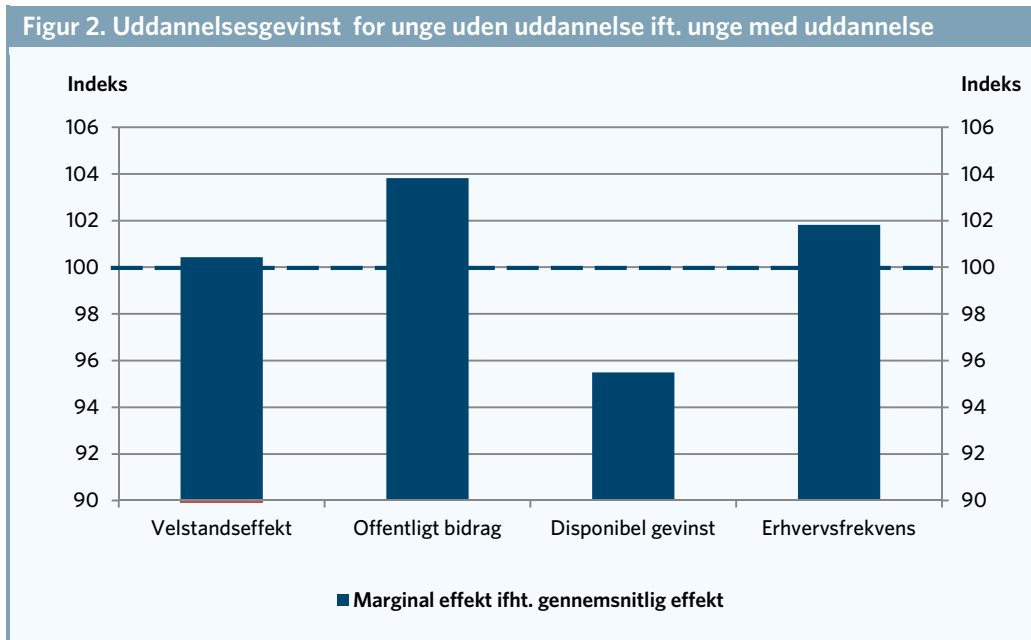
⁵ Konkret er livsgevinsterne beregnet ved at bruge forholdet mellem de tidligere udførte beregninger for 24-26-årige (uden karakteroplysninger) og de nye beregninger for 24-26-årige, hvor karakteroplysninger indgår. For at finde livsgevinsten for dem, der i dag ikke får en uddannelse, er livsgevinsten med karakteroplysninger for dem, der får uddannelsen, skaleret med forskellen mellem gevinsten af at have en uddannelse og ved at få en uddannelse for de 24-26-årige.

⁶ Gennemsnitlig fuldførelsesalder for unge under 26 år i 2012, dvs. 1. oktober 2011 til 30. september 2011, for personer der fuldfører en erhvervsuddannelse.

⁷ For aldersgrupperne under uddannelse er brugt den gennemsnitlige indkomst for hhv. deltagerne og kontrolpersonerne, dvs. der er beregnet vægtet gennemsnit for 18-21-årige.

Figur 2 viser, at uanset hvordan man beregner gevinsten af at give de unge, der ikke har anden uddannelse end grundskolen, en faglært uddannelse, så ligger gevinsten på niveau med gevinsten for dem, der i dag *har* fået en faglært uddannelse, når man ser over livet. Afvigelsen ligger på maksimalt +/- 5 procentpoint.

⊙
Gevinsten af at give de uddannede unge en erhvervsuddannelse er på niveau med gevinsten for dem, der i dag *har* fået en faglært uddannelse

Anm.: Figuren viser forholdet mellem gevinsten for de uddannede (restgruppen) og de, der har fået en faglært uddannelse. Et indeks på 100 betyder, at gevinsterne er lige store, mens et indeks < 100 betyder, at gevinsten af at uddanne restgruppe er mindre end gevinsten for dem, der i dag fuldfører og omvendt.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata. Estimeret i STATA vha. PSM (Kernel).

Mens den samfundsøkonomiske gevinst (velstandsgevinsten) for den uddannelsesmæssige restgruppe er på højde med gevinsten for dem, der får en faglært uddannelse i dag, så er gevinsten på de offentlige finanser og beskæftigelsesfrekvensen en smule større for de uddannede. Der er altså en større gevinst af at give ufaglærte unge en faglært uddannelse - set i forhold til, hvad man får ud af dem, der i dag fuldfører. Den disponible gevinst er omvendt lidt mindre for de uddannede unge.

Der skabes i gennemsnit vækst og velstand i samfundet over et livsforløb for næsten 4 mio. kr., hver gang der gives en faglært uddannelse til de unge, der i dag ikke får en uddannelse

Tabel 1 viser gevinsterne i absolutte tal. Igen henviser *den gennemsnitlige gevinst* til samfundsgevinsten af de unge, der i dag *får* en faglært uddannelse, mens den *marginale gevinst* er den gevinst, der kunne virkeliggøres, *hvis* de uddannede unge havde fået en faglært uddannelse.

Tabel 1. Livsgevinster af at give unge en erhvervsfaglig uddannelse, 18-80 år		
	Gennemsnitlig gevinst	Marginal gevinst
Velstandseffekt, mio. kr.	3,8	3,9
Offentligt bidrag, mio. kr.	2,4	2,5
Disponibel gevinst, mio. kr.	1,6	1,6
Fuldtidsbeskæftigelse, antal år	8,7	8,9

Anm: Tabellen viser livsgevinsterne af at give en erhvervsfaglig uddannelse. Der ses både på den gennemsnitlige gevinst, dvs. gevinsten for dem, der fuldfører en erhvervsuddannelse i dag, og den marginale gevinst, dvs. gevinsten af at give en erhvervsuddannelse til dem, der i dag får en erhvervsuddannelse. 2013-priser. "Velstandseffekt" er gevinsten målt på erhvervsindkomst fratrukket gennemsnitlig uddannelsesomkostning. "Offentligt bidrag" er gevinsten målt som større skatteindtægter og lavere overførsler fratrukket gennemsnitlig uddannelsesomkostninger. "Disponibel indkomst" er gevinsten for den enkelte målt som indkomst efter skat (inkl. kapitalindkomst og overførsler). Livsgevinsterne er beregnet ved at skalere livsgevinsterne (uden karakteroplysninger) med gevinsten i 24-26-årsalderen hhv. med og uden karakterer.
Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata. Estimeret i STATA vha. PSM (Kernel).

Som det ses, skabes der i gennemsnit vækst og velstand i samfundet over et livsforløb for næsten 4 mio. kr., hver gang der gives en faglært uddannelse til de unge, der i dag ikke får en uddannelse udover grundskolen. De offentlige finanser forbedres med 2,5 mio. kr. i gennemsnit⁸, og derudover kan den enkelte unge se frem til en gevinst efter skat på 1,6 mio. kr., hvilket svarer til mere end 25.000 kr. årligt gennem livet. Målt på beskæftigelsen kan unge, der i dag ikke får en uddannelse, se frem til at vinde cirka ni fuldtidsår på arbejdsmarkedet, hvis de får en erhvervsuddannelse.

Ⓢ Der skabes vækst og velstand over et livsforløb for næsten 4 mio. kr., hver gang der gives en faglært uddannelse til de unge, der i dag ikke får en uddannelse

Særligt store gevinster af at uddanne de unge med de dårligste odds

Ud fra den estimerede sandsynlighed for at fuldføre en erhvervsuddannelse er det muligt at beregne gevinsten af at uddanne de unge, der har de dårligste chancer for at fuldføre.⁹

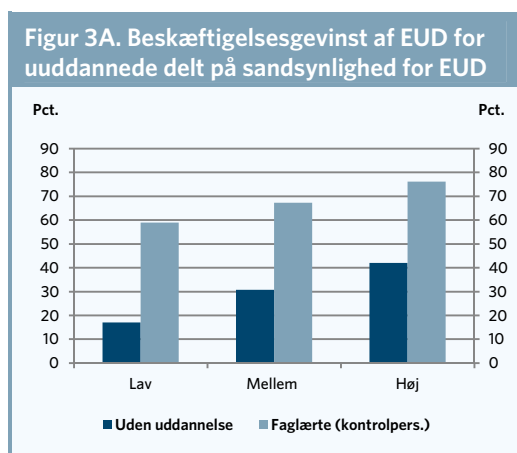
De unge, der har de laveste chancer for at opnå en faglig uddannelse, opnår de største gevinster ved en faglig uddannelse

I figur 3A og 3B er de 26-årige delt op i tre lige store grupper efter deres chancer for at fuldføre en erhvervsuddannelse. Figur 3A viser beskæftigelsesfrekvensen for de unge, der ikke har anden

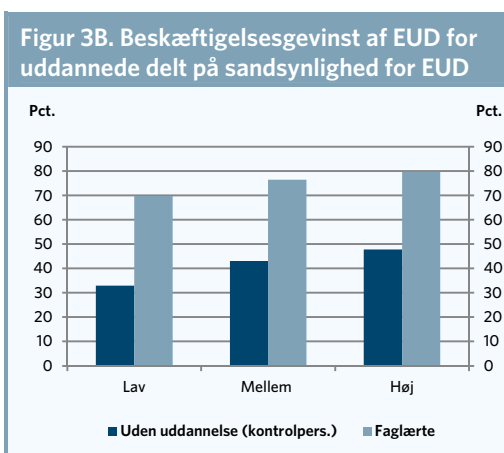
⁸ Der tages ikke højde for den del af effekten, der igennem højere produktivitet vil slå ud i højere løn til offentligt ansatte.

⁹ I litteraturen går denne type af effektmåling under "heterogene treatment-effekter" eller "strata matching". Man kan ud fra forskellige parametre undersøge, om effekten er konstant over forskellige undergrupper.

uddannelse end grundskolen, og så deres kontrolpersoner med en erhvervsuddannelse, opdelt efter chancerne for at fuldføre. De unge, der har de dårligste chancer for at fuldføre en erhvervsuddannelse, vil typisk opnå lavere beskæftigelse (cirka 60 procent) end unge, der har bedre chancer for at få en faglig uddannelse (70-80 procent). Derimod er *forskellen* i beskæftigelsesgraden af at have eller ikke have en erhvervsuddannelse størst for de unge, der har dårligst chancer. Det ses ved, at forskellen mellem søjlerne er størst for de unge, der har lav sandsynlighed for at fuldføre en faglig uddannelse.

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens i løbet af året opgjort via ATP-indbetalingen for 26-årige for dem, der kun har grundskolen, og kontrolgruppen med en erhvervsfaglig uddannelse. De unge er delt op i tre lige store grupper efter stigende sandsynlighed for at have fuldført en erhvervsuddannelse.
Kilde: AE pba. egne estimationer vha. PSM og DST registerdata (2012).

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens i løbet af året opgjort via ATP-indbetalingen for 26-årige med en erhvervsfaglig uddannelse, og kontrolgruppen, der ikke har anden uddannelse end grundskolen. De unge er delt op i tre lige store grupper efter stigende sandsynlighed for at have fuldført en erhvervsuddannelse.
Kilde: AE pba. egne estimationer vha. PSM og DST registerdata (2012).

Figur 3B viser tilsvarende beskæftigelsesgevinsten for de unge, der i dag får en erhvervsfaglig uddannelse. Her ses samme tendens, nemlig at dem, der har de laveste chancer for at opnå en faglig uddannelse, opnår de største gevinster.

① De unge, der har de laveste chancer for at opnå en faglig uddannelse, opnår de største gevinster

I tabel 2 er uddannelsesgevinsten fra 18 til 26-årsalderen gjort op efter, hvor stor chance de unge har for at gennemføre en erhvervsuddannelse. Når det gælder velstandseffekten af at få en faglig uddannelse, er gevinsten størst for de unge, der har de dårligste chancer for at få en erhvervsuddannelse. Det samme gælder, når man ser på den gennemsnitlige beskæftigelse gennem ungdommen. Velstandseffekten for de unge med lavest sandsynlighed for at få en erhvervsuddannelse svarer til, at samfundets velstand forøges med 823.000 kr. eller 172 procent fra 18 til 26 år. Så selv om statens undervisningsomkostninger er trukket fra i beregningen, er der stadig tale om, at velstandsgevinsten mere end fordobles.

Tabel 2. Gevinst af en erhvervsuddannelse delt på chancerne for at gennemføre, 18-26 år

	Velstandsgevinst		Disponibel gevinst		Gennemsnit forbedring af beskæftigelsesfrekvens	
	Kr.	Pct.	Kr.	Pct.	Pct.-point	Pct.
Lav sandsynlighed	823.000	171,9	364.000	41,6	35,7	166,1
Mellem sandsynlighed	735.000	99,5	345.000	36,6	32,6	100,6
Høj sandsynlighed	734.000	73,7	377.000	37,5	33,3	79,7
Alle	810.000	88,7	380.000	36,0	34,2	93,2

Anm: 18-26-årige. Tabellen viser den gennemsnitlige gevinst opdelt på sandsynligheden for at opnå en erhvervsuddannelse. På velstandsgevinsten og den disponible gevinst er gevinsten målt som summen af indkomst, mens gevinsten på beskæftigelsen er målt som ændring i gennemsnit beskæftigelsesfrekvens målt ud fra ATP-indbetalingen i året. Gennemsnitlige undervisningsudgifter er brugt. Kilde: AE pba. egne estimationer vha. PSM og DST registerdata (2012).

Målt på den disponible indkomst er der større gevinst af at uddanne de unge, der har bedst chancer for at fuldføre, når man ser på størrelserne i kroner og ører. Men ser man på indkomstfremgangen, så vinder unge med lav sandsynlighed for at få en faglært uddannelse mest.

Selv en dyrere pris for uddannelsen betaler sig

I beregningerne er det indtil videre antaget, at undervisningsudgifterne ved at give en erhvervsuddannelse til en af de unge i den uddannelsesmæssige restgruppe er den samme som den gennemsnitlige uddannelsesomkostning. Et af argumenterne i debatten om opkvalificering af unge uden uddannelse er, at det er væsentligt mere samfundsbeholdeligt at uddanne unge i restgruppen, fordi de er mindre uddannelsesparate.

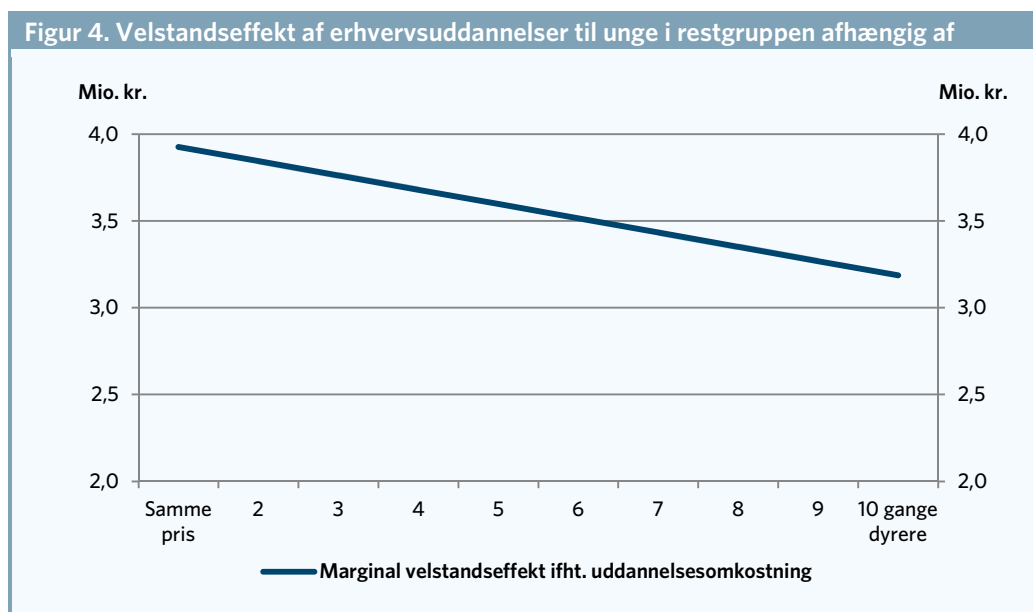
Selvom det skulle koste op til 10 gange mere at give en erhvervsuddannelse til en ung uden uddannelse, så er der stadig gevinster i millionklassen

Figur 4 viser imidlertid, at selvom det skulle koste op til 10 gange mere at give en erhvervsuddannelse til en ung i restgruppen, så er der stadig en samfundsmæssig gevinst i millionklassen over et livsforløb.¹⁰ Af figur 4 ses sammenhængen mellem uddannelsesprisen og

⊙ Koster det op til 10 gange mere at give en uddannelse til en ung i restgruppen, så er der stadig gevinster

¹⁰ Den gennemsnitlige statslige undervisningsudgift for en erhvervsuddannelse er beregnet til cirka 80.000 kr. Beregningerne tager højde for, at eleverne i deres uddannelse typisk er i praktik i en virksomhed 2/3 af tiden. Den gennemsnitlige takst er beregnet som vægtet gennemsnit ud fra taksten for en årselev på tekniske og merkantile grundforløb og takster for sundhed/pædagogik samt jord til bord.

den marginale velstandsgævinst, de uddannede unge ville bidrage med, såfremt de fik en uddannelse.

Anm.: Figuren viser det samfundsøkonomiske afkast af at give en erhvervsuddannelse til en ung fra restgruppen, når der er taget højde for baggrundsfaktorer. Her ses gævinsten som funktion af uddannelsesomkostningen. "Samme pris" viser, at det koster det samme at uddanne en ung fra restgruppen som en gennemsnitlig ung, nemlig cirka 80.000 kr. Prisen bygger på beregninger ud fra taxametre i FFL13 og antagelse om skole i 30 pct. af uddannelsestiden og praktik i en virksomhed i 70 pct. af tiden.
Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata. Estimeret i STATA vha. PSM (Kernel).

Store gævinster for alle landsdele, hvis unge fik et uddannelsesløft

Samlet set vil der være store gævinster forbundet med at give uddannede unge en uddannelse. Både i de landsdele, hvor uddannelsesniveaulet er lavt, og de steder, hvor der i forvejen er mange, som får en uddannelse, er der store gævinster at hente.

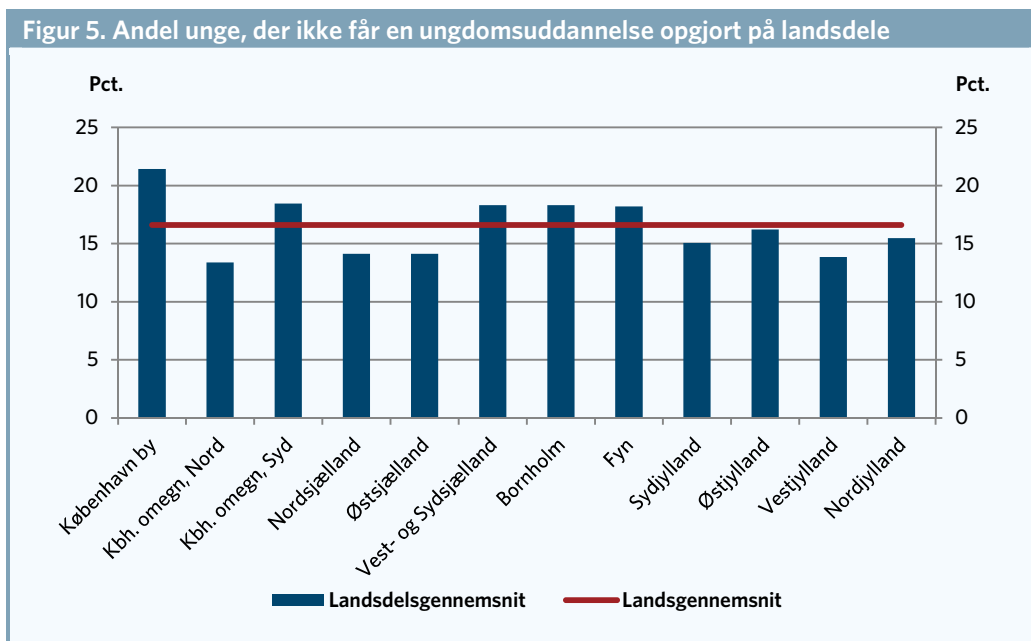
Hvis det kan lykkes at løfte uddannelsesandelen med 2 procentpoint, vil det give store gævinster

I dag er der store kommunale forskelle på, hvor mange unge der får en uddannelse. I Nordsjælland og Vestjylland, hvor flest unge får en uddannelse udover folkeskolen, er det omkring 9 ud af 10. Omvendt er det kun 3 ud af 4, der får en ungdomsuddannelse i Københavns

① Der er store kommunale forskelle på, hvor mange unge der får en uddannelse

Kommune og en række andre sjællandske kommuner. Figur 5 viser andelen af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse opgjort på landsdele.

Anm.: I hver landsdel er andelen af unge uden ungdomsuddannelse 10 år efter 9. kl. beregnet ved at vægte de kommunale profiltal med antallet af 16-årige i kommunen i 2011. Københavns omegn er opdelt i hhv. Nord og Syd, hvoraf Syd er Vallensbæk, Glostrup, Rødovre, Hvidovre, Brøndby, Høje-Taastrup, Albertslund og Ishøj. Nord er Gentofte, Lyngby-Taarbæk, Gladsaxe, Ballerup og Herlev. Kilde: AE-beregninger pba. af tal fra UVM, kommunale profiltal 2011 (andel unge med en ungdomsuddannelse 10 år efter 9. klasse) samt befolkningstal i kommuner og landsdele for 16-årige i 2011.

Det fremgår af figur 5, at nogle landsdele halter bagefter i forhold til landsgennemsnittet. I København by er andelen 21 procent, der ikke får en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, mens det er godt 19 procent i det sydlige af Københavns omegn¹¹. Også på Vest- og Sydsjælland, Bornholm og Fyn er der forholdsvis mange unge, der ikke får en ungdomsuddannelse.

Hvis det kan lykkes at løfte uddannelsesandelen med eksempelvis 2 procentpoint, vil der skabes velstand i millionklassen rundt omkring i landet. Tabel 2 viser dels den øgede værdiskabelse og dels den effekt på de offentlige finanser, man ville få, hvis man over en 10-årig periode kunne øge andelen af en ungdomsårgang, der fik en ungdomsuddannelse med 2 procentpoint gennem de erhvervsfaglige uddannelser.

Som det ses, kunne velstanden øges med 105 mio. kr. i København. Et løft i Vest- og Sydsjælland ville give en øget værdiskabelse på 155 mio. kr. Et landsdækkende løft i andelen af unge, der får en ungdomsuddannelse på 2 procentpoint over 10 år, ville samlet set forøge værdiskabelsen med knap 1,4 mia. kr.¹²

⓪ Hvis uddannelsesandelen kan løftes med 2 pct.point, vil det skabe store gevinster

⓪ Et uddannelsesløft på 2 pct. point vil forøge værdiskabelsen med 1,4 mia. kr.

¹¹ Dækker kommunerne: Vallensbæk, Glostrup, Rødovre, Hvidovre, Brøndby, Høje-Taastrup, Albertslund og Ishøj.

¹² Beregningen er udført ved at finde den gennemsnitlige årlige gevinst over de unges liv, og dernæst tillægge den del af væksten, der sker via kapitalen. Det er således den samlede værdiskabelse i samfundet, der er angivet ud fra en antagelse om en lønkvote på 2/3 og kapitalkvote på 1/3.

De offentlige finanser vil ligeledes have god gavn af et øget uddannelsesniveau blandt unge gennem større skatteindtægter og færre udgifter til overførsler. At forbedre uddannelsesniveauet på Bornholm over en 10-årig periode ved at give 2 procentpoint flere af en årgang en erhvervsuddannelse forbedrer de offentlige finanser med 5 mio. kr., mens gevinsten ved at forbedre uddannelsesniveauet i København er på cirka 45 mio. kr. For landet som helhed vil et landsdækkende løft af en årgangs uddannelsesniveau med 2 procentpoint flere erhvervsuddannede forbedre de offentlige finanser med 600 mio. kr. over en 10-årig periode.

⊙
Et løft af en årgangs uddannelsesniveau med 2 pct.point vil forbedre de offentlige finanser med 600 mio. kr. over en 10-årig periode

Tabel 3. Regionale gevinster af et faglært løft til ufaglærte unge, samlet 10-årig gevinst

	Andel unge uden ungdomsuddannelse, 2011-niveau	Andel unge uden ungdomsuddannelse efter forbedring på 2 procentpoint	Samlet gevinst af at løfte uddannelsesniveauet med 2 procentpoint pr. årgang i 10 år	
			Øget værdiskabelse (incl. kapital)	Offentlige finanser
	Pct.	Pct.	Mio. kr.	Mio. kr.
København by	21,4	19,4	105	45
Kbh. omegn, Nord	13,4	11,4	70	30
Kbh. omegn, Syd	18,5	16,5	65	25
Nordsjælland	14,1	12,1	125	55
Østsjælland	14,1	12,1	65	30
Vest- og Sydsjælland	18,3	16,3	155	65
Bornholm	18,3	16,3	10	5
Fyn	18,2	16,2	125	55
Syddjælland	15,1	13,1	195	85
Østjylland	16,2	14,2	205	90
Vestjylland	13,9	11,9	120	50
Nordjylland	15,5	13,5	150	65
Hele landet	16,6	14,6	1.390	595

Anm: Tabellen viser en beregning af den ekstra værdiskabelse, der vil være på velstanden, og hvor meget der vil kunne spares i offentlige finanser, når man løfter uddannelsesniveau 2 procentpoint ved at give flere en erhvervsuddannelse 10 år i træk. 2013-priser. Beregningen er udført ved at finde den gennemsnitlige årlige gevinst over de unges liv, og dernæst tillægge den del af væksten, der sker via kapitalen. Det er således den samlede værdiskabelse i samfundet, der er angivet ud fra en antagelse om en lønkvote på 2/3 og kapitalkvote på 1/3.

Kilde: AE pba. egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata samt tal fra UVM, kommunale profital 2011. Estimeret i STATA vha. PSM (Kernel).

Faktisk vil gevinsterne af et uddannelsesløftet på de offentlige finanser være endnu større end, hvad der er angivet i tabel 2. Her er kun optalt gevinsten på offentlige overførsler og skatter, dvs. hvor meget skatteindtægterne øges samtidig med besparelser på de direkte overførsler. En del offentlige udgifter såsom indsatser i den aktive arbejdsmarkedspolitik i form af møder, aktiveringsudgifter, men også sundhedsudgifter, der ofte er højere for ufaglærte end for faglærte, er ikke regnet med.

Øget uddannelse giver højere indkomst til den enkelte

Ikke kun for det offentlige er der store penge at hente ved at uddannede unge får en uddannelse. Også for de unge selv, er der gevinster direkte i lønposen af at tage en erhvervsuddannelse.

En 26-årig uden anden uddannelse end grundskolen har i gennemsnit en årlig erhvervsindkomst på 130.000 kr. (2013-niveau). Hvis den unge havde fået en erhvervsuddannelse, ville indkomsten i gennemsnit have været dobbelt så høj, nemlig på omkring 262.000 kr., når man tager højde for de forskellige baggrundsfaktorer. Til sammenligning er medianindkomsten for alle 26-årige (ekskl. studerende) på 227.000 kr. Resultaterne betyder med andre ord, at man kan fordoble erhvervsindkomsten for unge ved at give dem en uddannelse. Tallene kan aflæses af tabel 3, der viser gevinsten for den enkelte af at tage en erhvervsuddannelse.

ⓘ Med en erhvervsuddannelse vil indkomsten for de unge i gennemsnit være dobbelt så høj

	Samlet erhvervsindkomst	Disponibel indkomst
		Kr.
Unge uden anden uddannelse end grundskolen	130.400	155.400
Indkomst, hvis de havde fået en erhvervsuddannelse	261.900	199.400
Gevinst, kr.	131.500	44.000
Gevinst, pct.	100,9	28,4
Medianindkomst, alle 26-årige (excl. studerende)	227.300	179.100

Anm: Den gennemsnitlige indkomst, hvis de unge havde fået en erhvervsuddannelse, er estimeret via PSM ud fra en række baggrundsfaktorer. Der er således taget højde for fx køn, herkomst og grundskolekarakterer. Fremskrevet til 2013-priser. Den samlede erhvervsindkomst er summen af lønindkomst, bidrag til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger og overskud af egen virksomhed, mens den disponible indkomst er al bruttoindkomst (incl. kapitalindkomst og overførsler) fratrukket skatteindbetalinger.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Den store indkomstgevinst afspejler i høj grad, at det i øjeblikket er rigtig svært for unge at klare sig på arbejdsmarkedet uden en erhvervskompetencegivende uddannelse. I tabel 4 ses, at også den disponible indkomst vil stige, når unge uddannede får en faglig uddannelse. I gennemsnit vil unge med faglært uddannelse opnå en disponibel indkomstfremgang på 44.000 kr. årligt svarende til 28 procent.

Det skal dog bemærkes, at der er tale om gennemsnitsberegninger. Resultaterne viser med andre ord, hvad den gennemsnitlige unge i restgruppen får ud af at få en erhvervsuddannelse.

Uddannelse til alle

De økonomiske gevinster af at uddanne unge, der ikke har fået en uddannelse, har længe været diskuteret. Resultaterne her dokumenterer, at der **er** store gevinster af at give unge, der i dag ikke har en ungdomsuddannelse, en erhvervsfaglig uddannelse. Selv hvis det koster markant mere at uddanne "de sidste" unge, der i dag ikke får en uddannelse, så er det stadig en god forretning at uddanne dem til tømrere, kokke, frisører eller mekanikere.

ⓘ Der er store gevinster af at give unge, der i dag ikke har en ungdomsuddannelse, en erhvervsfaglig uddannelse

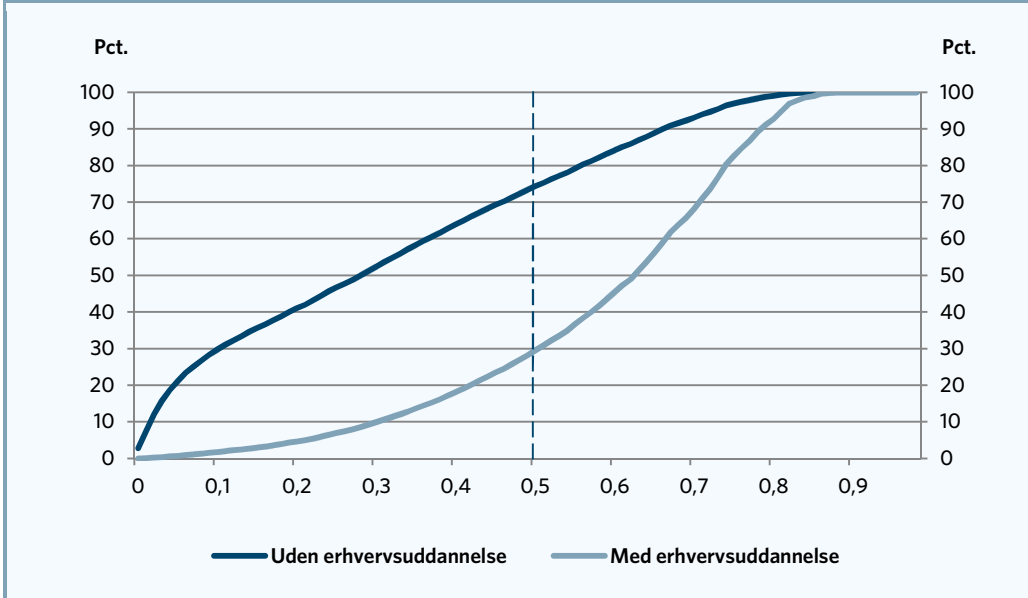
Det er ikke kun samfundet, der får glæde af, at flere unge får en erhvervsfaglig uddannelse. Også de unge selv vil få et større økonomisk råderum. Unge, der ikke har anden uddannelse end grundskolen, hører typisk til blandt de laveste indkomstgrupper. Men hvis de får en uddannelse, vil de opleve en markant indkomstfremgang. Samtidig vil de blive mindre afhængige af overførsler.

Resultaterne betyder alt i alt, at der kun er én vej, og det er at satse massivt på at uddanne de cirka 16 procent af en årgang, der i dag ikke får en ungdomsuddannelse.

⊙ Hvis de unge uden uddannelse får en uddannelse, vil de opleve en markant indkomstfremgang

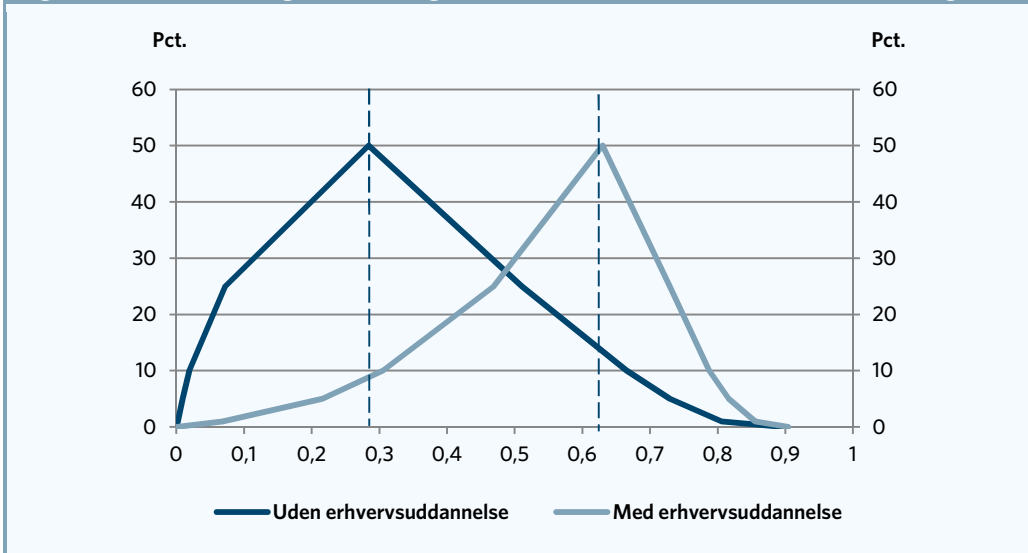
Bilag 1

Figur 1. Chancefordeling for at have gennemført en erhvervsuddannelse, 18-26-årige

Anm.: Figuren viser den akkumulerede chance for at have opnået en erhvervsuddannelse. Fx har 30 procent af de unge, der har gennemført, under 50 procent chance for at fuldføre, mens det tilsvarende er mere end 70 procent af de unge, der ikke har en erhvervsuddannelse. Chancerne for at få en ungdomsuddannelse er estimeret for 18-26-årige i 2012 ud fra køn, herkomst, karakterer fra 9. klasse-afgangsprøver i dansk og matematik, dummy for at have gået i 10. klasse, mors og fars uddannelsesniveau som 8-årig, fødested, mors og fars arbejdsmarkedstilknøytning som 8-årig, boligforhold som 8-årig, familietype som 8-årig.
 Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata.

Figur 2. Chancefordeling for at have gennemført en erhvervsuddannelse, 18-26-årige

Anm.: Figuren viser fordelingen af chancerne for at få en erhvervsuddannelse. Chancerne for at få en ungdomsuddannelse er estimeret for 18-26-årige i 2012 ud fra køn, herkomst, karakterer fra 9. klasse-afgangsprøver i dansk og matematik, dummy for at have gået i 10. klasse, mors og fars uddannelsesniveau som 8-årig, fødested, mors og fars arbejdsmarkedstilknøytning som 8-årig, boligforhold som 8-årig, familietype som 8-årig.
 Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata.

Referencer

“Estimating Heterogeneous Treatment Effects with Observational Data” (2011) Population studies center research report 11-729, Xie Y., Brand J. & Jann B.¹³

“Estimation distributions of treatment effects with an application to returns to schooling and measurement of the effects of uncertainty on college choice” (2003) NBER Working papers, Carneiro P., Hansen K., J. J. Heckman

“Intertemporal consumption and credit constraints: Does Total Expenditures Respond to an Exogenous Shock to Credit” (2010) American Economic Review, Leth-Petersen S.

---

¹³ Praktisk guide ses her http://www.stata.com/meeting/germany10/germany10_jann.pdf

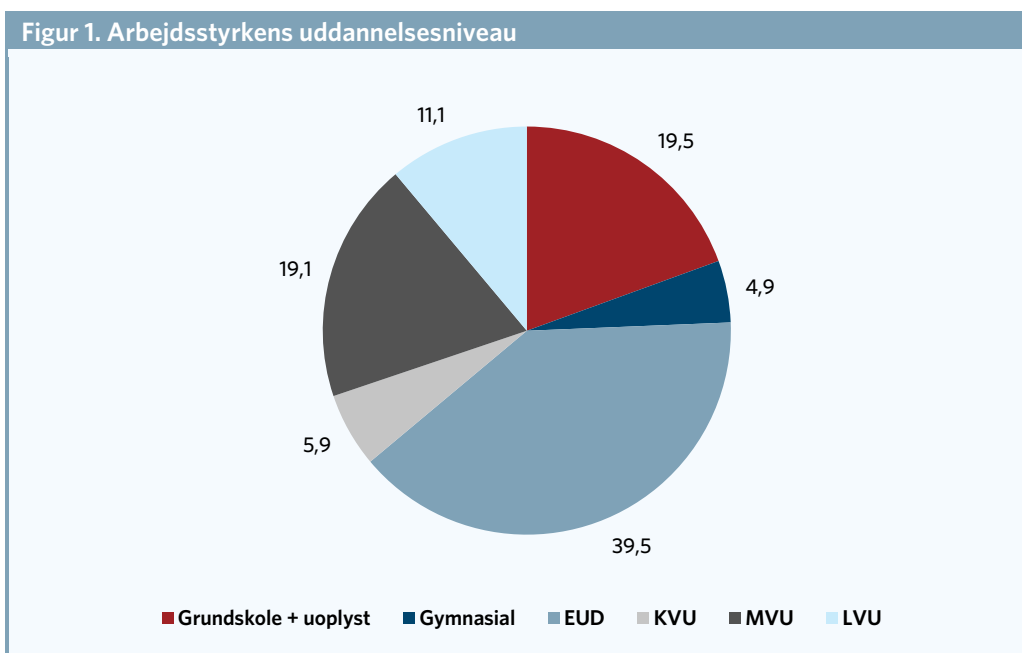
8 KAPITEL

Det dobbelte uddannelsesløft er en god forretning

Uddannelse skal ses som en investering i den enkelte. Selv om det koster penge at give folk en uddannelse, er pointen, at uddannelsesudgiften tjener sig mange gange hjem i form af øget skatter og produktivitet. Denne logik er selvfølgelig oplagt i forhold til unge, der tager en uddannelse; de har mange år på arbejdsmarkedet foran sig. Men selv om voksne har færre år til at betale uddannelsesinvesteringen tilbage, så er der ligeledes betydelige gevinster af at løfte ufaglærte til faglærte og faglærte til et kort- eller mellemlang videregående niveau.

I maj 2013 offentliggjorde AE nye tal for ubalancerne på arbejdsmarkedet, der viste, at vi frem til 2020 kommer til at mangle 30.000 faglærte, mens der samtidig vil være stort overskud af ufaglærte. Figur 1 viser arbejdsstyrkens uddannelsesniveau. Af figur 1 fremgår det, at omkring hver femte 26-59-årige ikke har anden uddannelse end grundskolen. Det ses ligeledes, at omkring 40 procent har en erhvervsfaglig uddannelse.

ⓘ Omkring hver femte i arbejdsstyrken har ikke anden uddannelse end grundskolen

Anm.: Excl. personer, der er i gang med en uddannelse. 26-59-årige. Uddannelsesniveau ultimo 2011 for personer 1. januar 2012.
Kilde: AE pba. Danmarks Statstiks registerdata (2012)

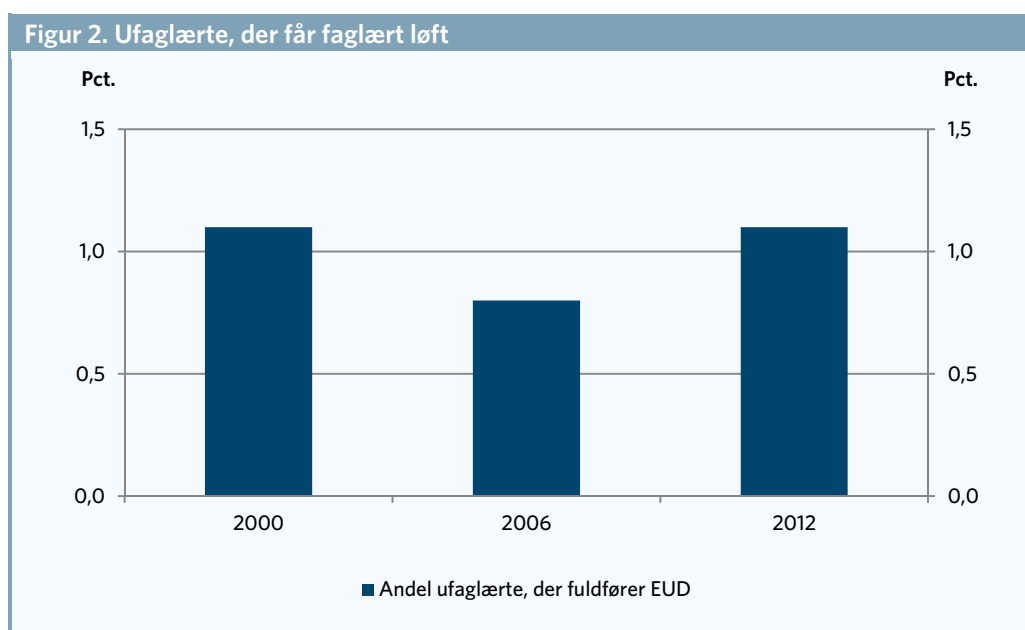
Kravene til uddannet arbejdskraft peger derfor på et behov for at uddanne den eksisterende arbejdsstyrke. I første del af dette kapitel er gevinsterne af at give voksne ufaglærte en erhvervsfaglig uddannelse undersøgt. I anden del af kapitlet er gevinsterne af at løfte faglærte til kort og mellemlangt videregående uddannelsesniveau undersøgt.

⓪ Kravene til uddannet arbejdskraft peger på et behov for at uddanne den eksisterende arbejdsstyrke

Gevinster af at give voksne ufaglærte en faglært uddannelse

Faktum er, at kun få voksne ufaglærte får et ordinært uddannelsesløft til faglært niveau. Det fremgår af figur 2, som viser den andel af ufaglærte mellem 25 og 50 år, der gennemfører en faglært uddannelse. Hvert år er det kun omkring 1 procent af de ufaglærte i arbejdsstyrken, der tager en faglært uddannelse. Niveaet har ligget ret konstant de sidste 12 år.

⓪ Hvert år er det kun omkring 1 procent af de ufaglærte, der tager en faglært uddannelse

Anm.: Andel 25-50-årige, der får et uddannelsesløft, dvs. gennemfører en faglært uddannelse i året. Der ses bort fra dem, der fortsat er i gang med en uddannelse. Kun personer, der 5-6 år forinden var i arbejdsstyrken og ej er i gang med en uddannelse.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiske registerdata (2000-2012).

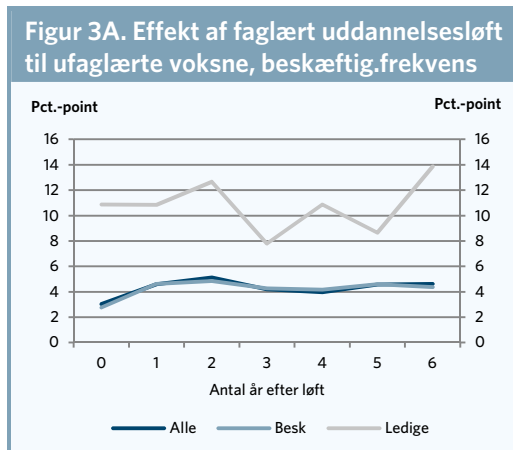
I det følgende er der konkret målt på, hvordan det er gået ufaglærte i alderen 25 til 50 år, der gennemførte en erhvervsfaglig uddannelse i 2006-05. I boks 1 er metoden beskrevet nærmere.

Figur 3A og 3B viser gevinsten af at give ufaglærte et faglært uddannelsesløft, når man ser på, hvordan de løftede klarer sig på beskæftigelse og erhvervsindkomst. Når beskæftigelsen måles på baggrund af den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik, dvs. en optælling ultimo året, øges beskæftigelsesfrekvensen typisk 4 procentpoint ved at løfte ufaglærte til faglærte, når man måler op til 6 år efter, at uddannelsen er fuldført.

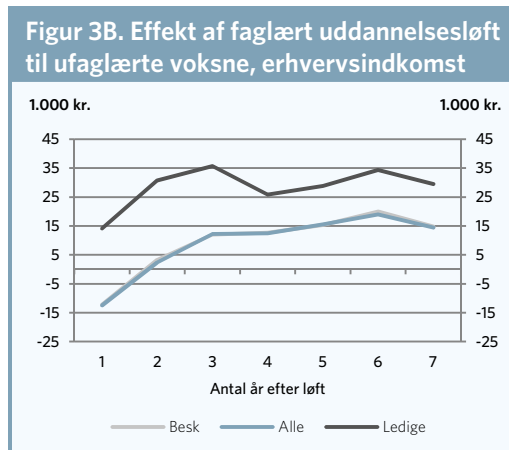
⓪ Beskæftigelsesfrekvensen øges med 4 pct.point ved at løfte ufaglærte til faglærte

Effekterne er delt op på de ufaglærtes arbejdsmarkedsstatus fem år før uddannelsesløftet. De, der var berørt af ledighed op til uddannelsesløftet, har generelt større gevinster af at få en faglært

uddannelse, end de, der var i beskæftigelse.¹ Beskæftigelsesfrekvensen efter den ufaglærte har gennemført en faglært uddannelse vokser med omkring 10 procentpoint for ledige, mens beskæftigelsen øges med omkring 4 procentpoint for de beskæftigede. De store effekter for ledige viser netop, at det at få en erhvervskompetencegivende uddannelse, der giver adgang til andre job på arbejdsmarkedet, reducerer ledighedsrisikoen.

Anm.: Beskæftigelseseffekten er beregnet pba. af RAS-statistikken.
Kilde: AE pba. egne beregninger i STATA på DST-registerdata.

Anm.: Erhvervsindkomsten dækker lønindkomst, overskud af egen virksomhed samt arbejdsgivers pensionsbidrag. Fremskrevet til 2013-niveau. Effekterne er estimeret ved at sammenligne indkomsten for dem, der har fået et uddannelsesløft og deres kontrolpersoner.
Kilde: AE pba. egne beregninger i STATA på DST-registerdata.

Uddannelsesløftet gavner ikke kun på beskæftigelsesgraden. Som det ses af figur 3B, stiger erhvervsindkomsten med omkring 15.000 kr. årligt (2013-priser), når man måler 4-6 år efter endt uddannelse. De ufaglærte, der var ledige inden uddannelsesløftet, oplever en indkomstfremgang på omkring 30.000 kr. årligt efter nogle år. De positive indkomsteffekter afspejler primært højere beskæftigelse, men kan også skyldes højere timeløn. Timelønnen er ikke undersøgt nærmere.

⊙ De ufaglærte, der var ledige inden uddannelsesløftet, oplever en indkomstfremgang på omkring 30.000 kr. årligt

At gå fra ufaglært til faglært øger indkomsten med ca. 15.000 kr. årligt. De ufaglærte, der kommer fra ledighed, oplever endnu større gevinster

¹ "Beskæftigede" havde en beskæftigelsesfrekvens på mindst 75 pct. fem år før uddannelsesløftet. "Ledige" var berørt af ledighed i mindst et af kvartalerne fem år før uddannelsesløftet. Heri indgår dagpengeledighed samt arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere.

Boks 1. Gevinst af at give voksne ufaglærte en faglært uddannelse

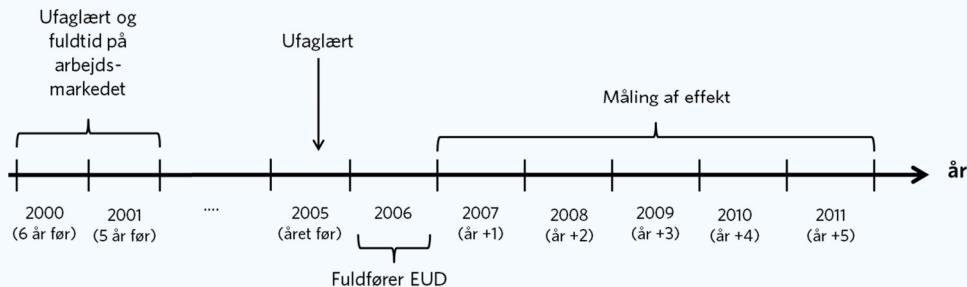
Analysen bygger på ufaglærte (dvs. grundskole eller uoplyst uddannelse) i alderen 25-50 år, som 5-6 år før de gennemfører en faglært uddannelse har været på arbejdsmarkedet på fuld tid (enten som ledig eller beskæftiget). Effekterne på indkomst, beskæftigelse, skatteindbetalinger og overførsler er undersøgt ved at sammenligne de ufaglærte, der fuldfører en erhvervsfaglig uddannelse og den tilhørende kontrolgruppe. Kontrolgruppen er konstrueret, så den så vidt muligt ligner de uddannede på en række baggrundsvARIABLE.

Kontrolgruppen er konkret dannet ved at foretage en logistisk regression, hvor responsvariablen er én, hvis den pågældende ufaglærte har fuldført en erhvervsfaglig uddannelse, og nul, hvis den ufaglærte ikke har fuldført en erhvervskompetence-givende uddannelse i 2006 og 2005. For hver person estimeres en sandsynlighed for, at den enkelte har fuldført en erhvervsfaglig uddannelse – givet en række personlige karakteristika. For hver af de ufaglærte, der har fået en erhvervsfaglig uddannelse, findes et antal ufaglærte, der ikke har, men som har en beregnet sandsynlighed for at tage uddannelsen, der er så tæt på som muligt ud fra den beregnede sandsynlighed for den ufaglærte, der har påbegyndt uddannelsen. På denne måde findes for hver ufaglært, der har fået en erhvervsfaglig uddannelse, et tilhørende antal ufaglærte, der ikke har fuldført, men som ligner mest muligt ud fra princippet om "nærmeste nabo". Det er disse personer, der udgør kontrolgruppen. Estimationen er foretaget på en stikprøve af 25 procent blandt de ufaglærte, der ikke er blevet løftet, svarende til 75.000 tilbageværende personer pr. år.

Følgende variable indgår i dannelse af kontrolgruppen. Som udgangspunkt vedrører variablene status for de ufaglærte 5 år før gennemførelsen af den erhvervsfaglige uddannelse.

- **Befolkning:** Køn, alder, civilstand, børn, boligejer/lejer, landsdel,
- **Arbejdsmarkedstilknytning:** Arbejdsfunktion, erhvervs erfaring, ledighedsgrad i de foregående otte kvartaler, branche, sektor, antal ansatte på arbejdsstedet, timeløn, relativ timeløn i forhold til timeløn for kollegaer med samme arbejdsfunktion
- **Indkomst:** Arbejdsindkomst samt ændring i arbejdsindkomst.
- **Uddannelse:** Niveau for grundskoleuddannelse før uddannelsesløft opdelt på 7. klasse, 8. klasse, 9. klasse, 10. klasse eller uoplyst.

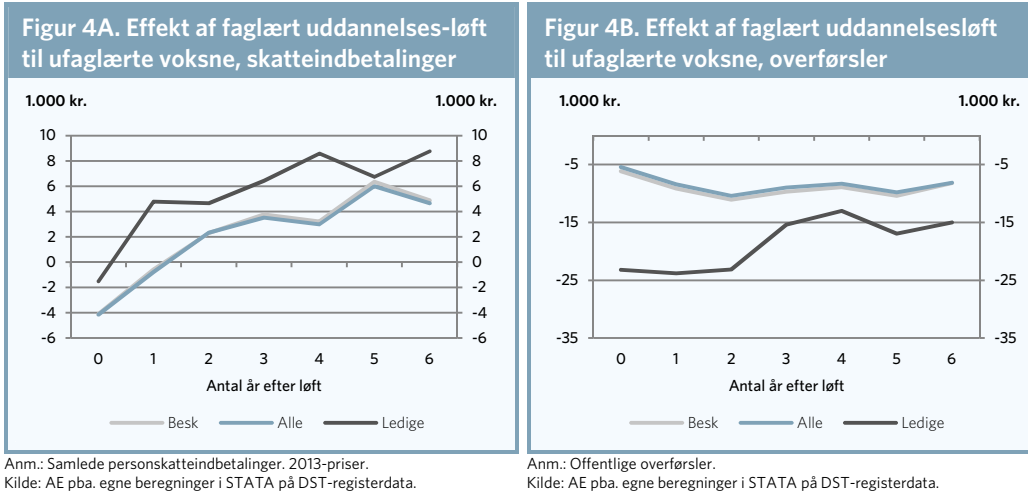
Ca. 1.400 ufaglærte fik i 2006 et faglært uddannelsesløft. For at mindske usikkerheden på resultaterne er den samme analyse udført for i 2005 således, at det samlede antal ufaglærte, der har fået et faglært uddannelsesløft i undersøgelsen kommer op på godt 3.000 ufaglærte, der har fået et løft til faglært niveau.

Udover den enkeltes gevinster af øget beskæftigelse og indtægt, er det ligeledes en stor fordel for samfundet, når ufaglærte voksne tager en faglært uddannelse. Figur 4A og 4B viser, hvordan skatteindbetalinger og offentlige overførsler udvikler sig i årene efter uddannelsesløftet.

Generelt stiger skatteindbetalingerne efter uddannelsesløftet. 2 år efter endt uddannelse vil skatteindbetalingerne fra den enkelte typisk være forøget, og 4-6 år efter løftet er skatteindbetalingen typisk omkring 5.000 kr. større per person årligt. For de løftede, der var berørt af ledighed før uddannelsesløftet, er gevinsten endnu større, nemlig på omkring 9.000 kr. årligt (2013-priser).

⓪ Skatteindbetalingerne stiger når ufaglærte bliver faglærte

Selvom voksne har færre år til at betale uddannelsesinvesteringen tilbage i, end hvis uddannelsen var fuldført i ungdomsårene, så er der betydelige gevinster af at give ufaglærte en faglært uddannelse, når man ser over livet.

Set over livet betyder et uddannelsesløft fra ufaglært til faglært, at indkomsten øges med 330.000 kr. for beskæftigede og 730.000 kr. for de ufaglærte, der var berørt af ledighed inden løftet

Af tabel 1 fremgår bruttogevinsterne af at give ufaglærte en faglært uddannelse frem til 62-års alderen. I gennemsnit er voksne ufaglærte, der tager en faglært uddannelse, 38 år, når de fuldfører uddannelsen. Det er antaget, at effekten for 38-årige er lig effekten i året for uddannelsesløftet (år 0), mens effekten for 39-årige er lig effekten 1 år efter osv. Det er yderligere antaget, at effekterne flader ud med årene, så fra det 7. år efter løftet er samfundsgevinsten lig med 6-års effekten.

ⓘ I gennemsnit er voksne ufaglærte, der tager en faglært uddannelse, 38 år, når de fuldfører uddannelsen

Tabel 1. Bruttolivseffekter af faglært uddannelsesløft til ufaglærte voksne

	Ufaglærte, der var beskæftiget 5 år før uddannelsesløftet		Ufaglærte, der var berørt af ledighed 5 år før uddannelsesløftet	
	1.000 kr.	Pct.	1.000 kr.	Pct.
A) Erhvervsindkomst	330	4,8	730	13,2
B) Skatteindbetalinger	100	4,2	200	9,3
C) Overførsler	-210	-20,6	-400	-24,2
B) - C) Offentlig saldo	310	22,1	600	130,6

Anm: Gennemsnitlig bruttogeavnst af faglært uddannelsesløft til voksne ufaglærte, der har været fuldtid på arbejdsmarkedet inden uddannelsesløftet. Livsgeavnst beregnet fra 38 til 62 år. Gennemsnitligt uddannelsesløft 38 år. Antaget at geavnstprofilen i tiden efter uddannelsesløftet følger figur 5-6.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistisk registerdata.

Set over livet betyder et uddannelsløft fra ufaglært til faglært niveau, at erhvervsindkomsten øges med 330.000 kr. for beskæftigede og 730.000 kr. for de ufaglærte, der var berørt af ledighed inden løftet. Det svarer til 5 procent for beskæftigede og 13 procent øget indkomst for personer, der var ledige før løftet. De offentlige finanser forbedres alt i alt med 310.000 kr. for beskæftigede som følge af øgede skatteindbetalinger og lavere udgifter til overførselsindkomster.

⓪ Set over livet betyder et uddannelsløft fra ufaglært til faglært, at indkomsten øges med 330.000 kr. for beskæftigede og 730.000 kr. for de ufaglærte, der var ledige inden løftet

---

For ufaglærte, der var berørt af ledighed inden løftet til faglært, forbedres de offentlige finanser med 600.000 kr.

For ufaglærte, der var berørt af ledighed inden løftet, forbedres de offentlige finanser med 600.000 kr. Forbedringen af de offentlige finanser svarer til meget store relative forbedringer gennem livet. For beskæftigede forbedres bidraget til den offentlige økonomi med 22 procent, mens der for de, der var berørt af ledighed, er tale om, at bidraget mere end fordobles.²

⓪ For ufaglærte, der var berørt af ledighed inden løftet, forbedres de offentlige finanser med 600.000 kr

For at vurdere, hvor god en forretning det er at løfte ufaglærte voksne til faglært niveau, er det nødvendigt at tage højde for uddannelsesomkostningerne. Omkostningerne afhænger imidlertid af, hvordan uddannelsen er fuldført.

Det er ikke muligt via Danmarks Statistiks registeroplysninger at se, hvordan uddannelsen helt konkret er gennemført. Derfor har vi set på nettoeffekterne af at uddanne voksne, hvis de fuldfører via forskellige veje. I boks 2 ses de samfundsmæssige omkostninger ved at løfte ufaglærte til faglært niveau ved hjælp af hhv. ordinære erhvervsuddannelser eller grunduddannelser for voksne (GVU), der er en hurtigere vej til en erhvervsuddannelse for dem, der allerede har erhvervs erfaring.³ Nettoeffekterne er desuden opdelt på efter, om det er beskæftigede eller ledige, der løftes.

---

² Forbedringen af de offentlige finanser på 600.000 kr. betyder konkret, at en gennemsnitlig ufaglært, der var ledig i stedet for at bidrage med 450.000 kr. fra 38 til 62-års alderen, typisk vil bidrage med 1.050.000 kr.

³ EVA-rapporten "GVU og EUD for personer på 25 år og derover" tegner et billede af ufaglærte voksne, der har fået en faglært uddannelse fra 2009 til 2011. Blot 10-20 pct. løftes via GVU, mens de øvrige 90-80 pct. tager en ordinær erhvervsuddannelse. Blandt dem, der løftes med GVU, er 67 pct. i beskæftigelse undervejs, mens 25 pct. er på dagpenge eller kontanthjælp. Blandt dem, der løftes via de ordinære uddannelser, er 83 pct. i beskæftigelse, mens 7 pct. er på dagpenge eller kontanthjælp.

Boks 2. Offentlige omkostninger ved at give voksne uflaglærte en faglært uddannelse

AE har været i kontakt med forskellige ministerier, organisationer og forbund for at indhente oplysninger og viden om omkostningerne ved at løfte uflaglærte til faglært niveau. Alle priser er 2013-niveau. I beregningerne er brugt en gennemsnitlig uddannelsestid på 2,8 år for ordinære erhvervsuddannelser.⁴

Beskæftigede:

Ordinær EUD, voksenlærlingeordning: Ordning, der hører under den aktive beskæftigelsesindsats, hvor man som voksen (≥ 25 år) kan tage en ordinær EUD med løntilskud i praktiktiden. Uddannelsen skal være på positivlisten, og jobcenteret skal visitere den beskæftigede. Virksomheden kan få tilskud på 30 kr. i timen i op til 2 år i praktiktiden. AE har med hjælp fra AMS regnet sig frem til gennemsnitlig pris på tilskud på 67.000 kr.⁵

Derudover har AE beregnet undervisningsudgifterne for voksne, der tager en ordinær EUD til i gennemsnit at være 69.000 kr. pr. elev.⁶

Under uddannelsen tabes i gennemsnit 120.000 kr. i erhvervsindkomst⁷, mens de offentlige finanser forværres med 74.000 kr.⁸ Den samfundsmæssige pris pr. løft er 260.000 kr., mens de offentlige finanser forværres med 210.000 kr.

Ordinær EUD, vokselev: Det er muligt via overenskomsterne at opnå voksenlærlingeløn under uddannelsen, når man tager en ordinær EUD (≥ 25 år). Undervisningsudgifterne er som ovenfor, ligesom de tabte erhvervsindtægter og forværringen af de offentlige finanser under uddannelse. Den samfundsmæssige pris er 192.000 kr., mens de offentlige finanser forværres med 143.000 kr.

GVU (Grunduddannelse for voksne): Det er antaget, at den voksne under ansættelse i en virksomhed får en GVU. Der er ingen praktik, kun skole. Prisen på en gennemsnitlig GVU på 24 uger (23 uger GVU + 1 uges kompetenceafklaring) er 54.000 kr. pr. elev i undervisningsudgifter¹¹. Dertil kommer den offentligt finansierede VEU-godtgørelse betalt til virksomheden, der må undvære den ansatte i 24 uger, hvilket AE har beregnet til at ligge på cirka 15.000 kr.¹² og tabte erhvervsindtægter svarende til 20.000 kr.¹³ eller forværring af offentlige finanser på 12.000 kr. Prisen for en gennemsnitlig GVU for beskæftigede bliver dermed 89.500 kr. rent samfundsmæssigt, og 81.000 kr. målt på de offentlige finanser.¹⁴

Ledige:

Ordinær EUD, voksenlærlingeordningen: Ordningen er den samme som for beskæftigede. Dog er der ikke begrænsninger på, hvilken uddannelse det drejer sig om, men den ledige skal være 25-29 år. Virksomheden kan få tilskud i op til 4 år, således at løntilskuddet beløber sig til 96.000 kr. i gennemsnit. Prisen for selve uddannelsen er stadig 69.000 kr. De tabte erhvervsindtægter er estimeret til godt 75.000 kr., hvilket svarer til en forværring af offentlige finanser på 49.000 kr.⁹ Den samfundsmæssige pris er derfor på godt 240.000 kr., mens de offentlige finanser forværres med 214.000 kr.

Ordinær EUD, vokselev: Som for beskæftigede (dvs. samme undervisningsudgifter) men tabte erhvervsindtægter er noget lavere på godt 75.000 kr., hvilket svarer til en forværring af offentlige finanser på 49.000 kr.¹⁰ Den samfundsmæssige pris er 144.000 kr., mens de offentlige finanser forværres med 118.000 kr.

GVU (Grunduddannelse for voksne): Det antages, at undervisningsudgifterne ved det gennemsnitlige forløb på 24 uger er den samme som for beskæftigede. Tabte erhvervsindtægter er godt 12.000 kr., mens de offentlige finanser forværres med 8.000 kr. Godt nok udbetales der stadig dagpenge eller kontanthjælp under uddannelsen, men nogle af de ledige ville være kommet i arbejde.¹⁵ Prisen for en gennemsnitlig GVU for ledige bliver dermed 65.000 kr. rent samfundsmæssigt, og 62.000 kr. målt på de offentlige finanser.

⁴ Kilde: Beregnet ud fra UVM's databank for alle erhvervsuddannelser under ét for elever på mindst 25 år. Gennemsnittet for alle er 3,2 år i 2011, dvs. der er taget højde for, at voksne ofte får merit.

⁵ Der gives kun offentligt løntilskud i praktiktiden. AMS regner med gennemsnitligt 30 ugers praktik pr. år. af 30 kr. i timen i en 37 timers arbejdsuge i to år = 66.600 kr.

⁶ Pba. gennemsnitlig uddannelsestid for voksne over 25 år på 2,8 år samt takster i FFL13 på områderne teknik, merkantil, sundhed og jordbrug, der er vægtet sammen og under antagelse af, at man er i skole 30 pct. af tiden, og praktik 70 pct. af tiden.

⁷ Estimeret vha. matching, dvs. man har undersøgt, hvad de, der løfter sig, har tjent umiddelbart årene inden løftet sammenlignet med deres kontrolpersoner.

⁸ Svarende til 43.000/25.000 kr. pr. år. Dette er forskellen mellem det, de uddannede tjener under uddannelsen og deres kontrolpersoner, der ikke er i gang. At forskellen ikke er større skyldes dels, at de uddannede modtager løn under praktik, og dels at de, der ikke er i gang med en uddannelse kan være ledige, dvs. ikke har indkomst.

⁹ Beregningerne tager højde for, at nogle af de ledige, der løftes, alternativt ville have fundet job, hvis de ikke var under uddannelse. Tabet i erhvervsindkomst under de 2,8 år i uddannelse er 25.000 kr. mens de offentlige finanser forværres 17.000 kr.

¹⁰ Se note 17.

¹¹ Beregningen er foretaget af Danske Erhvervsskoler og UVM i fællesskab. Antagelser: 23 ugers GVU forløb samt 1 uges kompetenceafklaring samt kompetenceplan. Baseret for regnskabstal fra 2012: 75 % SOSU og 19 % tekniske og 6 % merkantil.

¹² VEU-godtgørelsen i 24 uger til 3.204 kr. = 76.900 kr. Se satser for VEU på uvm.dk. Størstedelen af den udbetalte VEU-godtgørelse finansieres via AUB ved bidrag fra arbejdsgiverne. AE har via årsrapporter fra ATP og statsregnskabet beregnet, at den offentlige finansieringsdel af VEU-godtgørelsen i perioden 2008-2012 har ligget på godt 5 pct. Det offentliges andel af VEU-udbetalingerne afhænger af VEU-aktiviteten. Ud fra et forsigtighedsprincip er der i regnestykket her brugt en antagelse om, at det offentlige finansierer 20 pct. af VEU-godtgørelsen. Derved ligger prisen på GVU-forløbet på 24 uger her på 15.400 kr.

¹³ At forskellen under de 24 ugers GVU ikke er større skyldes, at mange sendes på GVU af virksomheden med grundløn. Virksomheden modtager i stedet VEU-godtgørelse.

¹⁴ Der er stor usikkerhed forbundet med varigheden af et GVU-forløb, da der generelt er mangel på statistik på området. Hvis et forløb i stedet tager 10 uger, så vil den samfundsmæssige omkostning ligge på 40.000 kr., og de offentlige finanser ville forværres

Tabel 2 viser livseffekterne netto, dvs. når man fraregner de forskellige priser alt efter hvilken uddannelsesvej, der er tale om. For beskæftigede ligger gevinsterne netto på op til 150.000 kr., når man ser på velstand, mens effekten er noget større målt på de offentlige finanser, nemlig i omegnen af 110-170.000 kr.

For de ufaglærte, der var berørt af ledighed inden uddannelsesløftet, er gevinsterne markant større. Velstandsgevinsten ligger på 5-600.000 kr., mens de offentlige finanser forbedres med 400-500.000 kr.

Ⓞ For de ufaglærte, der var berørt af ledighed inden uddannelsesløftet ligger Velstandsgevinsten på 5-600.000 kr.

	Beskæftigede			Ledige		
	Ordinær EUD, voksenlærling	Ordinær EUD, vokselev	GVU*	Ordinær EUD, voksenlærling	Ordinær EUD, vokselev	GVU*
	1.000 kr.					
Velstandseffekt	70	140	240	490	590	660
Bidrag til offentlige finanser	110	170	230	380	480	530

Anm: 2013-priser. Gevinster fra 38-62 år af at et faglært løft til voksne ufaglærte. Opdelt på hvordan uddannelsen er gennemført. Læs mere i boks 3. Velstandseffekt viser, hvor meget mere den enkelte forventes at tjene før skat (løn, pension, virksomhedsoverskud) fratrukket uddannelsesomkostninger og/eller offentlige tilskud til uddannelsen. Bidrag til offentlige finanser viser gevinsten som øgede skatteindtægter og reducerede overførsler fratrukket uddannelsesomkostninger og/eller tilskud. Det er antaget, at et gennemsnitligt GVU-forløb varer 23 uger (se note 23).

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, gennemførelsestider fra UVM, Danske Erhvervsskoler, egne beregninger.

Som det ses af tabel 2, er såvel velstandseffekten som bidraget til de offentlige finanser for både de ledige og de beskæftigede højere ved at give ufaglærte en grunduddannelse for voksne (GVU) end en ordinær erhvervsuddannelse. Det kan ses i sammenhæng med, at GVU netop er en slags "genvej" for de med erhvervs erfaring. På trods af de synligt store gevinster ved GVU, viste en nyligt offentliggjort rapport fra EVA, at 10-15 gange flere i perioden 2009-2011 har gennemført en faglært uddannelse via de ordinære erhvervsuddannelser sammenlignet med GVU.

Det skal bemærkes, at beregningerne er behæftet med nogen usikkerhed. Dels er de individuelle årlige gevinster efter uddannelsesløftet behæftet med en vis usikkerhed gennem estimationerne i sig selv, og dels er beregningerne følsomme over for gevinstprofilen gennem livet.

At løfte de sidste ufaglærte er også en god forretning

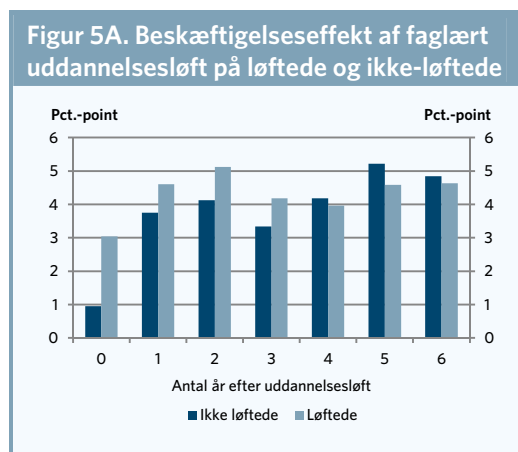
At samfundet drager stor fordel af, at ufaglærte videreuddanner sig til faglærte i løbet af deres voksenliv, virker meget rimeligt. Med hvad med dem, der i dag ikke vælger at tage en erhvervsuddannelse som voksen? Måske fordi de har sværere ved at fungere på skolebænken

37.000 kr. Hvis man antager lineær sammenhæng mellem antal uger og udgift ud fra at 24 uger koster 64.000 kr. Hvis en GVU koster 40 uger er den samfundsmæssige pris 160.000 kr., mens de offentlige finanser forværrer 146.000 kr.

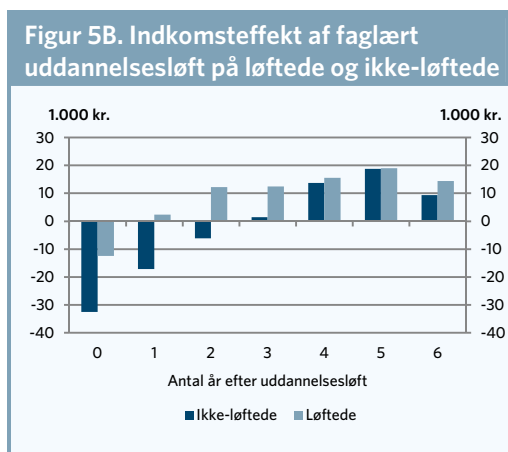
¹⁵ EVA-rapporten "GVU og EUD for personer på 25 år og derover" (2013). Her ses, at 2/3 af deltagerne i GVU får løn under uddannelsen, mens ¼ får dagpenge eller kontanthjælp.

eller er fint tilfredse med deres ufaglærte job. Spørgsmålet er, om der også her vil være store gevinster – både for samfundet og de ufaglærte selv – at hente ved videreuddannelse.

Figur 5A og figur 5B viser de estimerede effekter af at løfte ufaglærte, der ikke har fået et uddannelsesløft, sammenlignet med dem, der fik et løft, når man ser på beskæftigelsesfrekvensen og udviklingen i den årlige erhvervsindkomst efter et eventuelt uddannelsesløft.

Anm.: Beskæftigelseseffekten er beregnet pba. af RAS-statistikken.
Kilde: AE pba. DST-registerdata og estimationer i STATA.

Anm.: Bruttoeffekter målt som ændring i bruttoerhvervsindkomst. 2013-priser. Kilde: AE pba. DST-registerdata og estimationer i STATA.

Det ses, at forbedringen i beskæftigelsen af at løfte de ufaglærte voksne, der ikke har fået et uddannelsesløft, ligger på niveau med gevinsterne for de ufaglærte, der har fået faglært løft.

Af figur 5B ses det, at gevinsten på erhvervsindkomsten af et hypotetisk uddannelsesløft er noget længere tid om at indtræffe, end gevinsten er for dem, der rent faktisk får et uddannelsesløft i dag. Men dog er gevinsterne lige store 4 år efter uddannelsesløftet.

⓪ Der er betydelige gevinster af at uddanne ufaglærte voksne, der endnu ikke har fået et uddannelsesløft

Der er altså også betydelige gevinster af at uddanne ufaglærte voksne, der endnu ikke har fået et uddannelsesløft – selv om det slår lidt senere igennem.

Store gevinster af at videreuddanne faglærte

Én ting er værdien af at uddanne personer, der i dag ikke har nogen uddannelse. Noget andet er spørgsmålet om at videreuddanne dem, der allerede har en uddannelse. I det følgende er det undersøgt, hvordan voksne faglærte, der har fuldført en kort- eller mellemlang videregående uddannelse i 2002-03 har klaret sig i forhold til sammenlignelige faglærte, der ikke har fået et uddannelsesløft.¹⁶ Boks 3 beskriver nærmere om, hvordan undersøgelsen er udført.

¹⁶ I forhold til resultaterne i analysen "Gevinster af uddannelsesløft til jern- og metaluddannede" fra 7. december 2012 er resultaterne her noget nyere. I den hidtidige analyse vedrørte resultaterne de uddannelsesløftede fra 2000-2002 og hvordan de klarede sig frem til 2010. Resultaterne i denne analyse vedrører de uddannelsesløftede fra 2002 og 2003. Der ses på, hvordan de løftede klarer sig frem til 2011.,

Boks 3. Sådan har vi målt gevinsten af at videregående uddannelsesløft til faglærte

Blandt faglærte under 55 år er effekten af et videregående uddannelsesløft undersøgt. Konkret er de faglærte, der fuldførte en KVVU eller MVU i 2002 eller 2003 fulgt frem til 2011, dvs. i op til 8 år. Det er kun personer, der har været på arbejdsmarkedet (enten som ledig eller beskæftiget) 5 og 6 år før uddannelsesløftet.¹⁷

Gevinsterne er beregnet ved hjælp af *propensity score matching* ud fra de 10 nærmeste naboer.

I analysen er anvendt nedenstående baggrundsvARIABLE til dannelsen af kontrolgruppen. Som udgangspunkt vedrører variablene status for de faglærte 5 år før uddannelsesløftet:

- **Befolkning:** Køn, alder, civilstand, børn, boligejer/lejer, landsdel.
- **Arbejdsmarkedstilknytning:** lønmodtagertype, erhvervs erfaring, ledighedsgrad i de foregående otte kvartaler, branche, sektor, arbejdsfunktion, antal ansatte på arbejdsstedet, timeløn, relativ timeløn i forhold til timeløn for kollegaer.
- **Indkomst:** Arbejdsindkomst samt ændring i arbejdsindkomst.

Det er kun offentligt regulerede uddannelser, der kan ses i Danmarks Statistiks registre. Fx er kommunomuddannelsen ikke med, da den udbydes af en privat virksomhed.

I tabel 3 ses, at knap 6.200 faglærte i 2002-03 gennemførte en videregående uddannelse, hvoraf halvdelen fik en kort videregående uddannelse og den anden halvdel en mellemlang videregående uddannelse. Det fremgår ligeledes af tabel 3, at mere end halvdelen havde en merkantil erhvervsuddannelse bag sig. Kun omkring hver femte af de løftede havde en teknisk faglig uddannelse. Omkring hver fjerde havde en anden baggrund som f.eks. en sundhedsuddannelse.

⊙ Knap 6.200 faglærte gennemførte en videregående uddannelse i 2002-03

Tabel 3. Antal faglærte uddannelsesløftede opdelt på tidligere uddannelsesniveauer

	Fået en KVVU		Fået en MVU		Fået et løft	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Tidligere erhvervsuddannelse						
Merkantil	1.561	55,9	1.796	52,9	3.357	54,3
Teknik	695	24,9	572	16,8	1.267	20,5
Andet	534	19,1	1.027	30,3	1.561	25,2
- heraf sundhed	52	1,9	532	15,7	584	9,4
- heraf levnedsmiddel	208	7,5	191	5,6	399	6,5
- heraf jordbrug/fiskeri	223	8,0	100	2,9	323	5,2
Total	2.790	100,0	3.395	100,0	6.185	100,0

Anm: Antal faglærte, der har fået et videregående uddannelsesløft (enten KVVU eller MVU) i 2002-03. Tekniske erhvervsuddannelser er bygge og anlæg, jern og metal samt teknik og industri.

Kilde: AE på baggrund af DST-registerdata

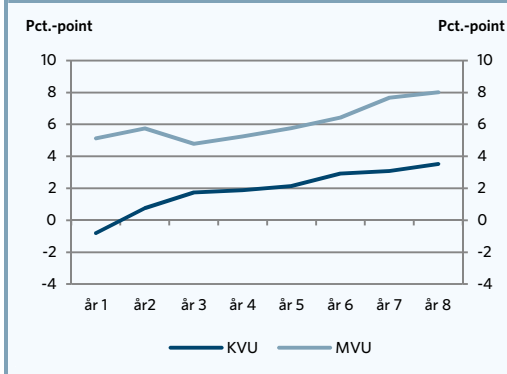
Figur 6A og 6B viser, hvordan de uddannelsesløftede faglærte har klaret sig efter de fuldførte en videregående uddannelse, når det gælder beskæftigelsen. De, der fik en mellemlang videregående uddannelse, oplevede i gennemsnit at beskæftigelsesfrekvensen blev forøget med op til 8 procentpoint 8 år efter den nye uddannelse var fuldført. Faglærte, der fik en kort videregående uddannelse, oplevede også bedre beskæftigelseschancer, selvom effekterne er noget mindre. Figur 6B viser imidlertid, at beskæftigelsesomfanget – som tager højde for antallet

⊙ Fra faglært til MVU-niveau løftede beskæftigelsesfrekvensen 8 pct.point

¹⁷ Det har ikke været muligt at betinge analysen på faglærte, der løfter sig og var på arbejdsmarkedet i årene lige op til løftet. Baggrunden er at få faglærte løfter sig ved siden af deres daglige arbejde. Derfor er der lagt en periode ind på 5 år, hvor man altså kan tage den nye uddannelse.

af arbejdstimer – forøges i samme grad for dem, der tager en kort videregående uddannelse, som dem, der tager en mellemlang videregående.

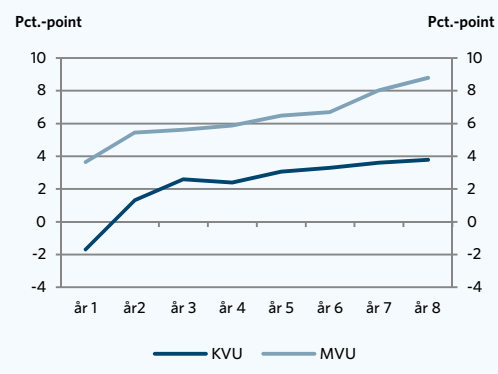
Fig. 6A. Beskæftigelsesfrekvensen for faglærte, der tager videregående udd.

Anm.: Figuren viser forbedringen af beskæftigelsesfrekvensen, dvs. andelen af populationen, der er i beskæftigelse opgjort via RAS.

Kilde: AE pba. DST-registerdata.

Fig. 6B. Beskæftigelsesomfanget for faglærte, der tager videregående udd.

Anm.: Anm.: Figuren viser forbedringen af beskæftigelsesomfanget, antallet af arbejdstimer opgjort ud fra ATP-indbetalingerne. Selvstændige ifølge RAS regnes for fuldtidsbeskæftigede. Effekten 8 år efter løftet er ikke beregnet for 2003-årgangen. Kilde: AE pba. DST-registerdata.

Foruden den højere beskæftigelse medfører et videregående uddannelsesløft til faglærte typisk højere indkomst. Det sker både som udslag af bedre beskæftigelse, men også af højere timeløn. Det er dog ikke nærmere undersøgt her, hvor meget af effekten der kommer som følge af højere timeløn.¹⁸

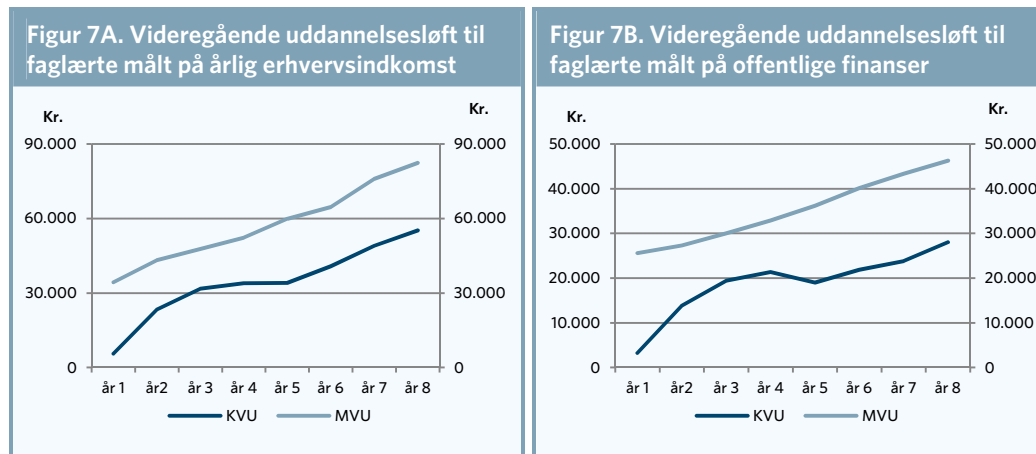
① Et videregående uddannelsesløft til faglærte giver typisk højere indkomst

Faglærte, der har fået en kort videregående uddannelse oplever i gennemsnit en forøgelse af den årlige erhvervsindkomst på op til 55.000 kr. 8 år efter løftet

Af figur 7A ses effekten af videregående uddannelsesløft til faglærte målt på årlig erhvervsindkomst. Det ses, at faglærte, der har fået en kort videregående uddannelse oplever i

¹⁸ AE har tidligere vist, at en stigende andel af uddannelsesgevinsten for videregående uddannelser kommer af timeløns-effekten. Se mere på side 85 i Økonomiske tendenser 2013, http://ae.dk/files/dokumenter/publikation/ae_ot13.pdf.

gennemsnit en forøgelse af den årlige erhvervsindkomst på op til 55.000 kr. i de første 8 år efter løftet. Samtidig kan de, der får en mellemlang videregående uddannelse, se frem til en gevinst på op til 82.000 kr. årligt (2013-priser).

Anm.: Årlig effekt på erhvervsindkomst (løndindkomst, arbejdsgiveradministrerede pensionsindbetalinger, overskud af egen virksomhed). 2013-priser.
Kilde: AE pba. DST-registerdata.

Anm.: Årlig effekt offentlige finanser, dvs. indbetalte skatter fratrukket overførselsindkomster. 2013-priser.
Kilde: AE pba. DST-registerdata.

Bedre beskæftigelse og højere erhvervsindkomst betyder, at de offentlige finanser forbedres. Udviklingen i bidraget til de offentlige finanser ses af figur 7B. For hver gang en faglært får en videregående uddannelse vil de offentlige finanser 8 år efter være forbedret med mellem 28.000 kr. og 46.000 kr. (2013-priser).

⓪ For hver gang en faglært får en KVU eller MVU vil de offentlige finanser 8 år efter være forbedret med mellem 28.000 kr. og 46.000 kr.

For hver gang en faglært får en videregående uddannelse vil de offentlige finanser 8 år efter forbedres med mellem 28.000 kr. og 46.000 kr.

I tabel 4 er beregnet livsgevinsterne af et videregående uddannelsesløft til faglærte. Der ses på gevinsten fra uddannelsen er gennemført og til 62-årsalderen.¹⁹ Det er antaget, at gevinsten de

¹⁹ De faglærte, der i 2002-03 fik en kort videregående uddannelse, var i gennemsnit 33 år, når uddannelsen er gennemført, mens de, der har fået en mellemlang videregående uddannelse typisk var 36 år. Typisk tog en kort videregående uddannelse 2,3 år mens en mellemlang videregående uddannelse blev fuldført på 2,9 år. De fleste mellemlange videregående uddannelser, dvs.

første 8 år efter uddannelsesløftet følger profilerne fra figurerne ovenfor, mens gevinsten efter de 8 første år forbliver på samme niveau som 8-års effekten.

Tabel 4. Gevinster ved videregående uddannelsesløft af faglærte voksne		
	Bruttogevinster	Nettogevinster (fratrullet uddannelsesomkostninger og tabt indkomst under uddannelsen)
KVU	Mio. kr.	Mio. kr.
Erhvervsindkomst	1,5	0,9
Offentlig saldo	0,6	0,2
MVU		
Erhvervsindkomst	2,0	1,3
Offentlig saldo	1,2	0,6

Anm: Tabellen viser nettoeffekterne af et gennemsnitligt videregående uddannelsesløft. Omkostningerne vedrører et løfte via det ordinære uddannelsessystem. En faglært, der fuldfører en KVU er i gennemsnit 33 år når uddannelsen er gennemført, mens en faglært, der får en MVU er 36 år. Typisk varighed er 2,9 år for en MVU og 2,3 år for en KVU. Tabt indkomst under uddannelsen er estimeret for alle løftede under ét, men vægtes i forhold til gennemsnitligt uddannelseslængde. 2013-priser. Direkte uddannelsesomkostninger bygger på taksterne i FL12/13.

Kilde: AE på baggrund af DST-registerdata.

Bruttogevinsten viser, hvor meget indkomsten forøges gennem livet fra uddannelsesløftet, når man ikke tager højde for uddannelsesomkostninger og tabt erhvervsindkomst under uddannelse. I gennemsnit forøges erhvervsindkomsten med 1,5-2 mio. kr. set over et livsforløb, når en faglært tager en videregående uddannelse. Samtidig forbedres de offentlige finanser med 0,6-1,2 mio. kr.

① I gennemsnit forøges erhvervsindkomsten med 1,5-2 mio. kr. set over et livsforløb, når en faglært tager en videregående uddannelse

Hvis man antager, at uddannelsen er fuldført gennem det ordinære uddannelsessystem, vil uddannelsesomkostningen i ren undervisningsudgift ligge på omkring 200.000 kr. for såvel en KVU som en MVU. Derudover kommer tabt erhvervsindkomst på 400-500.000 kr. som følge af, at de løftede under uddannelsen er væk fra arbejdsmarkedet. Det betyder også en forværring af de offentlige finanser på 200-300.000 kr. i uddannelsestiden. Dermed er de gennemsnitlige nettogevinster af et videregående uddannelsesløft til faglærte på 0,9-1,3 mio. kr. målt på værditilvæksten, og 0,2-0,6 mio. kr. på de offentlige finanser.

Så på trods af undervisningsudgifter og tabte indtægter under uddannelsestiden, er der stadig gevinster at komme efter – både for det offentlige og for de voksne selv.

God musik i det dobbelte uddannelsesløft

Analyserne har dokumenteret, at det betaler sig for samfundet at give ufaglærte en faglært uddannelse. Voksne, der ikke har anden uddannelse end grundskolen, har stor gavn af et uddannelsesløft til faglært niveau, og hovedforklaringen er, at en faglært uddannelse reducerer den enkeltes ledighedsrisiko. Det er et genkendeligt resultat, da vi – i kølvandet på den økonomiske krise – kan se, at den højeste ledighed findes hos de lønmodtagere, der ikke har en

① Det betaler sig at løfte ufaglærte til faglært og faglærte til videregående niveau

professionsbacheloruddannelse, tager 3,5-4 år at gennemføre. Baggrunden for at de løftede her bruger kortere tid er formentlig merit.

erhvervskompetencegivende uddannelse. Der er ligeledes store gevinster af, at faglærte tager en videregående uddannelse.

AE's fremskrivninger af arbejdsmarkedet viser, at der frem til 2020 vil være et overskud af 80.000 ufaglærte, der kun har en grundskoleuddannelse, mens vi samtidig kommer til at mangle 30.000 faglærte, 50.000 med korte videregående uddannelser og omkring 35.000 med mellemlange videregående uddannelser. Derfor er der god musik i det dobbelte uddannelsesløft, hvor flere ufaglærte bliver faglærte og flere faglærte får en kort eller mellemlang videregående uddannelse.

⊙
Vi kommer til at mangle
faglærte og personer med
KVU og MVU